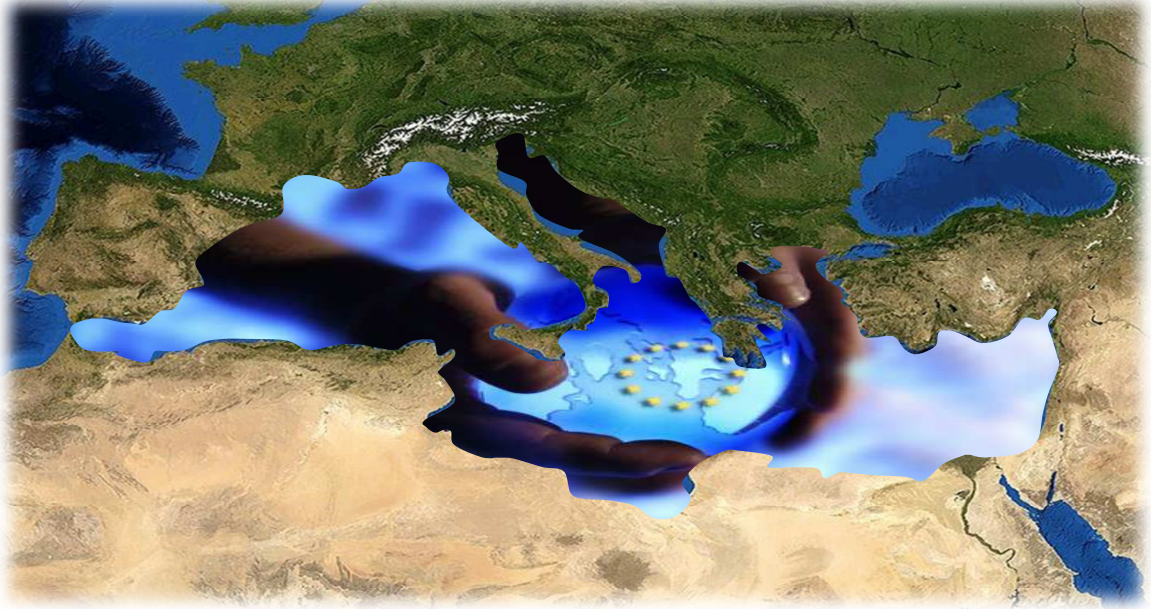

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
Π.Μ.Σ. «ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ»

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Η Εφαρμογή της Ολοκληρωμένης Θαλάσσιας Πολιτικής της ΕΕ στο Πλαίσιο Διακυβέρνησης του Καθεστώτος της Σύμβασης της Βαρκελώνης για την Προστασία της Μεσογείου»

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Γ. ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ
(ΑΜ: 1215Μ078)

Επιβλέπων: Καθηγητής Ευάγγελος Ραυτόπουλος

ΑΘΗΝΑ ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2016

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με την εκπόνηση της διπλωματικής εργασίας μου ολοκληρώνεται ένας κύκλος μεταπτυχιακών σπουδών, που ξεκίνησε τον Σεπτέμβρη του 2015, πάνω σε ένα διαχρονικής αξίας αντικείμενο, την “Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση και Βιώσιμη Ανάπτυξη”. Ήταν ένα συναρπαστικό ταξίδι γνώσεων που διεύρυναν τους πνευματικούς μου ορίζοντες. Σε αυτό βέβαια σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε και το διδακτικό προσωπικό του μεταπτυχιακού προγράμματος που αγόγγυστα ήταν αρωγός σε κάθε αναζήτηση και προβληματισμό μου και τους ευχαριστώ πολύ.

Όμως, το τελευταίο λιμάνι, αυτό της διπλωματικής εργασίας, ήταν κάτι το ξεχωριστό που απαιτούσε πολλές ώρες συγκέντρωσης και έρευνας για την επιτυχή προσέγγιση του. Η συνεισφορά κάποιων ανθρώπων ήταν πολύτιμη και συντέλεσε στην ομαλή περάτωση αυτής της προσέγγισης.

Καταρχάς θα ήθελα ιδιαίτερα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα Καθηγητή κ. Ευάγγελο Ραυτόπουλο για την εμπιστοσύνη με την οποία με περιέβαλε, για την έγκριση του στο συγκεκριμένο θέμα εργασίας και τις εξειδικευμένες γνώσεις που μου μετέδωσε κατά τη διάρκεια του μεταπτυχιακού προγράμματος. Γνώσεις που διευκόλυναν κατά πολύ την έρευνα και τη σύνταξη της εν λόγω εργασίας.

Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά, τον διδάκτορα Αλέξανδρο Καϊλή για την αρωγή, τις κατευθύνσεις και τις οδηγίες του, συμβάλλοντας ουσιαστικά στην ολοκλήρωση της εργασίας.

Τέλος, είναι γεγονός ότι χωρίς, την ανεκτικότητα, την υπομονή, τη συμπαράσταση και την κατανόηση που υπέδειξε η οικογένεια μου δεν θα είχα καταφέρει τίποτα. Για τον λόγο αυτό, την αφιερώνω στην σύζυγο μου Αναστασία και στις δύο κόρες μου Βασιλική και Κωνσταντίνα.

Δ.Σ.

Αθήνα, Νοέμβριος 2016

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	ii
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ.....	5
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	8
ΕΣΑΓΩΓΗ.....	10
<u>ΜΕΡΟΣ 1^ο - Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΕ</u>	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α – ΒΑΣΙΚΑ ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΕΕ	12
1.1 Ορισμός της ΟΘΠ και πεδίο εφαρμογής.....	12
1.2 Σκοπός και Μέσα Υλοποίησης της ΟΘΠ για μια ενοποιημένη θαλάσσια διακυβέρνηση	14
1.2.1 Η Ολοκληρωμένη θαλάσσια επιτήρηση	18
1.2.2 Ο Θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός.....	19
1.2.3 Η Ολοκληρωμένη διαχείριση παράκτιων ζωνών	20
1.2.4 Δεδομένα και γνώσεις για τη θάλασσα.....	22
1.2.5 Η στρατηγική της ΕΕ για την ασφάλεια στη θάλασσα	23
1.3 Η Στρατηγική «Γαλάζια Ανάπτυξη»	26
1.3.1 Οι Πρωτοβουλίες τις ΕΕ στο πλαίσιο της Γαλάζιας Ανάπτυξης.....	27
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β – Η ΕΠΙ ΜΕΡΟΥΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΕ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ	29
2.1. Η τρέχουσα θαλάσσια στρατηγική της ΕΕ για τη λεκάνη της Μεσογείου.....	29
2.2 Η Ευρωπαϊκή περιβαλλοντική προσέγγιση της Μεσογείου	31
2.3 Η οδηγία – πλαίσιο 2008/56/ΕΚ.....	35
2.4 Οι αποφάσεις της ΕΕ στο πλαίσιο διακυβέρνησης του καθεστώτος της σύμβασης της Βαρκελώνης	37
<u>ΜΕΡΟΣ 2^ο - Η ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΤΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΤΗΣ ΒΑΡΚΕΛΩΝΗΣ</u>	39
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ – Η ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ - ΤΟ ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΕΕ	39
3.1 Η περιοχή της Μεσογείου – Βασικά χαρακτηριστικά.....	39
3.2 Οι περιβαλλοντικές ιδιαιτερότητες της «ημίκλειστης θάλασσας» της Μεσογείου.....	40
3.3 Οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Μεσόγειος.....	41
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ - ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ	42
4.1 Η Σύμβαση των ΗΕ για το Δίκαιο της θάλασσας του 1982 (UNCLOS III).....	42
4.2 Το Νομικό σύστημα της Βαρκελώνης	46
4.2.1 Το Πρωτόκολλο για την πρόληψη της ρύπανσης της Μεσογείου Θαλάσσης από την απόρριψη αποβλήτων από πλοία και αεροσκάφη (The Dumping protocol).....	48
4.2.2 Το Πρωτόκολλο σχετικά με τη συνεργασία για την πρόληψη της ρύπανσης από πλοία και σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης, για την καταπολέμηση της ρύπανσης της Μεσογείου Θαλάσσης (The Prevention and Emergency Protocol)	49
4.2.3 Το Πρωτόκολλο για την προστασία της Μεσογείου Θαλάσσης από τη ρύπανση από χερσαίες πηγές (The Land-Based Protocol)	50
4.2.4 Το Πρωτόκολλο για τις ειδικά προστατευόμενες περιοχές και τη βιοποικιλότητα στη Μεσόγειο (The Areas Protocol)	51
4.2.5 Το Πρωτόκολλο για την προστασία της Μεσογείου θαλάσσης από τη ρύπανση που προέρχεται από την εξερεύνηση και την εκμετάλλευση της Υφαλοκρηπίδας και του θαλάσσιου βυθού και του υπεδάφους του (The Offshore Protocol).....	52

4.2.6 Το Πρωτόκολλο για την πρόληψη της ρύπανσης της Μεσογείου θαλάσσης από τις διασυνοριακές μετακινήσεις επικίνδυνων αποβλήτων και τη διάθεση τους (The Hazardous Wastes Protocol)	53
4.2.7 Το Πρωτόκολλο ολοκληρωμένης διαχείρισης των παράκτιων ζωνών (ICZM Protocol)	53
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε - ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΑ ΜΕΣΑ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΤΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ	58
5.1. Περιφερειακή Διακυβέρνηση.....	58
5.1.1 Ο ρόλος των παράκτιων κρατών της Μεσογείου	59
5.1.2 Περιφερειακές δομές και κέντρα δράσης.....	60
5.1.3 Το πεδίο δράσης των κρατών μελών της Σύμβασης της Βαρκελώνης..	63
5.1.4 Μεσογειακή Στρατηγική για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη 2016 - 2025.....	65
5.2 Εθνική Θαλάσσια Στρατηγική.....	69
5.2.1 Το Εθνικό Σχέδιο Έκτακτης Ανάγκης (NCP)	70
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	73
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Α»	A-1
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	75

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Ατζέντα 21	Σχέδιο Δράσης του Ρίο
ΑΟΖ	Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη
Δ.Π.Θ.Π.	Διεύθυνση Προστασίας Θαλάσσιου Περιβάλλοντος
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΚ	Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο
ΕΚΣΕΔ	Ενιαίο Κέντρο Έρευνας και Διάσωσης
ΕΟΧ	Ευρωπαϊκός Οικονομικός Χώρος
ΘΧΣ	Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός
ΚΑΠ	Κοινή Αλιευτική Πολιτική
ΚΠΑΑ	Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας
ΜΚΟ	Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις
ΟΔΠΖ	Ολοκληρωμένη Διαχείριση των Παράκτιων Ζωνών
ΟΘΠ	Ολοκληρωμένη Θαλάσσια Πολιτική
ΟΠΘΣ	Οδηγία Πλαίσιο για τη Θαλάσσια Στρατηγική
Υ.Ε.Ν	Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας
BP/RAC	Blue Plan / Regional Activity Centre
CAMP	Coastal Area Management Programme
CBD	Convention on Biological Diversity
CISE	Common Information Sharing Environment
COP19	19 th Conference Of the Parties
CP/RAC	Cleaner Production / Regional Activity Centre
EMODNET	European Marine Observation and Data Network
ENPI	European Neighborhood and Partnership Instrument
ERS/RAC	Environment Remote Sensing / Regional Activity Centre
ESS	European Security Strategy

EUMSS	European Union Maritime Security Strategy
EUNAVFOR	European Union Naval Force
GMES	Global Monitoring for Environment and Security
ICZM	Integrated Coastal Zone Management
IMO	International Maritime Organization
IMP	Integrated Maritime Policy
INFO/RAC	Information Regional Activity Centre
INSPIRE	Infrastructure for Special Information in Europe
INTERREG	Interregional Cooperation
IPCC	Intergovernmental Panel on Climate Change
ISS	Internal Security Strategy
LCP	Local Contingency Plan
MAP	Mediterranean Action Plan
MARPOL	International Convention for the Prevention of Pollution from Ships
MDGs	Millennium Development Goals
MEDU	Coordinating Unit for the Mediterranean Action Plan
MSSD	Mediterranean Strategy for Sustainable Development
NCP	National Contingency Plan
NGOs	Non-Governmental Organisations
OILPOL	International Convention for the Prevention of Pollution of the Sea by Oil
PAP/RAC	Priority Actions Programme / Regional Activity Centre
REMPEC	Regional Marine Pollution Emergency Response Centre for the Mediterranean Sea
ROCC	Regional Oil Combating Centre
SAP	Strategic Action Programme

SCP/RAC	Sustainable Consumption and Production / Regional Activity Centre
SDGs	Sustainable Development Goals
SOLAS	Convention for the Safety of Life at Sea
SPAs	Specially Protected Areas
UNCLOS	United Nations Convention on the Law of the Sea
UNECE	United Nations Economic Commission for Europe
UNEP	United Nations Environment Programme
UNESCO	United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η καταγραφή της ολοκληρωμένης θαλάσσιας πολιτικής της ΕΕ και της εφαρμογής της στο πλαίσιο διακυβέρνησης του καθεστώτος της σύμβασης της Βαρκελώνης για την προστασία της περιοχής της Μεσογείου, λαμβάνοντας υπόψη τη Σύμβαση των Η.Ε για το Δίκαιο της θάλασσας του 1982 (UNCLOS III) και την Οδηγία Πλαίσιο 2008/56/ΕΚ για τη Θαλάσσια Στρατηγική.

Στο πρώτο μέρος, η εργασία ξεκινά με την αναφορά στα Μέσα και τις Πολιτικές της ΕΕ για την ενισχυμένη συνεργασία μεταξύ των ενδιαφερομένων χωρών στο πολιτικό, οικονομικό και τεχνικό πλαίσιο μέσα από την ανάπτυξη και εφαρμογή της ολοκληρωμένης θαλάσσιας πολιτικής (ΟΘΠ) της ΕΕ. Προσεγγίζεται η ΟΘΠ μέσα από τους βασικούς της άξονες, όπως: ο Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός (ΘΧΣ), η Ολοκληρωμένη Θαλάσσια Επιτήρηση και τα Δεδομένα / Γνώσεις για τη θάλασσα. Επιπρόσθετα αναφέρεται η Ολοκληρωμένη Διαχείριση Παράκτιων Ζωνών (ΟΔΠΖ) και η στρατηγική της ΕΕ για την ασφάλεια στη θάλασσα τα οποία συμπληρώνουν την ΟΘΠ και παίζουν σημαντικότατο ρόλο στην εφαρμογή της στην Μεσόγειο. Το πάζλ της ΟΘΠ συμπληρώνει η αναφορά στην Στρατηγική της ΕΕ για την «Γαλάζια Ανάπτυξη» (Blue Growth) που είναι η μακροπρόθεσμη στρατηγική της ΕΕ για τη στήριξη της βιώσιμης ανάπτυξης του θαλάσσιου και ναυτιλιακού τομέα.

Στη συνέχεια γίνεται μια προσπάθεια προσέγγισης της ΟΘΠ όσον αφορά καθαρά τον περιβαλλοντικό τομέα και την περιοχή της Μεσογείου. Αποτυπώνεται η τρέχουσα περιβαλλοντική στρατηγική της ΕΕ για την λεκάνη της Μεσογείου καθώς και η επί μέρους περιβαλλοντική στρατηγική αυτής, συμπεριλαμβανομένου και του βασικού περιβαλλοντικού πυλώνα της, την οδηγία πλαίσιο 2008/56/ΕΚ για τη θαλάσσια Στρατηγική. Αυτή είναι βασικό εργαλείο της πολιτικής της ΕΕ για τη Μεσόγειο που στοχεύει στην προαγωγή της βιώσιμης χρήσης των θαλασσών, στη διατήρηση των θαλάσσιων οικοσυστημάτων και στην προστασία των βασικών πόρων από τους οποίους εξαρτώνται οι κοινωνικές και οικονομικές δραστηριότητες που σχετίζονται με τη θάλασσα. Το πρώτο μέρος κλείνει με ένα απαραίτητο συνδετικό κρίκο, που συνδέει την ΕΕ, την ΟΘΠ αυτής και το νομικό καθεστώς της Βαρκελώνης. Αυτός ο κρίκος είναι οι Αποφάσεις της ΕΕ που έχουν ανακοινωθεί κατά την διάρκεια των ετών και παράλληλα με την εξέλιξη και εκάστοτε αναθεώρηση του “Συστήματος της Βαρκελώνης”.

Στο δεύτερο μέρος, προσδιορίζεται το πεδίο εφαρμογής της συγκεκριμένης εργασίας που δεν είναι άλλο από την Μεσόγειο. Γίνεται μνεία στα βασικά χαρακτηριστικά και της προκλήσεις που αντιμετωπίζει αλλά και το αρχικό νομικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται η εν λόγω περιοχή, λαμβάνοντας υπόψη τα άρθρα 122 και 123 περί ημίκλειστων θαλασσών της Σύμβασης των Η.Ε. για το Δίκαιο της θάλασσας του 1982. Η αναφορά στα ανωτέρω χαρακτηριστικά της ιδιαίτερης αυτής ημίκλειστης θάλασσας γίνεται σκόπιμα ώστε να κατανοηθεί η στρατηγική σημασία της από περιβαλλοντικής πλευράς.

Συνεχίζοντας αναλύεται το νομικό πλαίσιο της Μεσογείου και ειδικότερα οι διατάξεις της σύμβασης των Η.Ε. για το Δίκαιο της θάλασσας του 1982 που διέπουν τα περιβαλλοντικά θέματα στη Μεσόγειο, ενώ γίνεται εκτεταμένη αναφορά στο «Σύστημα της Βαρκελώνης» μέσα από το Μεσογειακό πλαίσιο των Η.Ε (UNEP/MAP) καθώς είναι μια αξιοσημείωτη περίπτωση προσπάθειας συνεργασίας με στόχο την ολοκληρωμένη προστασία του θαλάσσιου και παράκτιου περιβάλλοντος της Μεσογείου. Αποτυπώνεται το σημερινό συνολικό συμβατικό καθεστώς της Βαρκελώνης που περιλαμβάνει τη Σύμβαση και τα επτά εκτελεστικά πρωτόκολλα της και έχει προκύψει έπειτα από διάφορες τροποποιήσεις της αρχικής σύμβασης αλλά και των πρωτοκόλλων, ενώ έχει χρησιμοποιηθεί ως η βάση για την περαιτέρω ανάπτυξη, ενός ολοκληρωμένου περιβαλλοντικού προγράμματος στην περιοχή της Μεσογείου. Κλείνοντας το κεφάλαιο γίνεται εκτεταμένη αναφορά στο πρωτόκολλο της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης Παράκτιων Ζωνών (ΟΔΠΖ) λόγω της ιδιαίτερης σημασίας του για τον Μεσογειακό χώρο και τα κράτη που περικλείει αυτός καθώς και μια πολύ σύντομη περιγραφή της σύμβασης του AARHUS που καθίσταται ένα πολύ σημαντικό εργαλείο διακυβέρνησης.

Στο τελευταίο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα περιφερειακά και εθνικά μέσα υποστήριξης της περιβαλλοντικής διακυβέρνησης της Μεσογείου. Αφού αναφερόμαστε στην διακυβέρνηση γενικά, στη συνέχεια καταγράφουμε τα περιφερειακά κέντρα που έχουν αναπτυχθεί και το πεδίο δράσης των κρατών μελών. Αναφέρουμε την νέα Μεσογειακή Στρατηγική για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη έτσι όπως αυτή διακηρύχθηκε κατά την 19^η σύνοδο (COP 19) των συμβαλλόμενων μερών της σύμβασης της Βαρκελώνης και διαπιστώνεται η διασύνδεσή της με την ΟΘΠ της ΕΕ. Στη συνέχεια του κεφαλαίου μιλάμε για την Εθνική Θαλάσσια Στρατηγική (νόμο υπ' αριθ. 3983/2011) και την εναρμόνιση της με την οδηγία – πλαίσιο 2008/56/ΕΚ ενώ κρίνεται σκόπιμη η αναφορά στο «Εθνικό Σχέδιο Έκτακτης Ανάγκης» (NCP) απόρροια του προεδρικού διατάγματος ΠΔ 11/2002 που αφορά την αντιμετώπιση των περιστατικών ρύπανσης του θαλασσίου περιβάλλοντος από πετρέλαιο και άλλες επιβλαβείς ουσίες.

Καταλήγοντας και με βάση τα προαναφερόμενα γίνεται καταγραφή κάποιων συμπερασμάτων σχετικά με την ΟΘΠ που έχει υιοθετήσει η ΕΕ στην Μεσόγειο, με στόχο πάντα τη συνεργασία των κρατών για τη διασφάλιση της ολοκληρωμένης περιβαλλοντικής προστασίας και βιώσιμης ανάπτυξης της περιοχής της Μεσογείου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το θαλάσσιο και παράκτιο περιβάλλον είναι ιδιαίτερα ευαίσθητα στις κλιματικές διακυμάνσεις, καθώς πολλοί βασικοί τομείς θαλασσών επηρεάζονται από την αλλαγή του κλίματος. Το περιβάλλον αυτό αντιμετωπίζει ήδη αλλαγές, στη θερμοκρασία, στην αλατότητα, στο επίπεδο της θάλασσας, στην οξύτητα ή στη βιοποικιλότητα.

Αποτέλεσμα των αναφερομένων είναι η ναυτιλιακή διάσταση της αλλαγής του κλίματος να είναι εμφανής. Οι ωκεανοί, οι θάλασσες και οι ακτές χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής καθώς διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στο σύστημα του κλίματος, καθώς λαμβάνουν το 71% της συνολικής ηλιακής ακτινοβολίας και απορροφούν το ήμισυ του συνόλου των εκπομπών από τα ορυκτά καύσιμα¹ με αποτέλεσμα να ενεργούν ως ρυθμιστές του.

Η Μεσόγειος είναι μια ημίκλειστη θάλασσα², και μια περιοχή σημαντικής στρατηγικής σημασίας, δίοδος για εμπορικές συναλλαγές μεταξύ των κρατών της Ευρώπης με τη Μέση και την Άπω Ανατολή, μία περιοχή όπου στο μεγαλύτερο μέγεθος από ότι σε οποιαδήποτε άλλη τα κύματα της ιστορίας χτύπησαν δένοντας μεταξύ τους τις διάφορες παράκτιες χώρες της, είτε σαν εχθρούς είτε σαν συμμάχους, ενώ δεν ήταν λίγες οι φορές που οι αυτοκρατορίες επικάλυπταν η μία την άλλη (Ελληνική, Ρωμαϊκή, Βυζάντιο, Οθωμανική κ.α.) με αποτέλεσμα η Μεσόγειος να μετατρέπεται σε πεδίο μαχών³. Αποτελεί σημαντικό τμήμα της ΕΕ, ενώ μέσα από αυτήν φάνηκε η ευαισθητοποίηση της τελευταίας σε θέματα προστασίας του θαλάσσιου περιβάλλοντος που αποτυπώθηκε μεταξύ άλλων σαν συμβαλλόμενο μέρος στη συμμετοχή της στη Σύμβαση των ΗΕ για το Δίκαιο της θάλασσας του 1982 (UNCLOS III) και στο Νομικό Σύστημα της Βαρκελώνης⁴.

Η ΕΕ προχώρησε το 2006 στην έκδοση της "Πράσινης Βίβλου"⁵, για μια Μελλοντική Θαλάσσια Πολιτική όπου διατυπώνεται η αναγκαιότητα για μια διατομεακή και ολιστική προσέγγιση των θαλασσίων υποθέσεων. Στη συνέχεια προχώρησε στο διάδοχο κείμενο την "Γαλάζια Βίβλο", με στόχο την επίτευξη υψηλών αναπτυξιακών ρυθμών, υπό την προϋπόθεση της ανανεωσιμότητας των θαλασσίων πόρων⁶. Η ΕΕ είναι ξεκάθαρο ότι πλέον στοχεύει στην αξιοποίηση σύγχρονων αναπτυξιακών εργαλείων ώστε να αυξήσει την Ευρωπαϊκή Αξία σε επίπεδο οικονομικό, περιβαλλοντικό, αλλά και σε ό,τι αφορά στην ασφάλεια.

¹ Βλ. http://ec.europa.eu/maritimeaffairs/climate_change_en.html.

² Σύμφωνα με το άρθρο 122 της Σύμβασης των Η.Ε. για το δίκαιο της θάλασσας του 1982 (UNCLOS).

³ Στη λεκάνη της Μεσογείου βασικό σημείο κατέχουν η Αδριατική θάλασσα, καθώς χωρίζει τις Ιταλικές από τις Δαλματικές ακτές, το Αιγαίο πέλαγος και τα στενά των Δαρδανελίων (είσοδος: σύνδεσμος μεταξύ Μεσογείου και Μαύρης θάλασσας), το Γιβραλτάρ (είσοδος: σύνδεσμος μεταξύ Μεσογείου και Ατλαντικού Ωκεανού).

⁴ Περιλαμβάνει τη Σύμβαση και τα επτά εκτελεστικά της πρωτόκολλα.

⁵ Απόρροια της συνθήκης της Λισαβόνας (2000) και της συνόδου κορυφής του Γκέντεμποργκ (2001) όπου προστέθηκε η προστασία του περιβάλλοντος στους στόχους της Λισαβόνας.

⁶ Βλ. Κωνσταντινίδης, Χ., *Θαλάσσια Πολιτική* (Ερευνητική Εργασία), Δεκέμβριος 2002.

Παρότι με μια μικρή καθυστέρηση, η ΕΕ κατάλαβε ότι ο περιβαλλοντικός πυλώνας της παίζει ίσως τον σπουδαιότερο ρόλο. Μέσα από την βιώσιμη ανάπτυξη του περιβάλλοντος προκύπτουν πολιτικές ανάπτυξης σε όλους τους τομείς και οργανώνεται καλύτερα και η διαχείριση των θαλάσσιων ζωνών αυτής. Οπότε ελέγχεται ένας μεγάλος οικονομικός δίαυλος, αυτός της θάλασσας και συνάμα επιτυγχάνεται βιωσιμότητα. Σημαντικό εργαλείο της ΕΕ για την επίτευξη αυτής της βιωσιμότητας ή καλύτερα “Διαρκούς Ανάπτυξης / Εξέλιξης”⁷ είναι η ΟΘΠ που χρησιμοποιώντας συγκεκριμένα μέσα αλλά και αξιοποιώντας τις κατά τόπους διεθνείς συμβάσεις προσπαθεί να εφαρμοστεί στις θαλάσσιες λεκάνες της και στην σημαντικότερη όλων, τη Μεσόγειο.

⁷ Βλ. Όρος που τον αποδίδω στον καθηγητή μου Γρηγόρη Τσάλτα.

ΜΕΡΟΣ 1^ο – Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΕ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α – ΒΑΣΙΚΑ ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΕΕ

1.1 Ορισμός της ΟΘΠ και πεδίο εφαρμογής

Η προώθηση της βιώσιμης διαχείρισης των ωκεανών, των θαλασσών, των ακτών και των θαλάσσιων μεταφορών απαιτεί την ανάπτυξη και την υλοποίηση μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης στη θαλάσσια διακυβέρνηση. Αυτό, με τη σειρά του, προϋποθέτει τη δημιουργία των πλαισίων πολιτικής, τις δομές και τα κοινά εργαλεία που συμβάλλουν στην υλοποίηση μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης δραστηριοτήτων που αφορούν τη θάλασσα⁸.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αποφάσισε να καταστήσει την «αδήριτη ανάγκη για μια συνολική θαλάσσια πολιτική» έναν από τους στρατηγικούς στόχους για την περίοδο 2005-2009. Για την επίτευξη αυτού του στόχου, στις 10 Οκτωβρίου 2007, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε ανακοίνωση σχετικά με μια ολοκληρωμένη θαλάσσια πολιτική για την Ευρώπη συνοδευόμενη από ένα σχέδιο δράσης. Το σχέδιο δράσης καθόριζε μια σειρά μέτρων που έπρεπε να ληφθούν από την Επιτροπή ως ένα πρώτο βήμα για την εφαρμογή μιας νέας ολοκληρωμένης θαλάσσιας πολιτικής για την ΕΕ, και συγκεκριμένα δράσεις που αποσκοπούσαν στην βελτίωση της θαλάσσιας οικονομίας, την προστασία και την αποκατάσταση του θαλάσσιου περιβάλλοντος, την ενίσχυση της έρευνας και της καινοτομίας, την ενίσχυση της ανάπτυξης στις παράκτιες και στις εξόχως απόκεντρες περιοχές, στην ηγεσία στις διεθνείς θαλάσσιες υποθέσεις και την ενίσχυση της προβολής της θαλάσσιας διάστασης της Ευρώπης⁹.

Εκτελώντας μία σύντομη ιστορική αναδρομή παρατηρούμε τις προσπάθειες της ΕΕ για μια συνεκτική και ολοκληρωμένη λύση. Έτσι, από το Μάρτιο του 2005 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε ανακοίνωση σχετικά με μια Ολοκληρωμένη Θαλάσσια Πολιτική (ΟΘΠ) για την ΕΕ, στην οποία καθορίζονται οι στόχοι για μια Πράσινη Βίβλο που αφορά το μέλλον της θαλάσσιας πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τον Οκτώβρη του 2007 η Επιτροπή κατέθεσε πρόταση για μια ΟΘΠ για την ΕΕ, γνωστή ως Γαλάζια Βίβλος και ένα αντίστοιχο σχέδιο δράσης. Το Δεκέμβρη του ίδιου έτους το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο χαιρέτισε την ΟΘΠ και κάλεσε την Επιτροπή να υποβάλει έκθεση για την πρόοδο που επιτεύχθηκε στα τέλη του 2009. Τον Σεπτέμβριο του 2010 η Επιτροπή υπέβαλε την πρότασή της για κανονισμό που θεσπίζει ένα πρόγραμμα για τη συνέχιση της χρηματοδοτικής στήριξης της ΟΘΠ, για την περίοδο 2011-2013. Τον Δεκέμβρη του 2011 το Κοινοβούλιο και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο εγκρίνουν τον προαναφερθέντα κανονισμό που αποτελεί την σημερινή νομική βάση για την ΟΘΠ. Τέλος στις 8 Οκτωβρίου του 2012 εγκρίθηκε από τους ευρωπαίους

⁸ Βλ. Kailis, A. Integrated Maritime Governance – *The case of the EU's Integrated Maritime Policy*, MEPIELAN E-Bulletin, 17 August 2010.

⁹ Βλ. Ibid.

υπουργούς αρμόδιους για τη θαλάσσια πολιτική και την Επιτροπή μια θαλάσσια και ναυτιλιακή ατζέντα για την ανάπτυξη και την απασχόληση¹⁰.

Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφέρουμε ότι για τη διαβούλευση με τα ενδιαφερόμενα μέρη, η Επιτροπή έχει αναπτύξει μια σειρά σημαντικών εργαλείων, όπως οι πράσινες και οι λευκές βίβλοι, οι ανακοινώσεις, τα έγγραφα διαβούλευσης, οι συμβουλευτικές επιτροπές, οι ad hoc διαβουλεύσεις και συνήθως, υφίσταται ένας συνδυασμός των μέσων, που πραγματοποιείται σε πολλά επίπεδα της νομοπαραγωγικής διαδικασίας¹¹. Σε πολλά από αυτά τα μέσα θα αναφερθούμε στη συνέχεια.

Η ΟΘΠ της ΕΕ είναι μια ολιστική προσέγγιση όλων των πολιτικών που αφορούν τη θάλασσα. Η ΕΕ έχει καταλήξει στο δεδομένο ότι, συντονίζοντας τις πολιτικές της, μπορεί να αποκομίσει περισσότερα οφέλη από τις θάλασσες και τους ωκεανούς με μικρότερο αντίκτυπο στο περιβάλλον. Οι διάφοροι τομείς που καλύπτει η ΟΘΠ είναι η αλιεία και η υδατοκαλλιέργεια, η ναυτιλία και οι θαλάσσιοι λιμένες, το θαλάσσιο περιβάλλον, η θαλάσσια έρευνα, η υπεράκτια παραγωγή ενέργειας, η ναυπηγική βιομηχανία και οι κλάδοι της βιομηχανίας που σχετίζονται με τη θάλασσα, η θαλάσσια επιτήρηση, ο θαλάσσιος και ο παράκτιος τουρισμός, η απασχόληση στους τομείς της ναυτιλίας, η ανάπτυξη των παράκτιων περιοχών, καθώς και οι εξωτερικές σχέσεις στις θαλάσσιες υποθέσεις¹². Ένας άλλος ορισμός της ΟΘΠ προκύπτει από την οδηγία 2014/89/ΕΕ και σύμφωνα με την οποία «ολοκληρωμένη θαλάσσια πολιτική» (ΟΘΠ) νοείται η πολιτική της Ένωσης που έχει ως στόχο να προαγάγει τη συντονισμένη και συνεπή λήψη αποφάσεων με σκοπό τη μεγιστοποίηση της βιώσιμης ανάπτυξης, της οικονομικής ανάπτυξης και της κοινωνικής συνοχής των κρατών μελών, ιδίως σε ό,τι αφορά τις παράκτιες, νησιωτικές και εξόχως απόκεντρες περιοχές της Ένωσης, καθώς και τους θαλάσσιους τομείς της, μέσω συνεκτικών και συνδεδεμένων με τη θάλασσα πολιτικών και μέσω της διεθνούς συνεργασίας¹³.

Η Ευρώπη διαθέτοντας ακτογραμμή 70.000 χλμ περιβάλλεται από δύο ωκεανούς και τέσσερις θάλασσες: τον Ατλαντικό και τον Αρκτικό ωκεανό, τη Βαλτική, τη Βόρεια Θάλασσα, τη Μεσόγειο και τη Μαύρη Θάλασσα. Οι θαλάσσιες περιφέρειες της ΕΕ συμβάλλουν στο 40% περίπου του ΑΕΠ και συνάμα αντιπροσωπεύουν αντίστοιχο ποσοστό του πληθυσμού της. Όπως είναι προφανές η ευμάρεια και η οικονομική ευημερία είναι χαρακτηριστικά των ακτών και των θαλάσσιων εκτάσεων της Ευρώπης. Αποτελούν εμπορικούς δρόμους, ρυθμιστές του κλίματος, πηγές τροφής,

¹⁰ Βλ. http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuld=FTU_5.3.8.html.

¹¹ Βλ. Τσάλτας, Γ., Πλατιάς Χ., «Ευρωπαϊκή Ένωση και περιβάλλον – Ανατομία μιας κοινής Ευρωπαϊκής πολιτικής» Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2010.

¹² Βλ. http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuld=FTU_5.3.8.html.

¹³ Βλ. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Οδηγία 2014/89/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Ιουλίου 2014, *περί θεσπίσεως πλαισίου για τον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό*, L 257, 28.08.2008.

ενέργειας και πόρων καθώς και αγαπημένους χώρους κατοικίας και ψυχαγωγίας των πολιτών της¹⁴.

Συνεπώς η ευημερία της Ευρώπης συνδέεται άρρηκτα με τη θάλασσα. Τα ναυπηγεία και η ναυτιλία, οι λιμένες και η αλιεία παραμένουν καίριας σημασίας θαλάσσιες δραστηριότητες. Επίσης, τεράστια εισοδήματα προσφέρουν η υπεράκτια παραγωγή ενεργειακών πόρων (περιλαμβανομένου του πετρελαίου, του φυσικού αερίου και των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας), καθώς και ο παράκτιος και θαλάσσιος τουρισμός. Τα μεγάλα σε αριθμό (κυρίως στη Μεσόγειο) θαλάσσια λιμάνια και η ναυτιλία επιτρέπουν στην Ευρώπη να επωφελείται από την ταχεία ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου και να διαδραματίζει ηγετικό ρόλο στην παγκόσμια οικονομία.

Από την άλλη μεριά η εκμετάλλευση των ορυκτών πόρων, η γαλάζια βιοτεχνολογία, η υδατοκαλλιέργεια, και οι αναδυόμενες υποθαλάσσιες τεχνολογίες αποτελούν ολοένα και περισσότερο σημαντικές επιχειρηματικές ευκαιρίες. Εξίσου σημαντική είναι και η ψυχαγωγική, αισθητική και πολιτιστική αξιοποίηση των θαλασσών καθώς και οι υπηρεσίες οικοσυστήματος που προσφέρουν. Προϋπόθεση όμως για την ανταγωνιστικότητα των κλάδων αυτών είναι να εξασφαλιστεί η βιώσιμη χρήση του θαλάσσιου περιβάλλοντος. Το ότι οι παράκτιες περιφέρειες γίνονται ολοένα και πιο ευάλωτες, τα παράκτια ύδατα ολοένα και πιο δημοφιλή, ο ρόλος των ωκεανών στο κλιματικό σύστημα όλο και πιο σημαντικός και το γεγονός ότι το θαλάσσιο περιβάλλον υποβαθμίζεται ολοένα και πιο πολύ, είναι λόγοι για να επικεντρωθούμε περισσότερο στους ωκεανούς και στις θάλασσές μας¹⁵.

1.2 Σκοπός και Μέσα Υλοποίησης της ΟΘΠ για μια ενοποιημένη θαλάσσια διακυβέρνηση

Η ΟΘΠ έχει ως πρωτεύον στόχο τη στήριξη της βιώσιμης ανάπτυξης των θαλασσών και των ωκεανών. Σημαντικός παράγων για την επίτευξη του στόχου αυτού είναι η λήψη συντονισμένων, συνεκτικών και διατυπωμένων με ακρίβεια αποφάσεων που αφορούν τις τομεακές πολιτικές της Ένωσης. Βασικό εργαλείο βοήθειας προς την πραγματοποίηση και εφαρμογή αυτών των πολιτικών είναι η οδηγία πλαίσιο 2008/56/EK στην οποία θα αναφερθούμε διεξοδικά στη συνέχεια. Σε αυτή γίνεται μνεία σε στρατηγικές για τις θαλάσσιες λεκάνες ή μακροπεριφερειακές στρατηγικές, με παράλληλη επίτευξη καλής περιβαλλοντικής κατάστασης στους ωκεανούς, στις θάλασσες, στα νησιά, στις παράκτιες, στις εξόχως απόκεντρες περιοχές και στους θαλάσσιους τομείς¹⁶.

¹⁴ Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών - *Μια Ολοκληρωμένη Θαλάσσια Πολιτική για την Ευρωπαϊκή Ένωση*, COM(2007) 575 final, 10.10.2007.

¹⁵ Βλ. Ibid.

¹⁶ Βλ. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Οδηγία 2014/89/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Ιουλίου 2014, *περί θεσπίσεως πλαισίου για τον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό*, L 257, 28.08.2008.

Η πολιτική λοιπόν αυτή του αυξημένου συντονισμού των τομεακών συνιστωσών της (πολιτικών) με σκοπό την παροχή μιας συνεκτικότερης προσέγγισης των θαλασσιών ζητημάτων επικεντρώνεται, πρώτον στα ζητήματα που δεν εμπíπτον στην πολιτική ενός μόνο τομέα, όπως π.χ. η «γαλάζια ανάπτυξη» (οικονομική ανάπτυξη που βασίζεται σε διάφορους θαλάσσιους τομείς) και δεύτερον στα ζητήματα που απαιτούν τον συντονισμό διάφορων τομέων και φορέων, π.χ. γνώσεις για τη θάλασσα¹⁷.

Με βάση τα ανωτέρω, η ΟΘΠ στοχεύει στη δημιουργία ενός πλαισίου που θα προάγει και διευκολύνει την ανάπτυξη ποικίλων και μερικές φορές αντικρουόμενων δραστηριοτήτων που βασίζονται στη θάλασσα¹⁸, με σκοπό :

α. Τη μεγιστοποίηση της βιώσιμης χρήσης των ωκεανών και των θαλασσών, προκειμένου να καταστεί δυνατή η ανάπτυξη των θαλάσσιων περιφερειών και των παράκτιων περιοχών όσον αφορά,

(1) τη ναυτιλία: τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των θαλάσσιων μεταφορών στην Ευρώπη και την εξασφάλιση της μακροπρόθεσμης ανταγωνιστικότητάς της. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω της δημιουργίας ενός ευρωπαϊκού χώρου θαλάσσιων μεταφορών χωρίς σύνορα, και της προετοιμασίας μιας στρατηγικής θαλάσσιων μεταφορών για την περίοδο 2008-2018,

(2) τους θαλάσσιους λιμένες: την έκδοση κατευθυντήριων γραμμών για την εφαρμογή περιβαλλοντικής νομοθεσίας που αφορά τους λιμένες και την πρόταση μιας νέας πολιτικής για τα λιμάνια,

(3) ναυπηγική βιομηχανία: την προώθηση της τεχνολογικής καινοτομίας και ενός ευρωπαϊκού δικτύου θαλάσσιων πολυτομεακών συνεργατικών σχηματισμών,

(4) θέσεις εργασίας στη θάλασσα: την ενίσχυση επαγγελματικών προσόντων με σκοπό την προσφορά καλύτερων προοπτικών σταδιοδρομίας στον τομέα,

(5) περιβάλλον: τη μείωση των επιπτώσεων και την προσαρμογή (adaptation) στην κλιματική αλλαγή στις παράκτιες ζώνες, καθώς και τη μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου από τα πλοία,

(6) διαχείριση της αλιείας: την εξάλειψη των απορρίψεων, των καταστροφικών αλιευτικών πρακτικών (π.χ. η αλιεία με τράτες βυθού σε ευαίσθητους τομείς) και της παράνομης, λαθραίας και άναρχης αλιείας, καθώς και την προώθηση περιβαλλοντικά ασφαλούς υδατοκαλλιέργειας.

β. Τη δόμηση μιας βάσης γνώσεων και καινοτομίας για τη θαλάσσια πολιτική, μέσω

¹⁷ Βλ. http://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy/index_el.htm.

¹⁸ Βλ. http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.3.8.html.

(1) μιας ολοκληρωμένης ευρωπαϊκής στρατηγικής για τη θάλασσα και τη ναυτιλιακή έρευνα,

(2) κοινών διατομεακών προτροπών εντός του 7ου προγράμματος-πλαisiού δραστηριοτήτων έρευνας για μια ολοκληρωμένη προσέγγιση για τις θαλάσσιες υποθέσεις,

(3) της υποστήριξης της έρευνας για την κλιματική αλλαγή και τις επιπτώσεις της στις ναυτιλιακές δραστηριότητες, το θαλάσσιο περιβάλλον, στις παράκτιες ζώνες και στα νησιά,

(4) μιας ευρωπαϊκής εταιρικής σχέσης για τη θάλασσα επιστήμη με στόχο τη θέσπιση ενός διαλόγου μεταξύ της επιστημονικής κοινότητας, της βιομηχανίας και των φορέων χάραξης πολιτικής.

γ. Τη βελτίωση της ποιότητας ζωής στις παράκτιες περιοχές, με

(1) την ενθάρρυνση του παράκτιου και του θαλάσσιου τουρισμού,

(2) την προετοιμασία μιας βάσης δεδομένων που αφορά την κοινοτική χρηματοδότηση για τα θαλάσσια προγράμματα και τις παράκτιες περιφέρειες,

(3) τη δημιουργία μιας Κοινοτικής Στρατηγικής για Πρόληψη Καταστροφών,

(4) την ανάπτυξη του θαλάσσιου δυναμικού των ιδιαίτερα απομακρυσμένων περιφερειών και νησιών της ΕΕ.

δ. Την ενίσχυση του ηγετικού ρόλου της ΕΕ στον διεθνή θαλάσσιο τομέα, μέσω

(1) της συνεργασίας στις θαλάσσιες υποθέσεις στο πλαίσιο της πολιτικής για τη διεύρυνση της ευρωπαϊκής πολιτικής γειτονίας καθώς και στο πλαίσιο της Βόρειας Διάστασης, με σκοπό την κάλυψη θεμάτων θαλάσσιας πολιτικής και διαχείρισης κοινών θαλασσών,

(2) της προώθησης της Θαλάσσιας Πολιτικής της ΕΕ μέσα από διαρθρωμένο διάλογο με τους βασικούς εταίρους.

ε. Τη βελτίωση της προβολής της θαλάσσιας Ευρώπης, μέσω

(1) της δρομολόγησης του Ευρωπαϊκού Άτλαντα των Θαλασσών, ως μέσου ανάδειξης της κοινής ευρωπαϊκής κληρονομιάς στη θάλασσα,

(2) του ετήσιου εορτασμού της Ευρωπαϊκής Ημέρας για τη Θάλασσα, στις 20 Μαΐου κάθε χρόνο.

στ. Τη δημιουργία εσωτερικών συντονιστικών δομών για τις θαλάσσιες υποθέσεις και τον καθορισμό των ευθυνών και αρμοδιοτήτων των παράκτιων περιοχών.

Σύμφωνα με την ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο διακυβέρνησης που σχετίζεται με θαλάσσιες υποθέσεις πρέπει να βασίζεται σε μέσα οριζόντιου σχεδιασμού που τέμνουν τις τομεακές θαλάσσιες πολιτικές και στηρίζουν την από κοινού χάραξη πολιτικής¹⁹. Τα τρία βασικά μέσα χάραξης αυτής της πολιτικής είναι ο θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός (ΘΧΣ), η ολοκληρωμένη θαλάσσια επιτήρηση και τα θαλάσσια δεδομένα. Αυτά αποτελούν τα βασικά μέσα χάραξης της ΟΘΠ. Προσπαθώντας όμως να προσεγγίσουμε στο θέμα μας που είναι, η εφαρμογή της ΟΘΠ στο πλαίσιο διακυβέρνησης του καθεστώτος της σύμβασης της Βαρκελώνης για την προστασία της Μεσογείου, κρίνεται σκόπιμη η αναφορά σε εργαλεία και στρατηγικές πέραν των τριών προαναφερομένων.

Εξάλλου από τότε που διατυπώθηκε η ΟΘΠ της ΕΕ με στόχο την αντιμετώπιση των διαφόρων ναυτιλιακών προκλήσεων στις θαλάσσιες λεκάνες της και κυρίως στη Μεσόγειο, αναπτύχθηκαν και προωθήθηκαν ορισμένα εργαλεία που μπορεί να υποβοηθήσουν τη θαλάσσια διακυβέρνηση, τα οποία είναι τα ακόλουθα:

α. Η ολοκληρωμένη θαλάσσια επιτήρηση

β. Ο θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός (ΘΧΣ), για την καλύτερη χρήση του θαλάσσιου χώρου.

γ. Η ολοκληρωμένη διαχείριση παράκτιων ζωνών (ΟΔΠΖ), για παράκτιες περιοχές και νησιά και πλέον συνεπή προσέγγιση εκατέρωθεν του συνόρου ξηράς – θάλασσας.

δ. Τα θαλάσσια δεδομένα και οι γνώσεις για τη θάλασσα.

στ. Η στρατηγική της ΕΕ για την ασφάλεια στη θάλασσα, όπου οι ένοπλες δυνάμεις των κρατών μελών θα πρέπει να διαδραματίζουν στρατηγικό ρόλο.

Στα πλαίσια εφαρμογής των παραπάνω και σύμφωνα με προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, θα πρέπει να ενθαρρυνθούν οι εμπλεκόμενοι και οι διοικήσεις της περιοχής να αντιμετωπίσουν τα θαλάσσια ζητήματα κατά πλέον ενοποιημένο τρόπο και να αναλάβουν ιεράρχηση προτεραιοτήτων για τη θαλάσσια διακυβέρνηση. Πρέπει να εξεταστούν τρόποι διευκόλυνσης της περαιτέρω συνεργασίας μεταξύ εμπλεκόμενων και διοικήσεων τόσο από όλους τους σχετιζόμενους με τη θάλασσα κλάδους όσο και από όλες τις χώρες της Μεσογείου. Παρακάτω αναφερόμαστε σε κάθε ένα από τα εργαλεία χάραξης της ΟΘΠ και της θαλάσσιας διακυβέρνησης της ΕΕ που έχουν ως πεδίο εφαρμογής, εκτός των άλλων και την σημαντικότερη θάλασσα της Ευρώπης, τη Μεσόγειο.

¹⁹ Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών - *Μια Ολοκληρωμένη Θαλάσσια Πολιτική για την Ευρωπαϊκή Ένωση*, COM(2007) 575 final, 10.10.2007.

1.2.1 Ολοκληρωμένη θαλάσσια επιτήρηση

Η ολοκληρωμένη θαλάσσια επιτήρηση παρέχει μεθόδους ανταλλαγής πληροφοριών και δεδομένων μεταξύ των αρχών που ενδιαφέρονται για τη θαλάσσια επιτήρηση, ή που συμμετέχουν ενεργά σε αυτήν. Η ανταλλαγή δεδομένων καθιστά την επιτήρηση οικονομικότερη και αποτελεσματικότερη. Σήμερα, οι αρχές της ΕΕ και οι εθνικές αρχές που είναι αρμόδιες για διάφορες πτυχές της επιτήρησης, όπως οι συνοριακοί έλεγχοι, η ασφάλεια και η προστασία, οι αλιευτικοί έλεγχοι, τα τελωνεία, το περιβάλλον ή η άμυνα, συλλέγουν χωριστά τα δεδομένα και συνήθως δεν τα ανταλλάσσουν μεταξύ τους, με αποτέλεσμα τα ίδια δεδομένα να συλλέγονται ενδεχομένως πολλές φορές²⁰. Αυτό δείχνει και την αναγκαιότητα της συνεργασίας και συνόχης που θα βοηθήσει στην αποτελεσματικότερη διαχείριση των δεδομένων και τη στροφή προς μία διαρκή ανάπτυξη.

Στην πράξη αυτή τη στιγμή αναπτύσσεται από κοινού με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τα κράτη μέλη της ΕΕ και του ΕΟΧ²¹ ένα κοινό περιβάλλον ανταλλαγής πληροφοριών (CISE), το οποίο θα ενσωματώνει τα υφιστάμενα συστήματα και δίκτυα επιτήρησης και θα παρέχει σε όλες τις αρμόδιες αρχές πρόσβαση στις πληροφορίες που χρειάζονται για τις θαλάσσιες αποστολές τους. Το CISE θα καταστήσει τα διάφορα συστήματα διαλειτουργικά ώστε, με τη χρήση σύγχρονων τεχνολογιών, να είναι δυνατή η ανταλλαγή δεδομένων και πληροφοριών. Το CISE για τον θαλάσσιο τομέα είναι μια εθελοντική συνεργατική διαδικασία σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, στο πλαίσιο της οποίας επιδιώκεται η περαιτέρω βελτίωση και προώθηση της ανταλλαγής συναφών πληροφοριών μεταξύ των αρχών που συμμετέχουν στη θαλάσσια επιτήρηση²².

Το CISE δεν αντικαθιστά ούτε επικαλύπτει τα συστήματα και τις πλατφόρμες ανταλλαγής πληροφοριών που ήδη υπάρχουν απεναντίας, τα αξιοποιεί με πρόσφορο τρόπο. Απώτερος σκοπός του είναι η αύξηση της αποδοτικότητας, της ποιότητας, της ικανότητας ανταπόκρισης και του συντονισμού των επιχειρήσεων επιτήρησης στον ευρωπαϊκό θαλάσσιο τομέα, καθώς και η προώθηση της καινοτομίας, για την ευημερία και την ασφάλεια της ΕΕ και των πολιτών της.

Εξάλλου η βελτίωση ανταλλαγής πληροφοριών συμβάλει στην ενίσχυση των γνώσεων και βελτίωση της επίγνωσης της κατάστασης στον θαλάσσιο τομέα. Τα δύο αυτά πλεονεκτήματα μπορούν να επιφέρουν βελτιώσεις καταρχάς στην πρόληψη και κατά δεύτερον στην ετοιμότητα σε συμβάντα που αφορούν τη θαλάσσια ασφάλεια. Επίσης παίζουν καταλυτικό ρόλο στην αντιμετώπιση του διασυνοριακού και

²⁰ Βλ. http://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy/integrated_maritime_surveillance/index_el.htm.

²¹ Η συμφωνία του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ) υπεγράφη στις 2 Μαΐου 1992 και τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 1994. Σκοπός του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ) είναι η επέκταση της εσωτερικής αγοράς της ΕΕ σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελευθέρων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ). Οι χώρες αυτές είτε δεν επιθυμούν να προσχωρήσουν στην ΕΕ είτε δεν το έχουν πράξει ακόμη. Στον ΕΟΧ παρέμειναν μόνο η Ισλανδία, η Νορβηγία και το Λιχτενστάιν.

²² Βλ. http://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy/integrated_maritime_surveillance/index_el.htm.

οργανωμένου έγκληματος (π.χ. λαθρεμπόριο, παράνομη αλιεία, πειρατεία, ένοπλη ληστεία, τρομοκρατία), την ασφάλεια της ναυσιπλοΐας και τις παράνομες απορρίψεις ή την ακούσια θαλάσσια ρύπανση. Έχει καταστεί σαφές ότι εάν οι Αρχές έχουν στη διάθεσή τους όλες τις συναφείς πληροφορίες κατά τη διάρκεια του σχεδιασμού και της εκτέλεσης των επιχειρησιακών δραστηριοτήτων τότε διαχειρίζονται τις δραστηριότητες θαλάσσιας επιτήρησης με αποτελεσματικότερο τρόπο²³.

1.2.2 Θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός

Με τον όρο θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό αναφερόμαστε στον σχεδιασμό του χρόνου και του τόπου άσκησης ανθρώπινων δραστηριοτήτων στη θάλασσα, προκειμένου να διασφαλίζεται η αποτελεσματικότητα και η βιωσιμότητά τους στον μέγιστο δυνατό βαθμό. Κατά τη διαδικασία αυτή, όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη συνεργάζονται με διαφάνεια με στόχο τον σχεδιασμό των θαλάσσιων δραστηριοτήτων.

Το 2008, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε έναν οδικό χάρτη για τον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό που είχε καταρτιστεί σε στενή διαβούλευση με τους ενδιαφερόμενους και καθόριζε τις δέκα βασικές αρχές για τον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό. Το 2009, υπήρξε γενική συμφωνία ότι οι δέκα βασικές αρχές θα μπορούσαν να χρησιμεύσουν ως η βάση για την περαιτέρω ανάπτυξη του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού σε επίπεδο ΕΕ. Ο ΘΧΣ θα πρέπει να εφαρμόζεται σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο και κατά τούτο η οριοθέτηση της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης (ΑΟΖ) παρέχει ευνοϊκότερους όρους για την αποτελεσματικότερη υλοποίησή του, δεδομένου ότι διευκολύνει την επιβολή και εφαρμογή του²⁴. Τον Ιούλιο 2014, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο ενέκριναν νομοθεσία σχετικά με τη δημιουργία ενός κοινού πλαισίου για τον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό στην Ευρώπη εκδίδοντας την Οδηγία 2014/89/ΕΕ για τον ΘΧΣ²⁵. Αν και κάθε χώρα της ΕΕ θα είναι ελεύθερη να σχεδιάζει τις θαλάσσιες δραστηριότητές της, όσον αφορά τις κοινές θάλασσες θα εξασφαλίζεται η συνοχή του σχεδιασμού σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο χάρη στον καθορισμό ελάχιστων κοινών απαιτήσεων²⁶.

Οι χώρες της ΕΕ δεν υποχρεούνται να διενεργούν τον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό, ωστόσο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προωθεί τη διαδικασία αυτή ως ένα

²³ Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο - Καλύτερη επίγνωση της κατάστασης μέσω ενισχυμένης συνεργασίας μεταξύ των αρχών θαλάσσιας επιτήρησης: τα επόμενα βήματα στο πλαίσιο του κοινού περιβάλλοντος ανταλλαγής πληροφοριών για τον θαλάσσιο τομέα της ΕΕ, COM(2014) 451 final, 8.7.2014.

²⁴ Η παρακολούθηση και η αξιολόγηση είναι απαραίτητες για μια προσαρμοσίμη διαχείριση των θαλάσσιων περιοχών και ιδιαίτερη προσοχή κατά τον ΘΧΣ θα πρέπει να δοθεί στον μεταβατικό χώρο μεταξύ ξηράς και θάλασσας που αποτελεί μέρος της ΟΠΔΖ.

²⁵ Βλ. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Οδηγία 2014/89/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Ιουλίου 2014, περί θεσπίσεως πλαισίου για τον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό, L 257, 28.08.2014.

²⁶ Βλ. http://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy/maritime_spatial_planning/index_el.htm.

σταθερό και διαφανή τρόπο με στόχο να βελτιώσει την ανταγωνιστικότητα της θαλάσσιας οικονομίας της ΕΕ και να ασχοληθεί με πολύπλοκα διακρατικά ζητήματα όπως οι επιπτώσεις της αλλαγής του κλίματος. Η ΕΕ τονίζει επίσης ότι ο ΘΧΣ είναι ευθύνη των κρατών μελών ωστόσο είναι έτοιμη να συνδράμει αναλαμβάνοντας δράση ώστε να διευκολύνει τη συνεργασία και τη διαμόρφωση κοινής προσέγγισης μεταξύ τους. Ο ΘΧΣ είναι κρίσιμης σημασίας για την ασφάλεια του δικαίου, την προβλεψιμότητα και τη διαφάνεια, αποφέρει μείωση του κόστους για τους επενδυτές και του φορέας εκμετάλλευσης, ιδίως σε εκείνους που δραστηριοποιούνται σε περισσότερα από ένα κράτη μέλη. Τα πλεονεκτήματα του θαλασσιού χωροταξικού σχεδιασμού είναι σημαντικά και τον καθιστούν σημαντικό εργαλείο σχεδίασης της ΟΘΠ της ένωσης. Αυτά είναι τα ακόλουθα²⁷.

α. Περιορισμός των συγκρούσεων μεταξύ τομέων και δημιουργία συνεργειών μεταξύ διάφορων δραστηριοτήτων.

β. Ενθάρρυνση των επενδύσεων με τη διασφάλιση προβλεπτικότητας, διαφάνειας και σαφέστερων κανόνων. Έτσι θα δοθεί ώθηση στην ανάπτυξη των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και των δικτύων, θα καθοριστούν Προστατευόμενες Θαλάσσιες Περιοχές και θα διευκολυνθούν οι επενδύσεις που αφορούν το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο.

γ. Ενίσχυση του συντονισμού μεταξύ εθνικών διοικήσεων, μέσω της εφαρμογής ενιαίου μηχανισμού για την ισόρροπη ανάπτυξη διάφορων θαλάσσιων δραστηριοτήτων. Με τον τρόπο αυτό θα απλουστευθούν οι διαδικασίες και θα μειωθεί το κόστος.

δ. Αύξηση της διασυνοριακής συνεργασίας μεταξύ χωρών της ΕΕ, όσον αφορά τα καλώδια, τους αγωγούς, τις θαλάσσιες οδούς, τις αιολικές εγκαταστάσεις, κλπ.

ε. Προστασία του περιβάλλοντος μέσω της έγκαιρης εκτίμησης του αντίκτυπου και των δυνατοτήτων πολλαπλής χρήσης του χώρου.

Ωστόσο, λόγω της συνεχιζόμενης ευαισθησίας όσον αφορά τα ζητήματα της δημιουργίας θαλάσσιων ζωνών και της οριοθέτησης των συνόρων, οι πρακτικές του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού στη Μεσόγειο παραμένουν περιορισμένες σε σύγκριση με άλλες θαλάσσιες λεκάνες. Οι προκλήσεις αυτές θα πρέπει να αντιμετωπιστούν για να μπορέσει ο χωροταξικός σχεδιασμός να αναπτυχθεί στα ενδεικνυόμενα επίπεδα και να αποφέρει τα θετικά του αποτελέσματα²⁸.

1.2.3 Ολοκληρωμένη διαχείριση παράκτιων ζωνών

²⁷ Βλ. http://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy/maritime_spatial_planning/index_el.htm.

²⁸ Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο - Προς μια ενωποιημένη θαλάσσια πολιτική για καλύτερη διακυβέρνηση στη Μεσόγειο, COM(2009) 466 final, 11.9.2009.

Η ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών (ΟΔΠΖ) είναι ένα εργαλείο για την ολοκληρωμένη διαχείριση όλων των διαδικασιών χάραξης πολιτικής που αφορούν τις παράκτιες ζώνες. Αντιμετωπίζει τις αλληλεπιδράσεις θάλασσας - ξηράς των παράκτιων δραστηριοτήτων με συντονισμένο τρόπο, ώστε να εξασφαλίζεται η βιώσιμη ανάπτυξη των παράκτιων και των θαλάσσιων ζωνών. Το εν λόγω εργαλείο εξασφαλίζει το ότι οι αποφάσεις περί διαχείρισης ή ανάπτυξης λαμβάνονται με συνεκτικό τρόπο σε όλους τους τομείς²⁹.

Η ΕΕ ως συμβαλλόμενο μέρος της σύμβασης της Βαρκελώνης επεδίωξε την προώθηση της ΟΔΠΖ μέσω της αντίστοιχης σύστασης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την εφαρμογή της ΟΔΠΖ στην Ευρώπη (2002/413/ΕΚ, Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 148 της 06/06/2002 σ. 0024 - 0027) στο κεφάλαιο V της οποίας τονίζεται η σημασία της συνεργασίας στις περιφερειακές θάλασσες για τη βελτίωση του συντονισμού και την καλύτερη αντιμετώπιση των διασυννοριακών παράκτιων ζητημάτων. Τέλη Δεκέμβρη του 2008, το συμβούλιο της ΕΕ υιοθέτησε και υπέγραψε το αντίστοιχο πρωτόκολλο για την ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών στο πλαίσιο της σύμβασης της Βαρκελώνης το οποίο έμελε να είναι το τελευταίο και σημαντικότερο πρωτόκολλο, στο οποίο η ΟΘΠ της ΕΕ εφαρμόζεται περιφερειακά στην περιοχή της Μεσογείου.

Η Διεθνής υποστήριξη της ΟΔΠΖ ήδη χρονολογείται από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, όταν η Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το περιβάλλον και την ανάπτυξη (Ρίο 1992) ανέθεσε μια ολοκληρωμένη προσέγγιση στην παράκτια και θαλάσσια διαχείριση των πόρων (Ατζέντα 21, Κεφάλαιο 17), καθώς ολόκληρο τμήμα της Ατζέντα 21 είναι αφιερωμένο στην ολοκληρωμένη διαχείριση και στην βιώσιμη ανάπτυξη των παράκτιων και θαλάσσιων περιοχών, συμπεριλαμβανομένων των ΑΟΖ. Συνέχεια στην κρισιμότητα και αναγκαιότητα της ΟΔΠΖ δόθηκε κατά τη διάρκεια της παγκόσμιας διάσκεψης κορυφής για τη βιώσιμη ανάπτυξη στο Γιοχάνεσμπουργκ το 2002, αλλά και από την παγκόσμια διάσκεψη του ΟΗΕ στη Νέα Υόρκη το 2002. Εν ολίγοις η ΟΔΠΖ έχει αναγνωρισθεί σε διεθνές επίπεδο ως το κύριο εργαλείο για την αποτελεσματική προστασία και διαχείριση του παράκτιου και θαλάσσιου περιβάλλοντος. Υπάρχουν επιπρόσθετα διεθνείς δεσμεύσεις για την παροχή βοήθειας προς τις αναπτυσσόμενες χώρες ώστε να προβούν στην ανάπτυξη ενός τέτοιου εργαλείου.

Επιπρόσθετα σύμφωνα με τη Σύμβαση της βιοποικιλότητας (CBD) του 1992, η ΟΔΠΖ βασίζεται σε μια αξιολόγηση των οικοσυστημάτων με βάση συγκεκριμένες πρακτικές και αρχές οι οποίες θα πρέπει να τηρούνται προκειμένου να υπάρχει το προβλεπόμενο και επιθυμητό από τις αντίστοιχες διατάξεις αποτέλεσμα της ολοκληρωμένης διαχείρισης αυτών των ζωνών από τα παράκτια κράτη.

²⁹ Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Οδηγία (πρόταση) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση πλαισίου για τον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό και την ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών, COM(2013) 133 final, 12.3.2013.

Ο θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός και η ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών είναι συμπληρωματικά εργαλεία. Τα γεωγραφικό τους εύρος αλληλεπικαλύπτει τα παράκτια και τα χωρικά ύδατα των κρατών μελών. Τα θαλάσσια χωροταξικά σχέδια θα χαρτογραφήσουν υφιστάμενες ανθρώπινες δραστηριότητες και θα εντοπίσουν την πιο αποτελεσματική μελλοντική τους χωροταξική ανάπτυξη, ενώ οι στρατηγικές για την ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών θα εξασφαλίσουν την ολοκληρωμένη διαχείριση των εν λόγω ανθρώπινων δραστηριοτήτων. Εφόσον εφαρμοστούν από κοινού, θα βελτιώσουν τον χωροταξικό σχεδιασμό και τη διαχείριση της ενδιάμεσης ζώνης μεταξύ ξηράς και θάλασσας³⁰.

1.2.4 Δεδομένα και γνώσεις για τη θάλασσα

Η ανακοίνωση της Επιτροπής «Γνώσεις για τη θάλασσα 2020», του Σεπτεμβρίου 2010³¹, εξηγεί τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να αξιοποιήσουμε το οικονομικό δυναμικό που προσφέρει η πληθώρα των θαλάσσιων παρατηρήσεων της Ευρώπης. Η ανακοίνωση καταδεικνύει ότι το εν λόγω δυναμικό συμβάλλει στην επίτευξη των στόχων της στρατηγικής «Ευρώπη 2020»³² για την απασχόληση, την καινοτομία, την εκπαίδευση, την κοινωνική ένταξη και την καταπολέμηση της αλλαγής του κλίματος. Παρέχει τη βάση γνώσεων για τη διευκόλυνση της ανάπτυξης μιας βιώσιμης «γαλάζιας οικονομίας» που δημιουργεί θέσεις εργασίας στους τομείς της θάλασσας και της ναυτιλίας, με βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και της αποδοτικότητας των επιχειρήσεων, των δημοσίων αρχών και των ερευνητών³³. Επίσης μέσα από την ανακοίνωση σκιαγραφούνται οι βασικές αρχές μιας στρατηγικής η οποία θα διευκολύνει την πραγματοποίηση επενδύσεων με αντικείμενο τις θαλάσσιες παρατηρήσεις από τα κράτη μέλη και την ΕΕ, με σκοπό να αναπτύξουν το δυναμικό τους για τη δημιουργία βιώσιμης ανάπτυξης και βιώσιμης απασχόλησης.

Τα δεδομένα που συλλέγουν τα κράτη μέλη δεν αντιμετωπίζουν τις θάλασσες ως ένα παγκόσμιο σύνολο με αλληλοσυνδεδεμένα χαρακτηριστικά, όπως, μεταβαλλόμενους ανέμους, εποχικά ρεύματα και μεταναστευτικά είδη για το λόγο αυτό, η ανάλυση σε ευρωπαϊκό επίπεδο είναι αναγκαία. Σε επίπεδο ΕΕ έχουν ήδη ληφθεί ορισμένα μέτρα, σχετικά με τα θαλάσσια δεδομένα τα οποία ωστόσο στην πράξη είναι πολλά, συλλέγονται σε μεγάλο βαθμό από τους επίσημους δημόσιους φορείς, εξακολουθούν να είναι κατακερματισμένα, αμφίβολης ποιότητας και δύσκολο να συγκεντρωθούν σε ολοκληρωμένες εικόνες. Τα δικαιώματα ιδιοκτησίας πολλών δεδομένων είναι άγνωστα ή περιοριστικά όσον αφορά στην περαιτέρω χρήση, επομένως αρκετές φορές οι εταιρικές σχέσεις διαλύονται. Οι ιδιωτικές εταιρείες έχουν

³⁰ Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Οδηγία (πρόταση) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση πλαισίου για τον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό και την ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών, COM(2013) 133 final, 12.3.2013.

³¹ Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Ανακοίνωση της Επιτροπής - Γνώσεις για τη θάλασσα 2020 - θαλάσσιες παρατηρήσεις και δεδομένα για μια έξυπνη και βιώσιμη ανάπτυξη, COM (2010) 461 final, 8.9.2010.

³² Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Ανακοίνωση της Επιτροπής - Ευρώπη 2020 - Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη, COM (2010) 2020 final, 3.3.2010.

³³ Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Ανακοίνωση της Επιτροπής - Πράσινη βίβλος- Γνώσεις για τη θάλασσα το 2020, COM (2012) 473 final, 29.8.2012.

αποδειχθεί ότι είναι πρόθυμες να συμβάλουν σε κοινή προσπάθεια για ομαδικά δεδομένα, αλλά υπάρχουν λίγοι μηχανισμοί για να το πράξουν:

Η Επιτροπή έχοντας επίγνωση των δυσχερειών αυτών, με την Πράσινη Βίβλο για τη θαλάσσια πολιτική, πρότεινε μια νέα ευρωπαϊκή στρατηγική θαλάσσιων παρατηρήσεων και δεδομένων, το Ευρωπαϊκό δίκτυο θαλάσσιων παρατηρήσεων και δεδομένων (EMODNET)³⁴. Το EMODNET είναι ένα δίκτυο οργανισμών το οποίο στηρίζει η ολοκληρωμένη θαλάσσια πολιτική της ΕΕ. Οι εν λόγω οργανισμοί συνεργάζονται για την παρατήρηση της θάλασσας, ώστε να καταστήσουν τα συγκεντρωθέντα θαλάσσια δεδομένα δωρεάν διαθέσιμα και διαλειτουργικά. Επίσης στοχεύουν στο να δημιουργήσουν συνεχή στρώματα δεδομένων για τις θαλάσσιες λεκάνες και να διαδώσουν τα δεδομένα και τα προϊόντα αυτών μέσω του διαδικτύου.

Τον Οκτώβριο του 2010, η Επιτροπή παρουσίασε τον οδικό χάρτη του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού, που αναφέρεται παραπάνω, με σχέδιο τη δημιουργία ενός κοινού περιβάλλοντος ανταλλαγής πληροφοριών για τη θαλάσσια επιτήρηση και παράλληλα, δύο πιλοτικά σχέδια για την διερεύνηση σχετικά με τον τρόπο της θαλάσσιας επιτήρησης στη λεκάνη της Μεσογείου και στη Βόρεια θάλασσα. Επιπροσθέτως στα πλαίσια εφαρμογής του ΘΧΣ υπάρχουν προγράμματα της ΕΕ όπως το INTERREG (Interregional) και το LIFE³⁵, ενώ η μελέτη PESETA καταγράφει την φυσική επίδραση και τα κόστη προσαρμογής της ανόδου της στάθμης της θάλασσας για την ΕΕ στα παράκτια συστήματα (The PESETA - Προβολή των οικονομικών επιπτώσεων της αλλαγής του κλίματος στους τομείς της ΕΕ)³⁶. Συνεπώς χαράσσεται ή προσπαθεί να χαραχθεί μια πολιτική προσδιορισμού και δημιουργίας δεδομένων και πληροφοριών που θα είναι κοινοποιημένα σε όλους ώστε να υπάρξει κοινή πορεία και επομένως καλύτερη αξιοποίηση αυτών των δεδομένων.

1.2.5 Η στρατηγική της ΕΕ για την ασφάλεια στη θάλασσα

Στο πλαίσιο συγκεκριμένων στόχων, στη Διακήρυξη της Λεμεσού του 2012 οι αρμόδιοι ευρωπαίοι υπουργοί για την ΟΘΠ τονίσανε τη σημασία της βελτίωσης της θαλάσσιας διακυβέρνησης, συμπεριλαμβανομένης της ενισχυμένης συνεργασίας και της ανταλλαγής βέλτιστων πρακτικών σχετικά με τις θαλάσσιες υποθέσεις σε περιφερειακό και διεθνές επίπεδο, υπενθυμίζοντας ότι όλες οι δραστηριότητες στους ωκεανούς και τις θάλασσες, περιλαμβανομένων και όσων αναλαμβάνονται στο

³⁴ Μετά από μια εξαιρετικά θετική ανταπόκριση από τους ενδιαφερόμενους, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στη Μπλε Βίβλο που αφορούσε στον τομέα των θαλάσσιων πολιτικών της ΕΕ και που εγκρίθηκε τον Οκτώβριο του 2007 και από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το Δεκέμβριο του 2007, δεσμεύθηκε να λάβει μέτρα στα πλαίσια του EMODNET, προκειμένου να βελτιωθεί η διαθεσιμότητα των υψηλών σε ποιότητα στοιχείων του.

³⁵ Το πρόγραμμα LIFE είναι το χρηματοδοτικό μέσο της ΕΕ για το περιβάλλον. Το LIFE συμβάλλει στη βιώσιμη ανάπτυξη και στην επίτευξη των σκοπών και στόχων της στρατηγικής Ευρώπη 2020, στηρίζει την εφαρμογή του 7ου Προγράμματος Δράσης για το Περιβάλλον και άλλες στρατηγικές και σχέδια της ΕΕ για το περιβάλλον και για το κλίμα. Μέσω του προγράμματος LIFE χρηματοδοτούνται μέτρα και έργα με ευρωπαϊκή προστιθέμενη αξία για τα κράτη-μέλη.

³⁶ Βλ. http://ec.europa.eu/maritimeaffairs/climate_change_en.html.

πλαίσιο της ΟΘΠ, πρέπει να εκτελούνται σύμφωνα με το νομικό πλαίσιο που ορίζει η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS) και άλλες συναφείς ισχύουσες διεθνείς συμβάσεις (π.χ. Σύμβαση της Βαρκελώνης)³⁷.

Το Δεκέμβριο του 2013, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τόνισε τη σημασία της προστασίας των στρατηγικών συμφερόντων της ΕΕ όσον αφορά τη θαλάσσια ασφάλεια έναντι ευρέως φάσματος κινδύνων και απειλών. Θεωρείται ότι, μια στρατηγική της ΕΕ για την ασφάλεια στη θάλασσα μπορεί να θέσει τις βάσεις ώστε η ΕΕ να συμβάλλει στη χρηστή διακυβέρνηση στη θάλασσα βάσει κανόνων, είτε στα χωρικά ύδατα είτε στην ανοικτή θάλασσα. Μια τέτοια στρατηγική θα διευκολύνει μια διατομεακή προσέγγιση για την ασφάλεια στη θάλασσα. Εξάλλου η ναυτική δύναμη (EUNAVFOR - Επιχείρηση Atalanta)³⁸ υπό την ηγεσία της ΕΕ στη Σομαλία αλλά και η πρόσφατη (22 Ιουνίου 2015) ευρωπαϊκή ναυτική επιχείρηση (EUNAVFOR Med)³⁹, γνωστή ως "επιχείρηση Sophia" έχουν καταδείξει την αποτελεσματικότητα της συντονισμένης προσέγγισης της ΕΕ. Τα βασικά στρατηγικά συμφέροντα της ΕΕ,⁴⁰ όσον αφορά την ασφάλεια στη θάλασσα, είναι η πρόληψη των συγκρούσεων, η διατήρηση της ειρήνης και η ενίσχυση της διεθνούς ασφάλειας μέσω της συνεργασίας με διεθνείς εταίρους. Συγκεκριμένα οι στόχοι της ΕΕ για την επίτευξη της θαλάσσιας στρατηγικής ασφαλείας είναι:

α. Η προστασία της από τις απειλές κατά της ασφάλειας στη θάλασσα, συμπεριλαμβανομένης της προστασίας των θαλάσσιων υποδομών ζωτικής σημασίας όπως τα λιμάνια και οι τερματικοί σταθμοί, οι εγκαταστάσεις ανοικτής θάλασσας, οι υποθαλάσσιοι αγωγοί, τα καλώδια τηλεπικοινωνιών, τα προγράμματα επιστημονικής έρευνας και καινοτομίας και άλλες οικονομικές δραστηριότητες στη θάλασσα.

β. Ο αποτελεσματικός έλεγχος των θαλάσσιων εξωτερικών συνόρων για την πρόληψη παράνομων δραστηριοτήτων.

γ. Η προστασία της παγκόσμιας εφοδιαστικής αλυσίδας της ΕΕ.

δ. Η προστασία της ελεύθερης ναυσιπλοΐας.

³⁷ Βλ. Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Προσχέδιο διακήρυξης των αρμόδιων για την ολοκληρωμένη θαλάσσια πολιτική ευρωπαϊών υπουργών και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για μια θαλάσσια και ναυτιλιακή ατζέντα ανάπτυξης και απασχόλησης, «Διακήρυξη της Λεμεσού», 4.10.2012.

³⁸ Η πρώτη ναυτική επιχείρηση της ΕΕ, με πρώτο τακτικό Διοικητή Έλληνα, για την αποτελεσματική αντιμετώπιση της πειρατείας στα ανοικτά του Κέρατος της Αφρικής (Τζιμπουτί, Αιθιοπία, Ερυθραία και Σομαλία), κόλπο του Άντεν και στο Δυτικό Ινδικό Ωκεανό.

³⁹ Ναυτική επιχείρηση για την αποτελεσματική αντιμετώπιση της παράνομης διακίνησης και εμπορίας ανθρώπων στη Μεσόγειο θάλασσα.

⁴⁰ Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Κοινή ανακοίνωση προς το ευρωπαϊκό κοινοβούλιο και το συμβούλιο για έναν ανοικτό και ασφαλή παγκόσμιο θαλάσσιο τομέα: στοιχεία για μια στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ασφάλεια στη θάλασσα, JOIN(2014) 9 final.

ε Η προστασία του δικαιώματος αβλαβούς διέλευσης των πλοίων με σημαία κράτους μέλους της ΕΕ και της ασφάλειας και προστασίας των ναυτικών και των επιβατών τους.

στ. Η πρόληψη της παράνομης, λαθραίας και άναρχης αλιείας.

Η ΕΕ με τη Στρατηγική της για την ασφάλεια στη θάλασσα, όπως εγκρίθηκε από το Συμβούλιο (Γενικές Υποθέσεις) στις 24 Ιουνίου 2014, προσπαθεί να συμβάλλει ενεργά στην ενίσχυση της ασφάλειας του θαλάσσιου τομέα μέσω της πρόληψης και αντιμετώπισης των θαλάσσιων κινδύνων και απειλών καθώς και ως σταθεροποιητικός παράγοντας, με τη μοναδική της ικανότητα να συνδυάζει, κατά συνεκτικό και συνεπή τρόπο, ένα ευρύ φάσμα πολιτικών και εργαλείων, συμπεριλαμβανομένης της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ)⁴¹.

Οι ένοπλες δυνάμεις των κρατών μελών θα διαδραματίζουν στρατηγικό ρόλο και μέσω της θάλασσας θα παρέχουν παγκόσμια εμβέλεια δράσης, ευελιξία και πρόσβαση, ώστε η ΕΕ και τα κράτη μέλη της να είναι σε θέση να ανταποκριθούν στο πλήρες φάσμα των ευθυνών στον τομέα της θάλασσας. Η διαρκής τους παρουσία θα συντελέσει στην ελευθερία της ναυσιπλοΐας και θα συμβάλει στη χρηστή διακυβέρνηση μέσω της αποτροπής, της πρόληψης και της καταπολέμησης των αθέμιτων και παράνομων δραστηριοτήτων στο πλαίσιο του παγκόσμιου θαλάσσιου τομέα. Βασικό στοιχείο αποτελεί, υπό το πρίσμα αυτό, ο σεβασμός του συναφούς διεθνούς δικαίου, καθώς επίσης και της αρχής της αποκλειστικής δικαιοδοσίας του κράτους της σημαίας στην ανοικτή θάλασσα, όπως και της επιχειρησιακής ασυλίας των μελών του προσωπικού που επιτελούν τα καθήκοντα που τους έχουν ανατεθεί στη θάλασσα.

Η Στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ασφάλεια στη θάλασσα (EUMSS) αφορά τόσο στις εσωτερικές όσο και στις εξωτερικές πτυχές της ασφάλειας στη θάλασσα της Ένωσης⁴². Χρησιμεύει ως συνολικό πλαίσιο, συμβάλλοντας σε ένα σταθερό και ασφαλή παγκόσμιο θαλάσσιο τομέα, σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας (ESS), ενώ ταυτόχρονα εξασφαλίζει συνοχή με τις πολιτικές της ΕΕ, ιδίως την Ολοκληρωμένη Θαλάσσια Πολιτική (IMP) και τη Στρατηγική Εσωτερικής Ασφάλειας (ISS)⁴³.

Η εν λόγω Στρατηγική παρέχει το πολιτικό και στρατηγικό πλαίσιο ώστε να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά και συνολικά οι προκλήσεις της ασφάλειας στη θάλασσα με την αξιοποίηση όλων των συναφών μέσων σε διεθνές, ενωσιακό και εθνικό επίπεδο. Συμβάλλει ακόμα στο να αξιοποιηθούν στο έπακρο οι αναπτυξιακές δυνατότητες του θαλάσσιου τομέα, σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία, την αρχή

⁴¹ Βλ. Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης: *Στρατηγική της ΕΕ για την ασφάλεια στη θάλασσα*, 11205/14, 24.6.2014.

⁴² Βλ. Ibid.

⁴³ Στην παρούσα παράγραφο χρησιμοποιήθηκαν εσκεμμένα οι επίσημοι διεθνείς όροι όπως π.χ. για την ολοκληρωμένη θαλάσσια πολιτική, IMP: Integrated Maritime Policy.

της επικουρικότητας και τη σχέση μεταξύ αποδέκτη και παρόχου. Έχει ως στόχο να προωθήσει την αμοιβαία υποστήριξη μεταξύ των κρατών μελών και να καταστήσει εφικτό τον από κοινού σχεδιασμό έκτακτων αναγκών στον τομέα της ασφάλειας, τη διαχείριση κινδύνων, την πρόληψη των συγκρούσεων και την αντιμετώπιση και διαχείριση κρίσεων⁴⁴.

1.3 Στρατηγική «Γαλάζια Ανάπτυξη»

Σημαντικής σημασίας στρατηγική ως τμήμα της ΟΘΠ της ΕΕ είναι η στρατηγική της «Γαλάζιας Ανάπτυξης». Η Γαλάζια Ανάπτυξη (Blue Growth) είναι η μακροπρόθεσμη στρατηγική για τη στήριξη της βιώσιμης ανάπτυξης του θαλάσσιου και ναυτιλιακού τομέα. Η στρατηγική αυτή αναγνωρίζει ότι οι θάλασσες και οι ωκεανοί είναι μοχλοί της ευρωπαϊκής οικονομίας, με μεγάλο δυναμικό για καινοτομία και ανάπτυξη. Αποτελεί τη συμβολή της ολοκληρωμένης θαλάσσιας πολιτικής στην επίτευξη των στόχων της στρατηγικής "Ευρώπη 2020"⁴⁵ για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη. Περιλαμβάνει τους ιδιαίτερα σημαντικούς τομείς της θαλάσσιας οικονομίας: τον παράκτιο και θαλάσσιο τουρισμό, τη ναυτιλία και ναυπηγική βιομηχανία, την υδατοκαλλιέργεια, τη γαλάζια ενέργεια, τη θαλάσσια βιοτεχνολογία, τη θαλάσσια εξόρυξη ορυκτών⁴⁶.

Η στρατηγική αυτή της ΕΕ αποτελείται από τρεις συνιστώσες που αναφέρονται παρακάτω και συμπεριλαμβάνουν και τα τρία βασικά μέσα χάραξης της ΟΘΠ που ήδη προαναφέραμε:

α. Συγκεκριμένα μέτρα ολοκληρωμένης θαλάσσιας πολιτικής (γνώσεις για τη θάλασσα, θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός, ολοκληρωμένη θαλάσσια επιτήρηση)

β. Στρατηγικές για τις θαλάσσιες λεκάνες με στόχο να διασφαλιστεί ο πλέον κατάλληλος συνδυασμός μέτρων προώθησης της βιώσιμης ανάπτυξης, τα οποία λαμβάνουν υπόψη τοπικούς, κλιματικούς, ωκεανογραφικούς, οικονομικούς, πολιτιστικούς και κοινωνικούς παράγοντες (Αδριατική Θάλασσα και Ιόνιο Πέλαγος, Αρκτικός Ωκεανός, Ατλαντικός Ωκεανός, Βαλτική Θάλασσα, Εύξεινος Πόντος, Μεσόγειος Θάλασσα, Βόρεια Θάλασσα)

γ. Στοχευμένη προσέγγιση για συγκεκριμένες δραστηριότητες (υδατοκαλλιέργεια, παράκτιος τουρισμός, θαλάσσια βιοτεχνολογία, ωκεάνια ενέργεια, εκμετάλλευση κοιτασμάτων του θαλάσσιου βυθού).

⁴⁴ Βλ. Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης: *Στρατηγική της ΕΕ για την ασφάλεια στη θάλασσα*, 11205/14, 24.6.2014.

⁴⁵ Η στρατηγική «Ευρώπη 2020» είναι η δεκαετής στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την απασχόληση και την ανάπτυξη. Ξεκίνησε το 2010 με σκοπό τη δημιουργία των συνθηκών για μια έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη. Σε επίπεδο ΕΕ, έχουν συμφωνηθεί πέντε πρωταρχικοί στόχοι που πρέπει να επιτευχθούν μέχρι το τέλος του 2020. Οι στόχοι αυτοί αφορούν την απασχόληση, την έρευνα και την ανάπτυξη, το κλίμα, την ενέργεια, την εκπαίδευση, την κοινωνική ένταξη και τη μείωση της φτώχειας.

⁴⁶ Βλ. http://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy/blue_growth/index_el.htm.

1.3.1 Πρωτοβουλίες της ΕΕ στο πλαίσιο της Γαλάζιας Ανάπτυξης

Πριν προχωρήσουμε στο επόμενο κεφάλαιο είναι σημαντικό σε αυτό το σημείο να ανατρέξουμε στις μέχρι τώρα πολιτικές της ΕΕ για την γαλάζια ανάπτυξη που χαράσσονται με στόχο την ενίσχυση των προσπάθειών των κρατών μελών και των περιφερειών και προσφέρουν κοινές βάσεις για μια επιτυχή γαλάζια οικονομία. Αυτές οι τρέχουσες λοιπόν πρωτοβουλίες της ΕΕ που συμπληρώνουν το πάζλ της ΟΘΠ της και ενεργούν δραστικά στην προώθηση της βιώσιμης αναπτυξιακής της πολιτικής αναφέρονται συγκεντρωτικά παρακάτω⁴⁷:

α. Μια πρωτοβουλία της Επιτροπής σχετικά με το θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό και την ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών, που αναμένεται να προσφέρει στις επιχειρήσεις τη νομική ασφάλεια που απαιτείται για την πραγματοποίηση επενδύσεων.

β. Η πρωτοβουλία με τίτλο «Γνώσεις για τη θάλασσα 2020». Αυτή θα προσφέρει μια ολοκληρωμένη υποδομή γνώσεων με βάση τα εθνικά συστήματα συλλογής δεδομένων, που θα διανέμουν προϊόντα δεδομένων σε ευρωπαϊκό επίπεδο μέσω διαδικτύου. Θα περιλαμβάνει επίσης, έως το 2020, έναν εμβληματικό, πολλαπλής ανάλυσης ψηφιακό χάρτη του θαλάσσιου βυθού των ευρωπαϊκών υδάτων, καθώς και επικαιροποιημένες πληροφορίες σχετικά με τη στήλη ύδατος. Χάρη στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας και της καινοτομίας, αναμένονται κέρδη ύψους τουλάχιστον 500 € εκατ. ετησίως.

γ. Ένα κοινό περιβάλλον ανταλλαγής πληροφοριών για την επιτήρηση του θαλάσσιου τομέα της ΕΕ (CISE). Αυτό θα επιτρέψει στις θαλάσσιες αρχές που είναι αρμόδιες για δραστηριότητες όπως είναι η ασφαλής πλοήγηση ή ο έλεγχος της αλιείας, να ανταλλάσσουν πληροφορίες σχετικά με κινδύνους και απειλές. Έτσι θα μειωθούν οι δαπάνες τους και ο κίνδυνος για τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στη θάλασσα.

δ. Η οδηγία-πλαίσιο για τη θάλασσα στρατηγική (2008/56/ΕΚ), που προβλέπει μια προσέγγιση με βάση το οικοσύστημα με στόχο να εξασφαλιστεί ότι η συλλογική άσκηση πίεσης στο περιβάλλον από την ανθρώπινη δραστηριότητα θα παραμένει σε επίπεδα που θα συνάδουν με την επίτευξη καλής περιβαλλοντικής κατάστασης έως το 2020. Οι δεσμεύσεις της διάσκεψης κορυφής του Ρίο+20 αφορούν επίσης την αντιμετώπιση της βιώσιμης χρήσης ενός ποικιλόμορφου θαλάσσιου οικοσυστήματος.

ε. Το σχέδιο δράσης: «ευρωπαϊκός χώρος θαλάσσιων μεταφορών χωρίς σύνορα», που αποσκοπεί στην απλούστευση των διοικητικών διαδικασιών όσον

⁴⁷ Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Ανακοίνωση της επιτροπής στο ευρωπαϊκό κοινοβούλιο, το συμβούλιο, την ευρωπαϊκή οικονομική και κοινωνική επιτροπή και την επιτροπή των περιφερειών - *Γαλάζια ανάπτυξη - ευκαιρίες για βιώσιμη ανάπτυξη στους τομείς της θάλασσας και της ναυτιλίας*, COM(2012) 494 final, 13.9.2012.

αφορά τις θαλάσσιες μεταφορές το οποίο πρέπει να εξελιχθεί περαιτέρω σε «Γαλάζια Ζώνη» ελεύθερης θαλάσσιας κυκλοφορίας εντός και εκτός της Ευρώπης.

στ. Ένα σχέδιο δράσης για τη διευκόλυνση της πρόσβασης σε χρηματοδότηση για τα 23 εκατομμυρίων μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ) στην ΕΕ⁴⁸, που εγκρίθηκε από την Επιτροπή το Δεκέμβριο του 2011 και πρόταση για νέο πλαίσιο στην ΕΕ για τη δημιουργία μιας γνήσιας ενιαίας αγοράς κεφαλαίων επιχειρηματικού κινδύνου⁴⁹.

ζ. Δράσεις στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης που χρηματοδοτούνται από το μελλοντικό πρόγραμμα «Erasmus για όλους», όπως οι δράσεις «συμμαχίες γνώσης» και «συμμαχίες τομέων δεξιοτήτων». Μέσα για τη διευκόλυνση της αμοιβαίας αναγνώρισης δεξιοτήτων και προσόντων όπως είναι τα Ευρωπαϊκά Πλαίσια Προσόντων. Επίσης ο καλύτερος εντοπισμός των αναγκών της αγοράς όσον αφορά τις δεξιότητες και το εργατικό δυναμικό, μέσω των ευρωπαϊκών τομεακών συμβουλίων για τις δεξιότητες και του πανοράματος δεξιοτήτων στην ΕΕ.

η. Τα προγράμματα της ΕΕ για έρευνα και καινοτομία στη θάλασσα και στη ναυτιλία που χρηματοδοτούνται μέσω του προγράμματος πλαίσιο. Πρώτον, αυτά περιλαμβάνουν εξειδικευμένες πρωτοβουλίες όπως είναι οι προσκλήσεις υποβολής προτάσεων του 7ου προγράμματος πλαίσιο: «Ωκεανοί του μέλλοντος», για την περαιτέρω κατανόηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος και των κλιματικών και μη κλιματικών παραγόντων επιβάρυνσής του και την προαγωγή της βιώσιμης χρήσης θαλάσσιων πόρων. Δεύτερον, το μελλοντικό πρόγραμμα «Ορίζοντας 2020» που στοχεύει στην έρευνα και στην καινοτομία όσον αφορά την επισιτιστική ασφάλεια, την καθαρή ενέργεια, τις οικολογικές μεταφορές, τη δράση για το κλίμα και την αποδοτικότητα των πόρων, καθώς και στη διαθεματική έρευνα όσον αφορά την έρευνα στους τομείς της θάλασσας και της ναυτιλίας.

θ. Η πρωτοβουλία «LeaderSHIP 2015» η οποία επανεξετάζεται σήμερα με στόχο την προσαρμογή της στρατηγικής της για την καλύτερη αντιμετώπιση των νέων προκλήσεων που αντιμετωπίζει ο τομέας της ναυπηγίας της ΕΕ.

Αυτές οι προσπάθειες μπορεί να ενισχυθούν από την ενωσιακή χρηματοδότηση με βάση το δημοσιονομικό πλαίσιο 2014-2020. Έτσι τα κράτη μέλη και οι περιφέρειες θα είναι σε θέση να επικεντρώσουν τις επενδύσεις με χρηματοδότηση από την ΕΕ σε αξιόλογες οικονομικές δραστηριότητες του τομέα της θάλασσας καθώς και στις αντίστοιχες υποδομές. Στρατηγικές επιπέδου θαλάσσιας λεκάνης, όπως αυτές για τη Βαλτική, τον Ατλαντικό, τη Μεσόγειο και συγκεκριμένα τη θαλάσσια λεκάνη Αδριατικής - Ιονίου, συμπληρώνουν τις προετοιμασίες για το νέο χρηματοδοτικό πλαίσιο μέσω του εντοπισμού κοινών προβλημάτων, λύσεων και δράσεων.

⁴⁸ Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Ανακοίνωση της επιτροπής - Σχέδιο δράσης για τη βελτίωση της πρόσβασης των ΜΜΕ σε χρηματοδότηση, COM(2011) 870 final, 7.12.2011.

⁴⁹ Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Πρόταση κανονισμός του ευρωπαϊκού κοινοβουλίου και του συμβουλίου σχετικά με τις ευρωπαϊκές εταιρείες επιχειρηματικού κεφαλαίου, COM(2011) 860 final, 7.12.2011.

Προσφέρουν δε μια πλατφόρμα στα κράτη μέλη, την οποία μπορούν να χρησιμοποιήσουν σε αρχικό στάδιο για τον καθορισμό των προτεραιοτήτων. Για παράδειγμα, μέσω της στρατηγικής της Επιτροπής για τον Ατλαντικό, οι εθνικές και οι περιφερειακές αρχές κατά μήκος των ακτών του Ατλαντικού καθορίζουν ποιες επενδύσεις προτεραιότητας μπορούν να λάβουν χρηματοδότηση στο πλαίσιο του διαρθρωτικού δημοσιονομικού κονδυλίου για το 2014-2020 και ποια κενά γνώσεων μπορούν να συμπληρωθούν μέσω της έρευνας στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας «Ορίζοντας 2020». Η προσέλκυση δε κεφαλαίων του ιδιωτικού τομέα, μεταξύ άλλων μέσω της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων, θα συμβάλει επίσης στην αξιοποίηση του δυναμικού της γαλάζιας οικονομίας⁵⁰.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β - Η ΕΠΙ ΜΕΡΟΥΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΕΕ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ

2.1 Η τρέχουσα θαλάσσια Στρατηγική της ΕΕ για την λεκάνη της Μεσογείου

Η ΟΘΠ προωθεί στρατηγικές οικονομικής μεγέθυνσης και ανάπτυξης που αξιοποιούν τα πλεονεκτήματα και αντιμετωπίζουν τις αδυναμίες κάθε ευρύτερης θαλάσσιας περιοχής στην ΕΕ όπως για παράδειγμα, η κλιματική αλλαγή στην Αρκτική ή το δυναμικό ανανεώσιμης ενέργειας στον Ατλαντικό μέχρι τα προβλήματα ρύπανσης των θαλασσών και των ωκεανών και τη θαλάσσια ασφάλεια⁵¹. Καταλαβαίνουμε λοιπόν ότι κάθε θαλάσσια περιοχή είναι μοναδική και δικαιούται μια κατάλληλα προσαρμοσμένη στρατηγική. Αν προσθέσουμε μάλιστα το γεγονός ότι η Μεσόγειος περιβάλλεται από 23 χώρες και μεγάλο μέρος της βρίσκεται εκτός εθνικής δικαιοδοσίας διαπιστώνουμε την ανάγκη συνεργασίας και εδραίωσης μια συνεκτικής περιφερειακής περιβαλλοντικής πολιτικής περισσότερο από κάθε άλλη περιοχή. Συνεπώς, απαιτείται συνεργασία⁵²:

- α. για τη διαχείριση των θαλάσσιων δραστηριοτήτων,
- β. την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και της θαλάσσιας κληρονομιάς,
- γ. την πρόληψη και την καταπολέμηση της ρύπανσης,
- δ. τη βελτίωση της ασφάλειας στη θάλασσα,
- ε. την προώθηση της γαλάζιας ανάπτυξης και της απασχόλησης.

⁵⁰ Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Ανακοίνωση της επιτροπής στο ευρωπαϊκό κοινοβούλιο, το συμβούλιο, την ευρωπαϊκή οικονομική και κοινωνική επιτροπή και την επιτροπή των περιφερειών - *Γαλάζια ανάπτυξη - ευκαιρίες για βιώσιμη ανάπτυξη στους τομείς της θάλασσας και της ναυτιλίας*, COM(2012) 494 final, 13.9.2012.

⁵¹ Βλ. http://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy/sea_basins/index_el.htm.

⁵² Βλ. http://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy/sea_basins/mediterranean_sea/index_el.htm.

Στην περιοχή της Μεσογείου, η ολοκληρωμένη θαλάσσια πολιτική στοχεύει στη βελτίωση της συνεργασίας και της διακυβέρνησης, καθώς και στην προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης περιλαμβάνοντας τα εξής:

α. Τις ομάδες εργασίας για την ολοκληρωμένη θαλάσσια πολιτική στη Μεσόγειο, στις οποίες εκπροσωπούνται όλες οι χώρες της Μεσογείου και οι περιφερειακές οργανώσεις, που συνεδριάζουν σε ετήσια βάση.

β. Την τριμερή συνεργασία μεταξύ της Γενικής Διεύθυνσης Θαλάσσιας Πολιτικής και Αλιείας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων και του Διεθνούς Ναυτιλιακού Οργανισμού.

γ. Το σχέδιο για την ολοκληρωμένη θαλάσσια πολιτική στη Μεσόγειο το οποίο χρηματοδοτούν οι χώρες του Νότου στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας, και στοχεύει να βοηθήσει αυτές τις χώρες να αναπτύξουν ολοκληρωμένες στρατηγικές για θαλάσσια και ναυτιλιακά θέματα.

δ. Την ανάπτυξη υποπεριφερειακών στρατηγικών για την αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων και την αντιμετώπιση των αδυναμιών συγκεκριμένων θαλάσσιων περιοχών, π.χ. η νέα στρατηγική της ΕΕ για την περιοχή της Αδριατικής Θάλασσας και του Ιονίου Πελάγους και το σχέδιο δράσης της.

ε. Κάθε χρόνο, το Μεσογειακό Φόρουμ για τις Υπηρεσίες Ακτοφυλακής – ένα εθελοντικό, ανεξάρτητο και μη πολιτικό φόρουμ στο οποίο συμμετέχουν εκπρόσωποι διοικητικών αρχών, οργανισμών και φορέων αρμόδιων για τις υπηρεσίες ακτοφυλακής σε όλες τις χώρες της Μεσογείου. Το φόρουμ χρηματοδοτείται από τη Γενική Διεύθυνση Θαλάσσιας Πολιτικής και Αλιείας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

στ. Προσπάθειες για την ανάπτυξη του Εικονικού Κέντρου Γνώσεων για θαλάσσια και ναυτιλιακά θέματα στη Μεσόγειο, με στόχο τη συγκέντρωση και την ανταλλαγή γενικών, τεχνικών και τομεακών πληροφοριών. Το κέντρο αυτό θα συμβάλει στη βελτίωση των συνεργειών μεταξύ των πρωτοβουλιών και των προγραμμάτων, στη διευκόλυνση του συντονισμού και της συνεργασίας, στην προώθηση των επενδύσεων και της καινοτομίας, και στην ενίσχυση των θαλάσσιων επιχειρήσεων.

ζ. Μελέτες που έχουν δημοσιευθεί στην ιστοσελίδα του Θαλάσσιου Φόρουμ όπως:

(1) Δράσεις στήριξης για την ανάπτυξη θαλάσσιων συνεργατικών σχηματισμών στη Μεσόγειο και στον Εύξεινο Πόντο.

(2) Μεσόγειος Θάλασσα – Εντοπισμός των στοιχείων και του γεωγραφικού πεδίου εφαρμογής της θαλάσσιας συνεργασίας.

Η περιφερειακή ωστόσο συνεργασία και διακυβέρνηση στην νοτιοανατολική Μεσόγειο έγκειται στις σχέσεις της ΕΕ με τις χώρες της Νότιας Μεσογείου και της

Μέσης Ανατολής⁵³ που αναπτύσσονται μέσω της Ευρω-Μεσογειακής Σχέσης (ΕΜΣ), που θεσπίστηκε το 1995 με βάση τη δήλωση της Βαρκελώνης. Στη συνέχεια το 2004 η Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας (ΕΠΓ) άρχισε να ρυθμίζει τις σχέσεις μεταξύ της ΕΕ και αυτών των περιοχών. Η Ευρωμεσογειακή Εταιρική Σχέση, γνωστή επίσης ως Διαδικασία της Βαρκελώνης, είναι ένα περιφερειακό φόρουμ πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής συνεργασίας που υλοποιείται παράλληλα με τις διμερείς συμφωνίες σύνδεσης και τα σχέδια δράσης της ΕΠΓ. Η διαδικασία ξεκίνησε εκ νέου το 2008 όταν συστάθηκε η Ένωση για τη Μεσόγειο με σκοπό να αποτελέσει μία νέα περίοδο της ΕΜΣ με ένα βελτιωμένο θεσμικό υπόβαθρο, έμφαση στην πολυμέρεια και προσβασιμότητα στο ευρύ κοινό. Ως νέα φάση της ΕΜΣ, δέχεται και δεσμεύεται απέναντι στα ήδη κεκτημένα από αυτήν, διατηρώντας κύριο στόχο την ειρήνη, σταθερότητα και ευημερία στην περιοχή της Μεσογείου. Ως εκ τούτου, διατηρεί τους τρεις (3) τομείς συνεργασίας όπως διατυπώθηκαν στη Διάσκεψη της Βαρκελώνης συν τον ένα που προστέθηκε το 2005 με τη Σύνοδο Κορυφής στη Βαρκελώνη⁵⁴:

- α. Πολιτική και Ασφάλεια
- β. Οικονομία και Εμπόριο
- γ. Κοινωνικός και Πολιτισμικός Τομέας
- δ. Δικαιοσύνη και Εσωτερικές Υποθέσεις

Εκτός από τους τέσσερις αυτούς τομείς, το Νοέμβριο του 2008 στη Μασσαλία, οι Υπουργοί Εξωτερικών των 43 κρατών που συμμετέχουν στην Ένωση για τη Μεσόγειο κατέληξαν και σε έξι επιμέρους σχέδια που εστιάζουν σε συγκεκριμένες ανάγκες των περιοχών της Μεσογείου και της Ευρώπης και τα οποία θα κάνουν την ένωση πιο εύκολα αντιληπτή από τους πολίτες. Σε αντίθεση με την ΕΜΣ, η Ένωση για τη Μεσόγειο είχε σαφή θεσμική οργάνωση που αποσκοπούσε στην αναβάθμιση του πολιτικού επιπέδου των σχέσεων της και στην ευκολότερη αντίληψή της από τους πολίτες, προωθώντας κατά κάποιο τρόπο και την περιφερειακή ενοποίηση των Μεσογειακών χωρών.

2.2 Η Ευρωπαϊκή περιβαλλοντική προσέγγιση της Μεσόγειου

Η Μεσόγειος θάλασσα συσσωρεύει μια πολυμορφία χαρακτηριστικών λόγω της γεωγραφικής της θέσης αλλά και την μοναδικότητα που αυτή προσδίδει ως θαλάσσιο οικοσύστημα. Η ομαδοποίηση γύρω από τη Μεσόγειο δημιουργεί σαφή αλληλεξάρτηση μεταξύ των χωρών που βρέχονται από αυτήν. Η ρύπανση έχει άμεσο αντίκτυπο στις γειτονικές χώρες, και στους φυσικούς πόρους (νερό, αέρας, εδάφη και βιοποικιλότητα) που είναι συνδεδεμένοι σε σύνθετα οικοσυστήματα των οποίων η

⁵³ Τις λεγόμενες Τρίτες Μεσογειακές Χώρες (ΤΜΧ).

⁵⁴ Βλ. Δημοσθένους, Ι., Κούσαντας, Ν., Στεργιοπούλου, Χ., Φρονιμάκη, Δ., Ψύλλος, Π., (Ερευνητική Ομάδα), Προδρομίδου, Α., (Επιμέλεια), *Η ενίσχυση των σχέσεων σε θέματα Ασφάλειας μεταξύ των κρατών στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Μεσογείου*, Ινστιτούτο Έρευνας και Κατάρτισης Ευρωπαϊκών Θεμάτων (ΙΕΚΕΘ), Αθήνα, 2012-2013.

χρήση και η διατήρηση αποτελούν θέματα που αφορούν κάθε μία από τις χώρες της Μεσογείου. Το περιβάλλον της Μεσογείου είναι εύθραυστο και εξακολουθεί να επιδεινώνεται, παρ'όλες τις προσπάθειες που καταβάλλονται. Για πολλές από τις χώρες που βρέχονται από τη Μεσόγειο, η υποβάθμιση αυτή κοστίζει δισεκατομμύρια ευρώ ετησίως⁵⁵.

Οι πρωτοβουλίες και οι στρατηγικές που έχουν αναπτυχθεί κατά τα τελευταία τριάντα χρόνια είτε δεν εφαρμόζονται σωστά, ή δεν εφαρμόζονται καθόλου. Η Περιβαλλοντική δράση στη Μεσόγειο ενισχύεται μέσω μιας συντονισμένης στρατηγικής μεταξύ της ΕΕ και των διαφόρων ενδιαφερομένων χωρών. Αυτή η δράση όπως ήταν αναπόφευκτο, επικεντρώνεται κυρίως στις μεσογειακές χώρες που καλύπτονται από την Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας (Αλγερία, Αίγυπτος, Ισραήλ, Ιορδανία, Λίβανος, Λιβύη, Μαρόκο, Παλαιστινιακή Αρχή, Συρία και Τυνησία), χωρίς ωστόσο να αποκλείει τα κράτη μέλη και τις υπό ένταξη χώρες που από την πλευρά τους, πρέπει να εφαρμόζουν όπως τους αναλογεί τη νομοθεσία της ΕΕ στο περιβάλλον.

Εκτός όμως από τη νομοθεσία για την πρόληψη της θαλάσσιας ρύπανσης, καμία από τις πολιτικές της ΕΕ που επηρεάζουν το θαλάσσιο περιβάλλον (αλιεία, μεταφορές, βιομηχανία, γεωργία, περιφερειακή ανάπτυξη, έρευνα, εξωτερικές σχέσεις) δεν ήταν ειδικά σχεδιασμένη για να το προστατεύσει, με αποτέλεσμα οι ανθρώπινες δραστηριότητες που το επηρέαζαν να έχουν αντιμετωπιστεί σε τομεακή βάση και όχι σφαιρικά. Σε εθνικό επίπεδο, ορισμένα κράτη μέλη είχαν θεσπίσει μέτρα για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντός τους. Ωστόσο, δεν υπήρχε εναρμονισμένη προσέγγιση στον τομέα αυτό, γεγονός το οποίο αποτελούσε τροχοπέδη στην αποτελεσματικότητα των υφιστάμενων μέτρων.

Κατά τούτο η ΕΕ ξεκίνησε να εφαρμόζει μια ισχυρή και ολοκληρωμένη πολιτική για την προστασία των θαλασσών, με στρατηγική που στηρίζεται στα μέχρι τώρα επιτεύγματα σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης για την προστασία των ευρωπαϊκών θαλασσών και συμβάλει επίσης άμεσα στη νέα ναυτιλιακή πολιτική της ΕΕ, με σκοπό την ανάπτυξη μιας δυναμικής ναυτιλιακής οικονομίας, σε αρμονία με το θαλάσσιο περιβάλλον. Η στρατηγική της ΕΕ υιοθετεί μια νέα, βασιζόμενη στα οικοσυστήματα, προσέγγιση για την αντιμετώπιση όλων των πιέσεων και επιπτώσεων στο θαλάσσιο περιβάλλον.

Η στρατηγική αυτή βασίζεται στην ενισχυμένη συνεργασία μεταξύ των ενδιαφερομένων χωρών στο πολιτικό, οικονομικό και τεχνικό πλαίσιο, και προβλέπει την ολοκλήρωση των στοχοθετημένων δραστηριοτήτων, που έχει προγραμματιστεί στο πλαίσιο μιας κοινής πρωτοβουλίας που είναι γνωστή ως «Ορίζοντας 2020».

⁵⁵ Βλ. http://europa.eu/legislation_summaries/environment/water_protection_management/l28182_en.htm.

Επιπρόσθετα, η ΕΕ με τη Λευκή Βίβλο θέσπισε ένα πλαίσιο με στόχο τον περιορισμό της έκθεσής της στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και αυτό το πλαίσιο, σέβεται την αρχή της επικουρικότητας, συμπληρώνει τη δράση των κρατών μελών, και αποτελεί την αφετηρία στήριξης των ευρύτερων διεθνών προσπαθειών της ΕΕ σχετικά με την προσαρμογή στην αλλαγή του κλίματος. Η Λευκή Βίβλος⁵⁶ δίνει ιδιαίτερη προσοχή σε παράκτιο και θαλάσσιο περιβάλλον και με τη στρατηγική που προτείνει δεσμεύει την Επιτροπή να εξασφαλίσει ότι η προσαρμογή στις παράκτιες και θαλάσσιες περιοχές λαμβάνεται υπόψη στο πλαίσιο της ολοκληρωμένης θαλάσσιας πολιτικής, στην εφαρμογή της θαλάσσιας στρατηγικής και στη μεταρρύθμιση της ΚΑΠ⁵⁷.

Σύμφωνα με την απόφαση αριθ. 1600/2002/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Ιουλίου 2002, για τη θέσπιση του Έκτου Κοινοτικού Προγράμματος Δράσης για το Περιβάλλον (ΠΔΠ), εκπονήθηκε θεματική στρατηγική για την προστασία και τη διατήρηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος, με γενικούς στόχους την προαγωγή της βιώσιμης χρήσης των θαλασσών και τη διατήρηση των θαλάσσιων οικοσυστημάτων⁵⁸. Επίσης με την απόφαση 1386/2013/ΕΕ Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20^{ης} Νοεμβρίου 2013 σχετικά με το γενικό ενωσιακό πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον έως το 2020 «Ευημερία εντός των ορίων του πλανήτη μας» (7^ο ΠΔΠ) η ΕΕ έχει ως στόχο προτεραιότητας εκτός από την προστασία, διατήρηση και ενίσχυση του φυσικού κεφαλαίου της Ένωσης, την μεγιστοποίηση των οφελών της περιβαλλοντικής νομοθεσίας της Ένωσης μέσω βελτίωσης της εφαρμογής και βελτίωσης της βάσης γνώσεων και αποδεικτικών στοιχείων για την ενίσχυση και σωστή διεκπεραίωση της περιβαλλοντικής της πολιτικής.

Με την ανακοίνωση της 5ης Σεπτεμβρίου 2006 για τη «Δημιουργία μιας Περιβαλλοντικής Στρατηγικής για τη Μεσόγειο»⁵⁹, η Επιτροπή σκιαγράφησε τα βασικά χαρακτηριστικά μιας συντονισμένης στρατηγικής για τη λεκάνη της Μεσογείου για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος, των ακτών της περιοχής και τη μείωση της ρύπανσης έως το 2020. Επίσης η Πράσινη Βίβλος της Επιτροπής της 7ης Ιουνίου

⁵⁶ Οι λευκές βίβλοι που εκδίδονται από την Επιτροπή είναι έγγραφα που περιλαμβάνουν προτάσεις δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) σε συγκεκριμένους τομείς. Σε ορισμένες περιπτώσεις αποτελούν προέκταση των πράσινων βιβλίων, σκοπός των οποίων είναι η έναρξη διαδικασίας διαβουλεύσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Ο σκοπός μιας λευκής βίβλου είναι να βοηθήσει να αρχίσει μια συζήτηση με το κοινό, τους ενδιαφερόμενους, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο προκειμένου να καταστήσει εύκολη την επίτευξη συναίνεσης.

⁵⁷ Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή: *Λευκή Βίβλος – Η προσαρμογή στην αλλαγή του κλίματος: προς ένα ευρωπαϊκό πλαίσιο δράσης*, COM(2009)147 final, 1.4.2009.

⁵⁸ Βλ. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Οδηγία - Πλαίσιο 2008/56/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Ιουνίου 2008, *περί πλαισίου κοινοτικής δράσης στο πεδίο της πολιτικής για το θαλάσσιο περιβάλλον (οδηγία - πλαίσιο για τη θαλάσσια στρατηγική)*, L 164, 25.06.2008.

⁵⁹ Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, *θέσπιση περιβαλλοντικής στρατηγικής για τη Μεσόγειο*, COM(2006)475 final, 5.9.2006.

2006 με τίτλο «Προς μια μελλοντική θαλάσσια πολιτική για την Ένωση: Ένα ευρωπαϊκό όραμα για τους ωκεανούς και τις θάλασσες»⁶⁰ εξέθεσε τις διάφορες πτυχές μιας μελλοντικής θαλάσσιας πολιτικής της Ένωσης. Η πολιτική αυτή πρέπει να είναι ενοποιημένη, διατομεακή και πολυεπιστημονική, και όχι μια απλή συλλογή κάθετων τομεακών πολιτικών, λαμβανομένου υπόψη και της ιδιαιτερότητας κάθε θαλάσσιας περιοχής που εγείρει θέματα διαφορετικότητας, συντονισμού και διαχείρισης.

Βασικό σημείο της θαλάσσιας στρατηγικής της ΕΕ για τη ξεχωριστή και γεμάτη προκλήσεις θαλάσσια λεκάνη της Μεσογείου είναι η Οδηγία Πλαίσιο 2008/56/ΕΚ, η οποία στοχεύει στην προαγωγή της βιώσιμης χρήσης των θαλασσών, στη διατήρηση των θαλάσσιων οικοσυστημάτων και στην προστασία των βασικών πόρων από τους οποίους εξαρτώνται οι κοινωνικές και οικονομικές δραστηριότητες που σχετίζονται με τη θάλασσα. Η στρατηγική αυτή στηρίζεται σε ένα ολόκληρο φάσμα υφιστάμενων συμβάσεων, όπως είναι η σύμβαση OSPAR⁶¹ για τη ρύθμιση και τον έλεγχο της θαλάσσιας ρύπανσης στο Βορειοανατολικό Ατλαντικό, η σύμβαση του Ελσίνκι για την προστασία της Βαλτικής Θάλασσας και η σύμβαση της Βαρκελώνης για την προστασία της Μεσογείου. Η εν λόγω Οδηγία που εισαγάγει την έννοια των θαλάσσιων περιφερειών, αποτέλεσε αντικείμενο διαδικασίας συναπόφασης της ΕΕ, προκειμένου να εγκριθεί από το Συμβούλιο Υπουργών της ΕΕ και το ΕΚ και έθεσε τις κατευθυντήριες γραμμές και τα χρονοδιαγράμματα για την ανάπτυξη Θαλάσσιας Στρατηγικής από τα κράτη μέλη, καθώς τα τελευταία καλούνται να αξιολογήσουν την κατάσταση των θαλάσσιων υδάτων τους και να καταρτίσουν προγράμματα μέτρων για την επίτευξη υψηλού επιπέδου προστασίας του θαλάσσιου περιβάλλοντος.

Η ΟΘΠ προωθήθηκε ακόμα περισσότερο με τον κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 508/2014 ο οποίος ρητά αναφέρει πρώτον, ότι όλα τα θέματα που σχετίζονται με τους ωκεανούς και τις θάλασσες της Ευρώπης είναι αλληλοσυνδεόμενα και δεύτερον, πρέπει να υποστηριχτεί η περαιτέρω ανάπτυξη της ΟΘΠ που αναφέρεται στον κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 1255/2011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου⁶². Αυτός ο κανονισμός εξάλλου θέσπισε πρόγραμμα για τη στήριξη μέτρων που αποσκοπούσαν στην προώθηση της περαιτέρω ανάπτυξης και εφαρμογής της ΟΘΠ της Ένωσης με τελικό στόχο τη βιώσιμη χρήση των θαλασσών και των ωκεανών και τη διεύρυνση της επιστημονικής γνώσης. Μεταξύ άλλων, μέσω αυτού του κανονισμού η ΕΕ καλεί τις τρίτες χώρες να επικυρώσουν και να εφαρμόσουν τη σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας

⁶⁰ Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή: *Πράσινη Βίβλος - Προς μια μελλοντική θαλάσσια πολιτική για την Ένωση: Ένα ευρωπαϊκό όραμα για τους ωκεανούς και τις θάλασσες*, COM(2006)275 final, 7.6.2006.

⁶¹ Πήρε την ονομασία εξαιτίας των αρχικών συμβάσεων του Όσλο και των Παρισίων. Το "OS" από το OSLO και το "PAR" από το PARIS.

⁶² Βλ. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Κανονισμός (ΕΕ) αριθ.508/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Μαΐου 2014, για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας και για την κατάργηση των κανονισμών του Συμβουλίου (ΕΚ) αριθ.2328/2003, (ΕΚ) αριθ.861/2006, (ΕΚ) αριθ.1198/2006 και (ΕΚ) αριθ.791/2007 και του κανονισμού (ΕΕ) αριθ.1255/2011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, L 149, 20.05.2014.

(UNCLOS III) και τα κράτη μέλη να προωθήσουν την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος ιδίως στο πλαίσιο της οδηγίας πλαίσιο 2008/56/EK.

2.3 Η οδηγία - πλαίσιο 2008/56/EK

Η οδηγία πλαίσιο 2008/56/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου αποτελεί τον περιβαλλοντικό πυλώνα της ΟΘΠ. Αναλυτικότερα, η παρούσα οδηγία θεσπίζει κοινές αρχές βάσει των οποίων τα κράτη μέλη πρέπει να καταρτίσουν δικές τους στρατηγικές, σε συνεργασία με άλλα κράτη μέλη και τρίτες χώρες, ώστε να επιτευχθεί καλή οικολογική κατάσταση στα θαλάσσια ύδατα για τα οποία είναι υπεύθυνα. Οι στρατηγικές αυτές στοχεύουν στην προστασία και την αποκατάσταση των θαλάσσιων οικοσυστημάτων της Ευρώπης και στη διασφάλιση της οικολογικής βιωσιμότητας και των οικονομικών δραστηριοτήτων που συνδέονται με το θαλάσσιο περιβάλλον. Σε κάθε περιφέρεια και ενδεχομένως στις υποπεριφέρειες στις οποίες ανήκουν τα ενδιαφερόμενα κράτη μέλη πρέπει να συντονίσουν τις δράσεις τους μεταξύ τους και με τις τρίτες χώρες. Για το σκοπό αυτό μπορούν να ωφεληθούν από την εμπειρία και τις ικανότητες των υφιστάμενων περιφερειακών οργανισμών⁶³.

Σύμφωνα με τις θαλάσσιες στρατηγικές σε περιφερειακό επίπεδο, τα κράτη μέλη πρέπει να αξιολογούν πρώτα την οικολογική κατάσταση των υδάτων τους και τον αντίκτυπο των ανθρώπινων δραστηριοτήτων, είτε με μια ανάλυση των βασικών χαρακτηριστικών των υδάτων⁶⁴, είτε με μια ανάλυση των κυριότερων επιπτώσεων και πιέσεων, κυρίως ως αποτέλεσμα των ανθρώπινων δραστηριοτήτων που επηρεάζουν τα χαρακτηριστικά αυτών των υδάτων⁶⁵ ή με την οικονομική και κοινωνική ανάλυση της χρήσης των εν λόγω υδάτων και του κόστους της υποβάθμισης του θαλάσσιου περιβάλλοντος.

Η πρώτη αυτή αξιολόγηση δίνει τη δυνατότητα να διευρυνθούν οι γνώσεις για τα ευρωπαϊκά ύδατα, με τη βοήθεια εργαλείων που έχουν χρησιμοποιηθεί στο πλαίσιο άλλων πολιτικών όπως από το GMES και το INSPIRE. Στη συνέχεια τα κράτη μέλη πρέπει να καθορίσουν την «καλή οικολογική κατάσταση» των υδάτων με βάση κριτήρια όπως τη βιοποικιλότητα, την παρουσία μη αυτοχθόνων ειδών, την υγεία του αποθέματος, την τροφική αλυσίδα, τον ευτροφισμό, τις αλλαγές στις υδρογραφικές συνθήκες και τις συγκεντρώσεις των ρυπαντών, την ποσότητα των αποβλήτων και την ηχορύπανση. Με βάση την αξιολόγηση των υδάτων πρέπει να καθορίσουν τους στόχους και τους δείκτες για την επίτευξη αυτής της καλής οικολογικής κατάστασης. Οι στόχοι αυτοί πρέπει να είναι μετρήσιμοι, συνεπείς σε μια συγκεκριμένη θαλάσσια περιοχή ή υποπεριοχή και να υποστηρίζονται από ένα οριστικό χρονοδιάγραμμα.

⁶³ Οι θάλασσες της Ευρώπης μπορεί να χωριστούν σε τέσσερις περιοχές (με αντίστοιχες υποπεριφέρειες): τη Βαλτική Θάλασσα, το Βορειοανατολικό Ατλαντικό, τη Μεσόγειο και τη Μαύρη Θάλασσα.

⁶⁴ Φυσικά και χημικά χαρακτηριστικά, τύποι οικοτόπων, ζωικών και φυτικών πληθυσμών, κλπ.

⁶⁵ Ρύπανση από τοξικά προϊόντα, ευτροφισμός, ενδαιτημάτων από οικοδομικές εργασίες, την εισαγωγή μη ενδημικών ειδών, φυσική βλάβη από άγκυρες των πλοίων, κλπ.

Σε περίπτωση μη επιτυχούς ολοκλήρωσης καθενός από αυτά τα μέτρα⁶⁶ τα κράτη μέλη θα πρέπει να διευκρινίζουν τους λόγους. Τα βασικά στοιχεία των στρατηγικών επανεξετάζονται κάθε έξι χρόνια και οι ενδιάμεσες εκθέσεις συντάσσονται κάθε τρία χρόνια. Η Επιτροπή είναι ο εγγυητής της συνοχής των δράσεων των κρατών μελών. Αυτά πρέπει να υποβάλουν τις λεπτομέρειες των βασικών στοιχείων των στρατηγικών τους σε κάθε στάδιο, καθώς στη συνέχεια αυτά εξετάζονται από την Επιτροπή, η οποία μπορεί να καθοδηγήσει τα μέλη ώστε να εξασφαλίζεται η συμμόρφωση με τη στρατηγική και τη συνοχή των προτεινόμενων μέτρων. Τα κράτη μέλη που βρίσκονται στην ίδια θαλάσσια περιοχή είναι υποχρεωμένα να συντονίζουν τη δράση τους και για το σκοπό αυτό η στρατηγική συνιστά τη χρήση των μηχανισμών συνεργασίας που έχουν συσταθεί από τις ισχύουσες διεθνείς συμβάσεις. Οι διεθνείς οργανώσεις που έχουν συσταθεί από τις συμβάσεις αυτές παρέχουν τις επιστημονικές και τεχνικές γνώσεις και καθιστούν δυνατή τη συνεργασία ώστε να επεκταθεί και σε τρίτες χώρες που είναι συμβαλλόμενα μέρη⁶⁷.

Κάθε κράτος μέλος καλείται να αναπτύξει μία θαλάσσια στρατηγική για τα δικά του ύδατα, σε στενή συνεργασία με άλλα κράτη μέλη και τρίτες χώρες στο εσωτερικό καθεμιάς από τις οικείες θαλάσσιες περιφέρειες και μέσα σε τέσσερα χρόνια από την έναρξη ισχύος της οδηγίας. Τα κράτη μέλη θα αξιολογήσουν την τρέχουσα περιβαλλοντική κατάσταση των οικείων υδάτων και τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στα ύδατα αυτά, ενώ θα καθορίσουν επίσης από κοινού την έννοια της «καλής οικολογικής κατάστασης» των υδάτων αυτών σε κάθε περιφέρεια. Το αργότερο μέχρι το 2016, κάθε κράτος μέλος θα πρέπει να αναπτύξει πρόγραμμα μέτρων για την επίτευξη της «καλής περιβαλλοντικής κατάστασης» και τα προγράμματα αυτά θα αφορούν θέματα όπως δραστηριότητες οι οποίες απαιτούνται για την αποκατάσταση οικοσυστημάτων που έχουν υποστεί βλάβη, το επιτρεπόμενο μέγεθος της ανθρώπινης δραστηριότητας ή ο επιτρεπόμενος βαθμός διατάραξης των οικοσυστημάτων, μέσα άμβλυνσης και αποκατάστασης, κλπ. Η Επιτροπή θα εγκρίνει το εν λόγω πρόγραμμα μέτρων, ούτως ώστε αυτό να τεθεί σε λειτουργία, το αργότερο, μέχρι το 2018⁶⁸. Η εν λόγω οδηγία έχει μεταφερθεί και στο ελληνικό δίκαιο με το νόμο υπ' αριθ. 3983/2011 και εφαρμόζεται από την 17 Ιουνίου του 2011, ημερομηνία δημοσίευσής του στην εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Παρατηρούμε ότι στην οδηγία αυτή η Μεσόγειος υποδιαιρείται σε υπο-περιοχές ή καλύτερα μπορούμε να πούμε σε υπο-περιφέρειες. Αυτό βέβαια έχει ως στόχο τον καλύτερο συντονισμό των ενεργειών αποκατάστασης του περιβάλλοντος κάθε περιοχής μεμονωμένα, ώστε μεταγενέστερα συνολικά να υπάρχει πρόοδος. Εδώ

⁶⁶ π.χ δράση ή αδράνεια άλλου κράτους, ανωτέρα βία, κλπ.

⁶⁷ Βλ. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Οδηγία - Πλαίσιο 2008/56/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Ιουνίου 2008, *περί πλαισίου κοινοτικής δράσης στο πεδίο της πολιτικής για το θαλάσσιο περιβάλλον (οδηγία - πλαίσιο για τη θαλάσσια στρατηγική)*, L 164, 25.06.2008.

⁶⁸ Βλ. Ibid.

μπορούμε να πούμε ότι ταιριάζει το γνωμικό “σκέψου παγκόσμια αλλά πράξε τοπικά”. Εξάλλου όλες οι θάλασσες και οι ωκεανοί διασυνδέονται και η ρύπανση αυτών δεν γνωρίζει σύνορα.

Επίσης στην παρούσα οδηγία - πλαίσιο η οποία είναι όπως προείπα ο περιβαλλοντικός πυλώνας της ΟΘΠ της ΕΕ, γίνεται ξεκάθαρο ότι πρέπει να υπάρξει εφαρμογή των διεθνών συμβάσεων για έκαστη θαλάσσια περιοχή. Στην περιοχή της Μεσογείου αναφερόμαστε στην περιφερειακή σύμβαση της Βαρκελώνης και στα επτά εκτελεστικά της πρωτόκολλα. Στο σημείο αυτό φαίνεται και ο τρόπος που εφαρμόζεται η ΟΘΠ στο πλαίσιο της “Σύμβασης της Βαρκελώνης” στο οποίο θα αναφερθούμε αναλυτικά στο δεύτερο μέρος της παρούσας εργασίας. Δηλαδή η ΕΕ ως συμβαλλόμενο μέρος της σύμβασης της Βαρκελώνης αλλά και των πρωτοκόλλων της εστιάζει με την βοήθεια και της παρούσας οδηγίας – πλαίσιο στην εφαρμογή των διαλαμβανόμενων στη σύμβαση και στα αντίστοιχα πρωτόκολλα. Ουσιαστικά εδώ φανερώνεται η ανησυχία της ΕΕ για εκπλήρωση των δεσμεύσεων της έναντι του υποχρεωτικού χαρακτήρα μιας σύμβασης, στην προκειμένη της Βαρκελώνης η οποία είναι διεθνής.

2.4 Οι αποφάσεις της ΕΕ στο πλαίσιο διακυβέρνησης του καθεστώτος της σύμβασης της Βαρκελώνης

Για την εφαρμογή στο ενωσιακό δίκαιο της σύμβασης της Βαρκελώνης αλλά και των επτά εκτελεστικών της πρωτοκόλλων το συμβούλιο της ΕΕ ανακοίνωσε συγκεκριμένες αποφάσεις οι οποίες αναφέρονται παρακάτω με χρονολογική σειρά:

α. Η Απόφαση του συμβουλίου 77/585/ΕΚ, της 25^{ης} Ιουλίου του 1977, για τη σύναψη της σύμβασης για την προστασία της Μεσογείου θαλάσσης από τη ρύπανση (σύμβαση Βαρκελώνης) και το πρωτόκολλο για την πρόληψη της ρύπανσης της Μεσογείου Θαλάσσης από τις απορρίψεις αποβλήτων από πλοία και αεροσκάφη.

β. Η Απόφαση του Συμβουλίου 81/420/ΕΟΚ της 19ης Μαΐου 1981, για τη σύναψη του πρωτοκόλλου για τη συνεργασία στην καταπολέμηση της ρύπανσης της Μεσογείου Θαλάσσης από πετρέλαιο και άλλες επιβλαβείς ουσίες σε επείγουσες καταστάσεις.

γ. Η Απόφαση 83/101/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 28ης Φεβρουαρίου 1983, για τη σύναψη του πρωτοκόλλου για την προστασία της Μεσογείου Θαλάσσης από τη ρύπανση από χερσαίες πηγές.

δ. Η Απόφαση του Συμβουλίου 84/132/ΕΟΚ, της 1ης Μαρτίου 1984, για τη σύναψη του πρωτοκόλλου για τις μεσογειακές ειδικά προστατευόμενες περιοχές

ε. Η Απόφαση του Συμβουλίου 1999/800/ΕΚ, της 22ας Οκτωβρίου 1999, σχετικά με τη σύναψη του πρωτοκόλλου για τις ειδικά προστατευόμενες περιοχές και τη βιοποικιλότητα στη Μεσόγειο, και την αποδοχή των παραρτημάτων του εν λόγω πρωτοκόλλου.

στ. Η Απόφαση του Συμβουλίου 1999/801/ΕΚ, της 22ας Οκτωβρίου 1999, σχετικά με την αποδοχή των τροποποιήσεων του πρωτοκόλλου για την προστασία της Μεσογείου Θαλάσσης από τη ρύπανση από χερσαίες πηγές (σύμβαση της Βαρκελώνης).

ζ. Η Απόφαση 1999/802/ΕΚ του Συμβουλίου, της 22ας Οκτωβρίου 1999, σχετικά με την αποδοχή των τροποποιήσεων της Σύμβασης για την Προστασία της Μεσογείου Θαλάσσης από τη ρύπανση (σύμβαση Βαρκελώνης) και του πρωτοκόλλου για την πρόληψη της ρύπανσης από τις απορρίψεις αποβλήτων από τα πλοία και τα αεροσκάφη.

η. Η Απόφαση του Συμβουλίου 2004/575/ΕΚ, της 29ης Απριλίου 2004, για τη σύναψη, εξ ονόματος της τότε Ευρωπαϊκής Κοινότητας, του Πρωτοκόλλου της Σύμβασης της Βαρκελώνης για την Προστασία της Μεσογείου θαλάσσης από τη Ρύπανση.

θ. Η Απόφαση του Συμβουλίου 2009/89/ΕΚ, της 4ης Δεκεμβρίου 2008 σχετικά με την υπογραφή, εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, του πρωτοκόλλου για την ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών της Μεσογείου στη σύμβαση για την προστασία του θαλασσίου περιβάλλοντος και των παρακτίων περιοχών της Μεσογείου.

Η σύμβαση για την προστασία της Μεσογείου θαλάσσης από τη ρύπανση, η οποία συνήφθη εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας⁶⁹ με τις αποφάσεις του Συμβουλίου 77/585/ΕΟΚ και 1999/802/ΕΚ ως ανωτέρω, μετονομάστηκε σε σύμβαση για την προστασία του θαλασσίου περιβάλλοντος και των παρακτίων περιοχών της Μεσογείου. Παρατηρούμε λοιπόν την σπουδαιότητα της προφύλαξης των παράκτιων υδάτων που είναι πεδίο εφαρμογής του ΘΧΣ και της ΟΔΠΖ, δύο σημαντικών συνιστωσών της ΟΘΠ της ΕΕ και την συνειδητοποίηση της άμεσης σχέσης με την προστασία της ευρύτερης θαλάσσιας λεκάνης της Μεσογείου.

⁶⁹ Στο εξής Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ).

ΜΕΡΟΣ 2ο – Η ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΤΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΤΗΣ ΒΑΡΚΕΛΩΝΗΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ - Η ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ ΤΟ ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΗΣ ΕΕ

3.1 Η περιοχή της Μεσογείου - Βασικά χαρακτηριστικά

Η συνειδητοποίηση της σπουδαιότητας της διαχείρισης των παράκτιων περιοχών καθώς και η διατομεακή προσέγγιση της ΟΘΠ σε συνδυασμό με την περιφερειακή και υπο-περιφερειακή οργάνωση της οδηγίας για τη θαλάσσια στρατηγική, καθιστούν το Μεσογειακό χώρο, ένα διαλειτουργικό πεδίο που χρήζει της συντονισμένης συνεργασίας όλων των κρατών που το περιβάλλουν για την εφαρμογή και επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης. Αυτή είναι και ο βασικός στόχος άλλωστε της ολιστικής προσέγγισης της ΟΘΠ αλλά και της Διακυβέρνησης του καθεστώτος της Σύμβασης της Βαρκελώνης. Το πεδίο αυτό πρέπει να καθορίζεται ξεκάθαρα και κυρίως όταν περιλαμβάνει πληθώρα κρατών με διαφορετικές κουλτούρες και συμφέροντα. Χαρακτηριστικό σημείο της Σύμβασης της Βαρκελώνης είναι ο προσδιορισμός του χωρικού και υλικού πεδίου εφαρμογής.

Το χωρικό πεδίο εφαρμογής διαχωρίζεται στα ακόλουθα :

α. Εξωτερικό γεωγραφικό κριτήριο. Στο άρθρο 1 παρ. 1 της σύμβασης, καθορίζεται σαφώς ότι η περιοχή της Μεσογείου θαλάσσης θα σημαίνει τα θαλάσσια ύδατα καθεαυτής της Μεσογείου θαλάσσης, συμπεριλαμβανομένων των κόλπων της και των θαλασσών που οριοθετούνται προς δυσμάς από το μεσημβρινό που διέρχεται από το φάρο του Ακρωτηρίου Σπαρτέλ, στην είσοδο των Στενών του Γιβραλτάρ, και προς ανατολάς από τα νότια όρια των Στενών των Δαρδανελίων, μεταξύ των φάρων Μεχμετσίκ και Κουμκαλέ⁷⁰.

β. Εσωτερική γεωγραφική οριοθέτηση. Στο άρθρο 1 παρ. 2 της σύμβασης, αναφέρεται η επέκταση της εφαρμογής της σε παράκτιες περιοχές, εσωτερικά ύδατα, εκβολές ποταμών και γενικά όπως ορίζονται από κάθε συμβαλλόμενο μέρος

Το υλικό πεδίο εφαρμογής χωρίζεται κι' αυτό σε εσωτερικό και εξωτερικό πεδίο. Γίνεται συστηματική ερμηνεία της σύμβασης και των πρωτοκόλλων που αφορούν τη Μεσόγειο και λήψη των απαραίτητων μέτρων για την κατάλληλη διαχείριση και αντιμετώπιση της ρύπανσης από προσδιοριζόμενες πηγές αλλά και διαχείριση των συγκεκριμένων ειδικά προστατευόμενων περιοχών.

Η Μεσόγειος Θάλασσα με τη μακρά της ιστορία, την πλούσια φυσική και πολιτιστική κληρονομιά της, είναι ένα σημείο συνάντησης ανάμεσα σε τρεις ηπείρους:

⁷⁰ Βλ. Ραυτόπουλος, Ε. *Το Νέο Καθεστώς της Σύμβασης της Βαρκελώνης για την Προστασία του Περιβάλλοντος της Μεσογείου – Το Πρόβλημα και τα Κείμενα της Ελληνικής Μετάφρασης*. ΜΕΡΙΕΛΑΝ Μελέτες Διεθνούς Περιβαλλοντικού Δικαίου και Διαπραγμάτευσης – Β' Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2015, σελ.51.

την Αφρική, την Ασία και την Ευρώπη. Περιτριγυρισμένη από 23 χώρες, είναι η μεγαλύτερη ημίκλειστη θάλασσα στον κόσμο. Περιλαμβάνει επτά θαλάσσια περιφερειακά οικοσυστήματα, 75 παράκτιες υδρολογικές λεκάνες, και 224 παράκτιες διοικητικές περιοχές. Η Μεσόγειος θάλασσα καταλαμβάνει μια λεκάνη σχεδόν 2,6 εκατομμύριων τετραγωνικών χιλιομέτρων, έχοντας ακτογραμμή 46.000 χιλιομέτρων, με μέσο βάθος νερού περίπου 1.500 μέτρα. Τα παραποτάμια συστήματα έχουν σημαντική επίπτωση για την υγεία της Μεσογείου αφού είναι η κύρια πηγή θρεπτικών ουσιών αλλά συνάμα και εστίες βεβαρημένες από τις ανθρώπινες δραστηριότητες⁷¹.

Με την ποικιλία των παράκτιων και θαλάσσιων οικοσυστημάτων, η περιοχή της Μεσογείου υποστηρίζει μερικές από τις πλουσιότερες πανίδες και χλωρίδες στον κόσμο, και έχει μια μεγάλη ποικιλία οικοτόπων. Αναγνωρίζεται ως ένα από τα 25 κορυφαία παγκόσμια "hotspot" βιοποικιλότητας και χαρακτηρίζεται ως περιοχή εξαιρετικής αξίας βιοποικιλότητας, με ένα μεγάλο αριθμό ενδημικών ειδών και κρίσιμων επιπέδων ενδιατημάτων. Στη Μεσόγειο υπολογίζεται ότι υπάρχουν 10.000 έως 12.000 θαλάσσια είδη⁷².

Η περιοχή της Μεσογείου είναι κατοικία μερικών από τους παλαιότερους ανθρώπινους οικισμούς στον κόσμο δίνοντας με αυτό τον τρόπο μοναδική πολιτισμική κληρονομιά και μοναδικά τοπία. Οι σχέσεις των λαών της δοκιμάζονταν συνεχώς και ήταν τόπος συγκρούσεων αλλά και εμπορικών συναλλαγών. Παρά την ποικιλομορφία τους, η περιφερειακή ταυτότητα των χωρών της Μεσογείου έχει ενισχυθεί στο πέρασμα των αιώνων μέσω κατά κύριο λόγο του εμπορίου. Σήμερα εξακολουθεί να είναι μία από τις πιο πολυσύχναστες θαλάσσιες διαδρομές στον κόσμο, με περίπου το ένα τρίτο του συνολικού αριθμού των εμπορικών πλοίων της παγκόσμιας ναυτιλίας να διασχίζει τα νερά της⁷³.

3.2 Οι περιβαλλοντικές ιδιαιτερότητες της «ημίκλειστης θάλασσας» της Μεσογείου

Ο όρος «ημίκλειστη θάλασσα», δηλαδή η θάλασσα που διαθέτει έξοδο προς ωκεανό, αποτελεί μια σχετικά πρόσφατη πρόταση της νομικής ορολογίας, αφού καμιά αναφορά δεν γίνεται στα κείμενα των Συμβάσεων της Γενεύης του 1958⁷⁴. Μια τέτοια θάλασσα δεν προϋποθέτει την αυτόματη γέννηση προβλημάτων σε βάρος των σχέσεων της γειτονίας μεταξύ των παράκτιων κρατών (όπως συμβαίνει μερικές φορές σε στενές θαλάσσιες διόδους), ιδιαίτερα σε επίπεδο ναυσιπλοΐας ή και οριοθέτησης των θαλασσιών ζωνών των ενδιαφερομένων κρατών. Αντίθετα, μπορούμε να πούμε ότι η κατηγορία αυτών των θαλασσών συνεπικουρεί τη διαμόρφωση «περιβαλλοντικών περιοχών», διαμέσου των οποίων τα κράτη

⁷¹ Βλ. UNEP/MAP: *Mediterranean Strategy for Sustainable Development 2016-2025*, COP19 Decisions, Decision IG.22/2.

⁷² Βλ. Ibid.

⁷³ 220.000 εμπορικά πλοία άνω των 100 τόνων διασχίζουν τη Μεσόγειο κάθε χρόνο

⁷⁴ Βλ. Langavant, E. «*Droit de la mer vol. II - Le droit de communications maritimes*», Columbia University Press, Paris, 1981, p. 48.

καλλιεργούν τις μεταξύ τους σχέσεις μέσα από ένα πνεύμα αλληλεγγύης και συνεργασίας. Αυτό άλλωστε είναι και αδιαίρετο στοιχείο της ΕΕ αλλά και της εφαρμοζόμενης συνεκτικής ΟΘΠ.

Το άρθρο 122 της UNCLOS III προβλέπει την ύπαρξη της ειδικής κατηγορίας των «κλειστών» ή «ημίκλειστων» θαλασσών και το άρθρο 123 της ίδιας σύμβασης προβλέπει την αναγκαιότητα συνεργασίας μεταξύ των παράκτιων κρατών των «ημίκλειστων» ή «κλειστών» θαλασσών⁷⁵, προβάλλοντας ταυτόχρονα τη σημασία του συγχρονισμού των δραστηριοτήτων τους με κράτη τα οποία δεν ανήκουν στη συγκεκριμένη φυσική ενότητα ή με διεθνείς οργανισμούς, εφόσον αυτή η συνεργασία θα μπορούσε να εξυπηρετήσει την αξιοποίηση της περιοχής. Εξάλλου ο ημίκλειστος χαρακτήρας της Μεσογείου και οι διασυνοριακές επιπτώσεις των θαλάσσιων δραστηριοτήτων απαιτούν αυξημένη συνεργασία και με μεσογειακούς εταίρους εκτός ΕΕ.

3.3 Οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Μεσόγειος

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω η Μεσόγειος αποτελεί μια ημίκλειστη θάλασσα στην οποία όμως το οικοσύστημα και οι ακτές της βρίσκονται συνεχώς υπό αυξανόμενη πίεση. Συνδέει τις χώρες που την περιβάλλουν και τις τρεις ηπείρους της Αφρικής, της Ασίας και της Ευρώπης και αποτελεί διαμετακομιστική οδό, όπου ενώ πρέπει να διατηρηθεί και να αυξηθεί η ναυτιλιακή δράση, θα πρέπει να ελαχιστοποιηθεί ο αντίκτυπος αυτής της δραστηριότητας στο θαλάσσιο περιβάλλον.

Μέσω της Μεσογείου διακινείται το 30% κατ' όγκο του δια θαλάσσης παγκόσμιου εμπορίου, από και προς τα περισσότερα από 450 λιμάνια και τερματικούς σταθμούς της, καθώς και το ένα τέταρτο του δια θαλάσσης μεταφερόμενου πετρελαίου παγκοσμίως. Στις ακτές της κατοικούν πάνω από 150 εκατομμύρια κάτοικοι, αριθμός που διπλασιάζεται κατά τη διάρκεια της τουριστικής περιόδου. Ο μισός από τον αλιευτικό στόλο της ΕΕ δραστηριοποιείται στη Μεσόγειο, κυρίως μικρού μεγέθους και μη βιομηχανικά σκάφη, σε συνδυασμό με την αυξανόμενη παραγωγή θαλάσσιας υδατοκαλλιέργειας. Πίεση στα ιχθυαποθέματα εξασκούν επίσης σκάφη από χώρες της νότιας Μεσογείου και από κράτη εκτός της ΕΕ⁷⁶.

Η κατάσταση του παράκτιου και θαλάσσιου περιβάλλοντος στη Μεσόγειο είναι μεταβλητή. Όλα τα τμήματα της παράκτιας περιοχής υπόκεινται σε πολλαπλές πιέσεις που ενεργούν ταυτόχρονα και σε πολλές περιπτώσεις για χρόνια. Η έκθεση του 2012⁷⁷ για την κατάσταση στο θαλάσσιο και παράκτιο περιβάλλον της Μεσογείου αναδεικνύει τα σημαντικότερα ζητήματα που απαιτούν συντονισμένη διαχείριση και

⁷⁵ Βλ. United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS), Montego Bay, 10.12.1982, 21 *Int'l Legal Material* 1261, 1982.

⁷⁶ Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο – *Προς μια ενοποιημένη θαλάσσια πολιτική για καλύτερη διακυβέρνηση στη Μεσόγειο*, COM(2009) 466 final, 11.9.2009.

⁷⁷ Βλ. UNEP/MAP: *State of the Mediterranean Marine and Coastal Environment*, UNEP/MAP - Barcelona Convention, Athens, 2012.

πολιτική προκειμένου να ανακοπεί το κύμα της υποβάθμισης των οικοσυστημάτων της Μεσογείου⁷⁸.

Το ευάλωτο θαλάσσιο περιβάλλον της Μεσογείου αντιμετωπίζει έναν ανησυχητικό συνδυασμό ρύπανσης από χερσαίες πηγές και από πλοία, απορρίμματα, επιπτώσεις στη βιοποικιλότητα, υπεραλίευση και υποβάθμιση των ακτών. Η Μεσόγειος Θάλασσα έχει ταξινομηθεί βάσει της Διεθνούς Σύμβασης για την αποφυγή ρύπανσης της θάλασσας από πλοία (MARPOL) ως «ειδική περιοχή» για το πετρέλαιο από το 1983 και για τα απορρίμματα από τον Μάιο του 2009. Η ακτογραμμή βρίσκεται υπό διαρκή απειλή, συμπεριλαμβανομένης και της μοναδικής πολιτιστικής και φυσικής της κληρονομιάς σε πάνω από 400 τόπους χαρακτηρισμένους από την UNESCO. Η περιοχή της Μεσογείου αναγνωρίζεται από τη Διακυβερνητική Ομάδα για τις Κλιματικές Μεταβολές (IPCC) ως «θερμό σημείο» και κινδυνεύει περισσότερο από πλημμύρες, διάβρωση των ακτών και περαιτέρω υποβάθμιση των εδαφών, γεγονός που καθιστά επιτακτικότερη την ανάγκη για εργαλεία που θα μπορούσαν να διευκολύνουν την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή⁷⁹. Πρέπει να σημειωθεί ότι, παρά τις διεθνείς προσπάθειες που καταβάλλονται εδώ και 30 χρόνια για την προστασία της, η Μεσόγειος εξακολουθεί να είναι εύθραυστο οικοσύστημα και υποβαθμίζεται όσο αυξάνονται οι περιβαλλοντικές πιέσεις.

Οι κυριότερες αιτίες της περιβαλλοντικής υποβάθμισης που αναφέρονται, είναι η παράκτια ανάπτυξη και εξάπλωση, η χημική μόλυνση, τα θαλάσσια απορρίμματα, ο θαλάσσιος θόρυβος, η εισβολή μη αυτοχθόνων ειδών και η υπερεκμετάλλευση πολλών εμπορικών αλιευτικών αποθεμάτων. Οι κυριότερες επιπτώσεις από την ανωτέρω υποβάθμιση είναι, η χημική μόλυνση των ιζημάτων και των ζώντων οργανισμών, η αλλοίωση των δικτύων θαλάσσιας τροφής, οι αλλαγές στις υδρογραφικές συνθήκες, οι αλλαγές στην ακεραιότητα του θαλάσσιου βυθού και του ευτροφισμού σε παράκτιες περιοχές κοντά σε μεγάλους ποταμούς ή / και τις πόλεις. Επιπλέον, η κλιματική αλλαγή αναδεικνύεται ως βασική κινητήρια δύναμη της περιβαλλοντικής αλλαγής στην περιοχή⁸⁰.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ - ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ

4.1 Η Σύμβαση των ΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας του 1982 (UNCLOS III)

Ταξιδεύοντας στον χρόνο παρατηρούμε το “καράβι” της εξέλιξης του Δικαίου της Θάλασσας να ξεκινά τη δεκαετία του ‘60 με “καπετάνιο” το Διεθνές Ναυτιλιακό

⁷⁸ Βλ. UNEP/MAP: *Mediterranean Strategy for Sustainable Development 2016-2025*, COP19 Decisions, Decision IG.22/2.

⁷⁹ Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο – *Προς μια ενοποιημένη θαλάσσια πολιτική για καλύτερη διακυβέρνηση στη Μεσόγειο*, COM(2009) 466 final, 11.9.2009.

⁸⁰ Βλ. UNEP/MAP: *Mediterranean Strategy for Sustainable Development 2016-2025*, COP19 Decisions, Decision IG.22/2.

Οργανισμό (ΙΜΟ). Πέρασε από πολλά “λιμάνια”, με σημαντικότερο για τη συνέχιση της πορείας του τη Σύμβαση των ΗΕ για το Δίκαιο της θάλασσας του 1982 (UNCLOS III). Η «Σύμβαση» αυτή στο πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών, τερμάτισε την «αναρχία» των θαλασσών και των ωκεανών. Ξημέρωσε μια νέα εποχή κυριαρχίας των νόμων έναντι της ισχύος των κρατών και γεννήθηκε και αναπτύχθηκε μια διευρυμένη λίστα διεθνών, περιφερειακών, διμερών / πολυμερών συμβάσεων και εθνικών νόμων για την προστασία του Θαλάσσιου Περιβάλλοντος.

Η ευαισθητοποίηση της ΕΕ σε θέματα προστασίας του θαλάσσιου περιβάλλοντος την οδήγησε στη συμμετοχή της ως συμβαλλόμενο μέρος, στη Σύμβαση των ΗΕ για το Δίκαιο της θάλασσας του 1982 και στο «Νομικό Σύστημα της Βαρκελώνης». Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS III) του 1982 εξασφαλίζει το κύριο πλαίσιο για τις περισσότερες θαλάσσιες δραστηριότητες και για πολλά ζητήματα αντανακλά το εθιμικό διεθνές δίκαιο. Όλα τα παράκτια κράτη της Μεσογείου, πλην της Τουρκίας, της Συρίας, του Ισραήλ και της Λιβύης έχουν επικυρώσει την εν λόγω σύμβαση⁸¹.

Κάνοντας μια ανασκόπηση είναι απαραίτητο να αναφέρουμε σε αυτό το σημείο τα παρακάτω ποσοστά ώστε να έχουμε μια ενδεικτική εικόνα της επιβάρυνσης του θαλάσσιου περιβάλλοντος και τις πηγές που την προκαλούν. Στατιστικά έχει καταγραφεί ότι, η ρύπανση του θαλάσσιου περιβάλλοντος προέρχεται κατά 44% από τις χερσαίες πηγές ρυπάνσεως (βιομηχανία, λήματα κλπ), κατά 33% από την ατμόσφαιρα, κατά 12% από τις δραστηριότητες των πλοίων, κατά 10% από απορρίψεις και τέλος κατά 1% από την εξόρυξη-εκμετάλλευση πετρελαίου από την θάλασσα. Σημειώνεται μάλιστα ότι το ποσοστό που αντιστοιχεί στην ρύπανση από τα πλοία είναι 83,2% από τις λειτουργικές δραστηριότητες και 16,8% από ατυχήματα.⁸²

Αν και έχει γίνει προσπάθεια να υπάρξει ένα εκτεταμένο νομικό πλαίσιο μέσω παγκοσμίων και κατά περιοχές διεθνών συμβάσεων, για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος από την ρύπανση, το πρόβλημα της επιβολής των κανόνων και της νομοθετικής κατοχύρωσης τους βαρύνει αμιγώς τα κράτη. Γι' αυτό και η UNCLOS III προχωρεί στην θεσμοθέτηση διεθνώς αποδεκτής διαδικασίας ώστε τα κράτη να προβούν στην ανάπτυξη της νομοθεσίας τους και στην συνεργασία καταστολής και αστυνομεύσεως των αδικημάτων ρυπάνσεως από τα πλοία. Στο XII Μέρος της UNCLOS III που αφορά στην προστασία και διατήρηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος στο Τμήμα Ι που αφορά στις Γενικές Διατάξεις, στο άρθρο 192 επισημαίνεται ότι, τα κράτη έχουν υποχρέωση να προστατεύουν και να διατηρούν το θαλάσσιο περιβάλλον. Η γενική υποχρέωση συνεργασίας του άρθρου 192 της

⁸¹ Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο - *Προς μια εννοποιημένη θαλάσσια πολιτική για καλύτερη διακυβέρνηση στη Μεσόγειο*, COM(2009) 466 final, 11.9.2009.

⁸² Βλ. Βλάχος Γ.Π.-Αλεξόπουλος Α.Β., «Τεχνικο-Οικονομικές Απόψεις της Θαλάσσιας Διακίνησης των Αγαθών και της Προστασίας του Θαλάσσιου Περιβάλλοντος», εκδόσεις Δ. Σταμούλης, Αθήνα-Πειραιάς 1995, σελ. 41.

UNCLOS III εφαρμόζεται παγκόσμια και περιφερειακά και βοήθησε στην ενοποίηση του πλαισίου για λεπτομερέστερη προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος.

Το πλέγμα των διεθνών συμβάσεων και της UNCLOS III καθορίζουν ένα ισχυρότερο πλαίσιο εφαρμογής κατασταλτικών (αλλά και προληπτικών μέσω της εσωτερικής νομοθεσίας) μέτρων για τα κράτη της σημαίας των πλοίων, τα οποία έχουν την αποκλειστική αρμοδιότητα εφαρμογής πάνω στα πλοία που έχουν τη σημαία τους, όλων των κανόνων εσωτερικής ή διεθνούς συμβατικής νομοθεσίας (άρθρο 217). Παράλληλα τα κράτη κατάπλου (port states) έχουν και αυτά εξουσιοδοτηθεί από τη Σύμβαση του 1982 (άρθρο 218) ώστε να συμπληρώσουν το πλέγμα της άσκησης κατασταλτικών μέτρων εναντίον των πλοίων που ρυπαίνουν το θαλάσσιο περιβάλλον, προσφέροντας έτσι βοήθεια στα παράκτια κράτη, από τα οποία το συγκεκριμένο πλοίο μπορεί να πέρασε και να ρύπανε, χωρίς όμως το παράκτιο κράτος να την αντιληφθεί αμέσως.

Η κατάσταση ξεκαθαρίζει περισσότερο για τις ευθύνες και αρμοδιότητες των κρατών κατάπλου μετά τη συμφωνία κατανοήσεως συνεργασίας των Παρισίων 1982⁸³. Το σημαντικό στην υπόθεση είναι πως το εν λόγω Μνημόνιο - Συμφωνία δεν έχει δεσμευτικό, για τα κράτη που έχουν υπογράψει, χαρακτήρα εφαρμογής, αλλά προτρεπτικό συνεργασίας σε επίπεδο λιμενικών αρχών για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος. Επίσης η οδηγία 95/21/EK της 19^{ης} Ιουνίου 1995 ενσωματώνει ως πρόθεση των Ευρωπαϊκών χωρών την συνεργασία των Λιμενικών Αρχών για την προληπτική και κατασταλτική προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος από ρύπανση πλοίων⁸⁴.

Έτσι διαμορφώνεται προοδευτικά διεθνώς η συνείδηση των κρατών ώστε να είναι υποχρεωμένα τα κράτη της σημαίας (flag states) να ελέγχουν την “ποιοτική” κατάσταση των πλοίων που φέρουν τη σημαία τους και να είναι υποχρεωμένα να προσφέρουν τη νομοθετική τους ισχύ για την κατοχύρωση αφενός των παράκτιων κρατών (coastal states) διά μέσου των οποίων μπορεί να κινούνται τα πλοία τους, και αφετέρου των κρατών προορισμού - κατάπλου (port states).

Η κατάσταση όμως για τα παράκτια κράτη (coastal states) απέναντι σε πλοία άλλης εθνικότητας που διαπλέουν τις θαλάσσιες περιοχές τους (δικαίωμα αβλαβούς διελεύσεως ή ελεύθερης διελεύσεως ή ελεύθερης ναυσιπλοΐας) είναι μειονεκτική σχετικά με την άσκηση δικαιοδοσίας καταστολής εναντίον ρύπανσης, εκτός αν υπάρχουν βάσιμα στοιχεία, ότι η ρύπανση δημιουργήθηκε από το συγκεκριμένο πλοίο. Στην περίπτωση αυτή μπορεί (άρθρο 220) το παράκτιο κράτος να κάνει

⁸³ Βλ. Memorandum of Understanding on Port State Control in Implementing Agreements on Maritime Safety and Protection of the Marine Environment (Paris MOU), 21 Int'l Legal Material, 1982.

⁸⁴ Βλ. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Οδηγία 95/21/EK του Συμβουλίου της 19ης Ιουνίου 1995 για την επιβολή, σχετικά με τη ναυσιπλοΐα που συνεπάγεται χρήση κοινοτικών λιμένων ή διέλευση από ύδατα υπό τη δικαιοδοσία κράτους μέλους, των διεθνών προτύπων για την ασφάλεια των πλοίων, την πρόληψη της ρύπανσης και τις συνθήκες διαβίωσης και εργασίας επί των πλοίων (έλεγχος του κράτους του λιμένα), L 157, 07.07.1995.

επιθεώρηση για να διαπιστωθεί το αδίκημα της ρύπανσης και στη συνέχεια να διακόψει τον πλου και να προχωρήσει σε αγωγή αποζημιώσεως. Σε αντίθετη περίπτωση το παράκτιο κράτος οφείλει αποζημίωση προς το πλοίο (άρθρο 232). Στην περίπτωση των Μεσογειακών κρατών, αυτά έχουν βάσιμους λόγους να συνεργάζονται προκειμένου να αποφευχθούν τέτοιου ή παρόμοιου είδους αδικήματα.

Στην πραγματικότητα η UNCLOS III προσπαθεί να δεσμεύσει ρητά τα κράτη της σημαίας που φέρουν τα πλοία (flag states) ώστε να προσαρμόζουν τις νομοθετικές απαιτήσεις προδιαγραφών των πλοίων τους (άρθρο 211) σε όσα προβλέπουν ή χρειάζονται τα διεθνή κείμενα (OILPOL, MARPOL, SOLAS κ.α.) ώστε να πιστοποιείται από τα κράτη της σημαίας η ανάληψη ευθύνης από ζημιές που ίσως προξενηθούν από τα πλοία τους σε άλλα κράτη. Τα κράτη επιπλέον μπορούν να υιοθετούν και ειδικούς ορισμούς για κάθε “ειδική περιοχή” χωριστά. Οι ειδικοί αυτοί ορισμοί θα πρέπει να ανταποκρίνονται στις ιδιαιτερότητες κάθε μορφής ρύπανσης, καθώς και στην ανθεκτικότητα ή όχι των συγκεκριμένων θαλασσίων περιοχών απέναντι στα ρυπογόνα φαινόμενα. Οι επιλεγόμενοι τεχνικοί όροι για τον προσδιορισμό των σχέσεων των “ειδικών ζωνών” με τις διάφορες μορφές ρύπανσης του θαλάσσιου περιβάλλοντος δεν παρουσιάζουν πάντα εννοιολογική σταθερότητα.⁸⁵

Κατά τη διάρκεια της UNCLOS III είχε ήδη φανεί το ενδιαφέρον της ΕΕ για την οικολογική ισορροπία, και μέσα σε αυτά τα πλαίσια είχε υποβληθεί πρόταση από την Επιτροπή στο Συμβούλιο (2.6.1976) για να διαμορφωθούν κοινές θέσεις για τη θαλάσσια ρύπανση. Επιπλέον υπήρχε σειρά από αποκλειστικές εξουσίες για την Κοινότητα, με ιδιαίτερο ενδιαφέρον τη διαχείριση του θαλάσσιου φυσικού πλούτου της ΑΟΖ, καθώς και του υποθαλάσσιου ορυκτού πλούτου,⁸⁶ ενώ στη Συνδιάσκεψη Παρισίου 1-2.12.1980, όπου συμμετείχαν όλα τα τότε Κράτη Μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, η Νορβηγία και η Σουηδία, ήταν υπέρ της λήψης κοινών μέτρων για να διασφαλιστεί η θαλάσσια οικολογική ισορροπία.⁸⁷

Ακόμα πάντως και στην περίπτωση που τα παράκτια κράτη της Μεσογείου δεν έχουν καθιερώσει ΑΟΖ, και αυτές οι θαλάσσιες περιοχές αποτελούν ανοιχτή θάλασσα, ειδικές πολυμερείς ή διεθνείς συμφωνίες περιορίζουν ορισμένες δραστηριότητες ρητά και τέτοιες συμφωνίες περιορισμού αφορούν την ανάπτυξη πυρηνικών δραστηριοτήτων και εγκαταστάσεων καθώς και τις δοκιμές πυρηνικών όπλων ή άλλων όπλων μαζικής καταστροφής.

Σημαντικό σημείο της UNCLOS III είναι και το άρθρο 237, του τμήματος 11 του XII μέρους, με τίτλο “Υποχρεώσεις δυνάμει άλλων συμβάσεων για την προστασία και διατήρηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος”. Σε αυτό αναφέρεται ρητά ότι, οι διατάξεις του μέρους XII της UNCLOS III δεν θίγουν τις ειδικές υποχρεώσεις που αναλαμβάνονται από Κράτη δυνάμει ειδικών συμβάσεων και συμφωνιών που έχουν συναφθεί προηγουμένως

⁸⁵ Βλ. Γρηγορίου, Π. *Το Νομικό Σύστημα Προστασίας του Θαλασσίου Περιβάλλοντος της Μεσογείου κατά της Ρύπανσης*. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1992, σελ. 60.

⁸⁶ Βλ. Ibid, σελ. 87.

⁸⁷ Βλ. Ibid, σελ. 86.

και που αναφέρονται στην προστασία και διατήρηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος, καθώς και τις συμφωνίες που μπορεί να συναφθούν για την προώθηση των γενικών αρχών που τέθηκαν με την UNCLOS III. Επίσης αναφέρεται ότι, οι ειδικές υποχρεώσεις που ανέλαβαν τα Κράτη δυνάμει ειδικών συμβάσεων, όσον αφορά στην προστασία και διατήρηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος, θα πρέπει να εκτελούνται κατά τρόπο που να συμβαδίζει με τις γενικές αρχές και τους αντικειμενικούς σκοπούς της UNCLOS III.

4.2 Το Νομικό σύστημα της Βαρκελώνης

Το επονομαζόμενο «Σύστημα της Σύμβασης της Βαρκελώνης»⁸⁸ είναι μια αξιοσημείωτη περίπτωση προσπάθειας συνεργασίας με στόχο την προστασία μιας ημίκλειστης θάλασσας, της θάλασσας της Μεσογείου. Την 4^η Φεβρουαρίου 1975, το UNEP (περιβαλλοντικό πρόγραμμα των Η.Ε) έπειτα από τη Διακυβερνητική Συνάντηση για την Προστασία της Μεσογείου την οποία παρακολούθησαν 16 κράτη μέλη της Μεσογείου, υιοθέτησε στη Βαρκελώνη το μεσογειακό Πρόγραμμα Δράσης (MAP) για την προστασία και ανάπτυξη της λεκάνης της Μεσογείου. Ένας από τους βασικούς στόχους του MAP ήταν να δημιουργήσει ένα πλαίσιο προστασίας του Μεσογειακού περιβάλλοντος. Αυτό έγινε την 16^η Φεβρουαρίου 1976 όταν η Σύμβαση για την προστασία της Μεσογείου ενάντια στην ρύπανση και τα δύο αρχικά της πρωτόκολλα δόθηκαν για υπογραφή των κρατών. Η σύμβαση τέθηκε σε ισχύ την 12^η Φεβρουαρίου 1978.

Από το 1995 και μετά το σύστημα της Βαρκελώνης υπέστη αρκετές αλλαγές. Το 1995 το MAP Phase I αντικαταστάθηκε από τον MAP Phase II, που αφορούσε στο πρόγραμμα δράσης σχετικά με την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και τη βιώσιμη ανάπτυξη των παράκτιων περιοχών της Μεσογείου. Έτσι αρκετά από τα νομικά κείμενα τροποποιήθηκαν και νέα πρωτόκολλα υιοθετήθηκαν για να αντικαταστήσουν τα παλιά που δεν είχαν ακόμα τροποποιηθεί ή δεν κάλυπταν κάποιες περιοχές συνεργασίας.

Σήμερα το νομικό σύστημα της Βαρκελώνης περιλαμβάνει τη Σύμβαση και τα επτά πρωτόκολλα της, και έχει χρησιμοποιηθεί ως η βάση για την περαιτέρω ανάπτυξη, ενός συνοπτικού, περιβαλλοντικού προγράμματος στην περιοχή που εμπλέκει τα Μεσογειακά κράτη, αλλά και τους οργανισμούς εκείνους που ασχολούνται με το σύστημα των Η.Ε στην περιοχή. Η Σύμβαση για την προστασία της Μεσογείου από τη ρύπανση τροποποιήθηκε στη Βαρκελώνη την 10η Ιουνίου 1995, με αλλαγές και στην ονομασία της, καθώς μετονομάστηκε σε Σύμβαση για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και των παράκτιων περιοχών της Μεσογείου⁸⁹ που μπορούμε να την καλούμε «η Σύμβαση» και τέθηκε σε ισχύ την 9η Ιουλίου 2004⁹⁰.

⁸⁸ Βλ. Ραυτόπουλος, Ε., *Το Νέο Καθεστώς της Σύμβασης της Βαρκελώνης για την Προστασία του Περιβάλλοντος της Μεσογείου – Το Πρόβλημα και τα Κείμενα της Ελληνικής Μετάφρασης*. ΜΕΠΙΕΛΑΝ Μελέτες Διεθνούς Περιβαλλοντικού Δικαίου και Διαπραγμάτευσης – Β' Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2015, σελ. 11

⁸⁹ Βλ. Ραυτόπουλος, Ε., *Το Νέο Καθεστώς της Σύμβασης της Βαρκελώνης για την Προστασία του Περιβάλλοντος της Μεσογείου – Το Πρόβλημα και τα Κείμενα της Ελληνικής Μετάφρασης*. ΜΕΠΙΕΛΑΝ

Η Σύμβαση προβλέπει ότι τα συμβαλλόμενα μέρη είτε μεμονωμένα ή από κοινού θα λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για την προστασία και τη βελτίωση του μεσογειακού θαλάσσιου περιβάλλοντος, προκειμένου να συμβάλουν στην βιώσιμη ανάπτυξη στην περιοχή και στην πρόληψη, μείωση και, στο μέτρο του δυνατού, στην εξάλειψη της ρύπανσης στην παρούσα περιοχή.

Η Σύμβαση προβλέπει επίσης διατάξεις σχετικά με τη συνεργασία και την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των συμβαλλομένων μερών, σε περίπτωση κρίσιμης κατάστασης που προκαλεί τη ρύπανση στην περιοχή της Μεσογείου, και προκειμένου να μειώσουν ή να εξαλείψουν τις ζημιές που προκύπτουν. Τα μέρη δεσμεύονται επίσης να προσπαθήσουν να θεσπίσουν τη συνεχή παρακολούθηση της ρύπανσης και να συνεργάζονται στους τομείς της επιστήμης, της τεχνολογίας και της εργασίας, ενώ παρουσιάζονται οι ενδεδειγμένες διαδικασίες για τον προσδιορισμό της ευθύνης και αποζημίωσης για ζημιές που προκαλούνται από τη ρύπανση που απορρέουν από τις παραβιάσεις των διατάξεων της Σύμβασης.

Για το διακανονισμό των διαφορών που προκύπτουν μεταξύ των συμβαλλομένων μερών ως προς την ερμηνεία ή την εφαρμογή της Σύμβασης, προβλέπει τη διευθέτηση των διαφορών και τη διαιτησία, ενώ τα συμβαλλόμενα μέρη πρέπει να συνεργαστούν για την επεξεργασία των διαδικασιών για την εποπτεία της εφαρμογής της Σύμβασης και του Περιβαλλοντικού Προγράμματος των ΗΕ.

Τέλος βασικό σημείο της Σύμβασης είναι το άρθρο 34 όπου στην παράγραφο 4 αυτού αναφέρει ότι κάθε συμβαλλόμενο μέρος που αποχωρεί από τη Σύμβαση, θα θεωρείται ότι αποχωρεί και από κάθε πρωτόκολλό της. Επιπρόσθετα στην παράγραφο 5 του ίδιου άρθρου αναφέρεται ότι εάν κάποιος από τα συμβαλλόμενα μέρη αποχωρήσει από ένα οποιοδήποτε πρωτόκολλο, δεν είναι ταυτόχρονα μέρος σε κανένα πρωτόκολλο και θα θεωρείται ότι έχει αποχωρήσει και από τη Σύμβαση.⁹¹ Παρατηρούμε λοιπόν τη μεγάλη σημασία των εκτελεστικών πρωτοκόλλων και τον αδιάρρηκτο χαρακτήρα αυτών με τη Σύμβαση. Παρακάτω επιγραμματικά και χωρίς ευρεία ανάλυση αναφερόμαστε στα πολύ σημαντικά πρωτόκολλα της Σύμβασης που “εξειδικεύουν” σε κάθε περίπτωση την αντιμετώπιση της ρύπανσης της Μεσογείου.

4.2.1 Το Πρωτόκολλο για την πρόληψη της ρύπανσης της Μεσογείου Θαλάσσης από την απόρριψη αποβλήτων από πλοία και αεροσκάφη (The Dumping protocol)

Το Πρωτόκολλο για την πρόληψη της ρύπανσης της Μεσογείου Θαλάσσης από την απόρριψη αποβλήτων από πλοία και αεροσκάφη⁹² αρχικά υιοθετήθηκε στη

Μελέτες Διεθνούς Περιβαλλοντικού Δικαίου και Διαπραγμάτευσης – Β’ Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2015, σελ. 12

⁹⁰ Βλ. Ibid, σελ. 47.

⁹¹ Βλ. Ibid, σελ. 87.

⁹² Βλ. UNEP/MAP: *Protocol for the prevention of the pollution of the Mediterranean Sea by Dumping from ships and aircraft*, 16.2.1976.

Βαρκελώνη την 16^η Φεβρουαρίου 1976 και άρχισε να ισχύει την 12^η Φεβρουαρίου 1978. Τροποποιήθηκε στη Βαρκελώνη την 10^η Ιουνίου 1995 και ανάμεσα στις τροποποιήσεις ήταν και η ονομασία του σε Πρωτόκολλο για την πρόληψη και εξάλειψη της ρύπανσης της Μεσογείου θαλάσσης από απόρριψη από πλοία και αεροσκάφη ή από αποτέφρωση στη θάλασσα⁹³. Το αναθεωρημένο πρωτόκολλο δεν έχει τεθεί ακόμη σε ισχύ, καθώς έχουν γνωστοποιήσει την αποδοχή τους 15 συμβαλλόμενα μέρη. Για να τεθεί σε ισχύ το πρωτόκολλο απαιτείται σύμφωνα με το άρθρο 22 παρ. 4 της σύμβασης της Βαρκελώνης, η έγγραφη γνωστοποίηση στον θεματοφύλακα των αποδοχών τουλάχιστον των τριών-τετάρτων των συμβαλλόμενων μερών, δηλαδή 16 αποδοχές. Η ΕΕ γνωστοποιείσει την αποδοχή των τροποποιήσεων του πρωτόκολλου το 1999 ενώ η Ελλάδα δεν έχει μέχρι τώρα επικυρώσει το αναθεωρημένο πρωτόκολλο⁹⁴.

Το πρωτόκολλο καλύπτει μόνο τη ρύπανση της περιοχής της Μεσογείου θαλάσσης, που προκαλείται από πλοία και αεροσκάφη, καθώς η απόρριψη (dumping) ορισμένων τύπων αποβλήτων και της ύλης (τοξικά οργανικές ενώσεις, οι οργανοπυριτικές ενώσεις, ο υδράργυρος, το κάδμιο, πλαστικό, αργό πετρέλαιο, κλπ.) απαγορεύονται.

Η Απόρριψη άλλων ειδών αποβλήτων (αρσενικό, μόλυβδο, χαλκό, ψευδάργυρο, χρώμιο, νικέλιο, δοχεία, μεταλλικά θραύσματα, ορισμένα είδη φυτοφαρμάκων, κτλ.) εξαρτάται από την προηγούμενη έκδοση άδειας από τις αρμόδιες εθνικές αρχές και οι άδειες αυτές μπορούν να εκδίδονται μόνο μετά από προσεκτική εξέταση ορισμένων παραγόντων (χαρακτηριστικά και τη σύνθεση των υλικών, των χαρακτηριστικών του ντάμπινγκ, του τόπου και της μεθόδου κατάθεσης, γενικές παρατηρήσεις και τις συνθήκες), ενώ τα πλοία και αεροσκάφη που χρησιμοποιούνται για σκοπούς άλλους από τους κυβερνητικούς και μη εμπορικούς σκοπούς εξαιρούνται από το πεδίο εφαρμογής του πρωτοκόλλου.

4.2.2 Το Πρωτόκολλο σχετικά με τη συνεργασία για την πρόληψη της ρύπανσης από πλοία και σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης, για την καταπολέμηση της ρύπανσης της Μεσογείου Θαλάσσης (The Prevention and Emergency Protocol)

Το Πρωτόκολλο για τη συνεργασία στην καταπολέμηση της ρύπανσης της Μεσογείου Θαλάσσης από πετρέλαιο και άλλες επιβλαβείς ουσίες σε κρίσιμες καταστάσεις⁹⁵, υιοθετήθηκε στη Βαρκελώνη την 16^η Φεβρουαρίου 1976 και τέθηκε σε ισχύ την 12^η Φεβρουαρίου 1978, ενώ αργότερα αντικαταστάθηκε από το πρωτόκολλο σχετικά με τη συνεργασία για την πρόληψη της ρύπανσης από πλοία και σε

⁹³ Βλ. Ραυτόπουλος, Ε., *Το Νέο Καθεστώς της Σύμβασης της Βαρκελώνης για την Προστασία του Περιβάλλοντος της Μεσογείου – Το Πρόβλημα και τα Κείμενα της Ελληνικής Μετάφρασης*. ΜΕΠΙΕΛΑΝ Μελέτες Διεθνούς Περιβαλλοντικού Δικαίου και Διαπραγμάτευσης – Β' Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2015, σελ. 12.

⁹⁴ Βλ. Ibid, σελ. 97.

⁹⁵ UNEP/MAP: *Protocol concerning co-operation in combating pollution of the Mediterranean sea by oil and other harmful substances in cases of emergency*, 16.2.1976.

περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης, για την καταπολέμηση της ρύπανσης στη Μεσόγειο θάλασσα⁹⁶ που υπεγράφη στη Βαλέτα την 25^η Ιανουαρίου 2002 και τέθηκε σε ισχύ την 17^η Μαρτίου 2004. Η ΕΕ ως συμβαλλόμενο μέρος το επικύρωσε το 2004.

Το πρωτόκολλο ορίζει ότι τα συμβαλλόμενα μέρη συνεργάζονται, όταν μια τεράστια ποσότητα πετρελαίου ή και άλλων επιβλαβών ουσιών στη Μεσόγειο Θάλασσα, είτε τυχαία είτε σωρευτικά, παρουσιάζει σοβαρό και επικείμενο κίνδυνο για το θαλάσσιο περιβάλλον, τις ακτές ή την οικονομία, την υγεία, τα οικολογικά συμφέροντα ενός ή περισσότερων μερών. Αυτή η συνεργασία επικεντρώνεται στην κατάρτιση των σχεδίων έκτακτης ανάγκης, την προώθηση μέτρων για την καταπολέμηση της πετρελαϊκής ρύπανσης στη θάλασσα, την παρακολούθηση και την ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με την κατάσταση της Μεσογείου, τη διάδοση πληροφοριών σχετικά με την οργάνωση των πόρων και τέλος σε νέες μεθόδους πρόληψης και καταπολέμησης της ρύπανσης.

Το πρωτόκολλο απαιτεί από όλα τα μέρη που αντιμετωπίζουν μια κρίσιμη κατάσταση να πραγματοποιούν τις απαραίτητες, ακριβείς εκτιμήσεις σχετικά με τη φύση και το μέγεθος του ατυχήματος, να λαμβάνουν όλα τα μέτρα που μπορούν να μειώσουν ή να εξαλείψουν τις συνέπειες αυτής της ρύπανσης, και να ενημερώνουν σχετικά τα άλλα μέρη, είτε άμεσα είτε μέσω του Περιφερειακού Κέντρου για τη Μεσόγειο Θάλασσα που δημιουργήθηκε από τη Σύμβαση της Βαρκελώνης, για τις αξιολογήσεις και ενέργειες που αυτά έχουν αναλάβει.

Το νέο Πρωτόκολλο έκτακτης ανάγκης αποσκοπεί στη θέσπιση των αναγκαίων διατάξεων για την εφαρμογή της Περιφερειακής Στρατηγικής για την Πρόληψη της Θαλάσσιας Ρύπανσης του Θαλάσσιου Περιβάλλοντος από τα Πλοία, και εγκρίθηκε από τα μέρη το 2002⁹⁷. Η υιοθέτηση ενός διευρυμένου νέου νομικού πλαισίου για την καταπολέμηση της ρύπανσης από τα πλοία ήταν ιδιαίτερα σημαντικό γεγονός δεδομένου του ολοένα αυξανόμενου κινδύνου της επιχειρησιακής και ατυχηματικής ρύπανσης που οφείλεται στην αύξηση της θαλάσσιας κυκλοφορίας και στις μεταφορές επικίνδυνων εμπορευμάτων διαμέσου της Μεσογείου.

Το «Emergency Protocol» δεν περιορίζεται (όπως ο προκάτοχός του) στην αντιμετώπιση καταστάσεων έκτακτης ανάγκης. Καλύπτει επίσης τη πτυχή της πρόληψης της ρύπανσης από τα πλοία με το σκοπό την εξεύρεση μιας δίκαιης ισορροπίας μεταξύ των δράσεων σε παγκόσμιο επίπεδο και των δράσεων σε περιφερειακό επίπεδο. Το εν λόγω πρωτόκολλο αναγνωρίζει στο προοίμιο τον ρόλο του IMO, ο οποίος θεωρείται εν γένει ο αρμόδιος διεθνής οργανισμός στον τομέα αυτό, καθώς και τη σημασία της συνεργασίας για την προώθηση της υιοθέτησης και της ανάπτυξης των διεθνών κανόνων και προτύπων της ρύπανσης από πλοία εντός του πλαισίου του IMO .

⁹⁶ UNEP/MAP: Protocol concerning the cooperation in preventing pollution from ships and in cases of emergency, combating pollution of the Mediterranean sea, 25.01.2002.

⁹⁷ Τα διδάγματα από το ατύχημα του πετρελαιοφόρου Erika, που συνέβη κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων (1999) συνέβαλαν στην ενσωμάτωση ορισμένων διατάξεων του πρωτοκόλλου.

Επιπρόσθετα στην περίπτωση που τα μέρη δεν μπορούν να συμφωνήσουν για την οργάνωση μιας επιχείρησης για την καταπολέμηση της ρύπανσης, το κέντρο αντιμετώπισης έκτακτων αναγκών περιφερειακής θαλάσσιας ρύπανσης στη Μεσόγειο (REMPEC) μπορεί, με την έγκριση όλων των εμπλεκόμενων μερών, να συντονίσει τις ενέργειες για να τεθούν σε λειτουργία από τα συμβαλλόμενα μέρη. Τέλος, το εν λόγω πρωτόκολλο δεν θίγει το δικαίωμα των μερών να υιοθετήσουν αυστηρότερα εσωτερικά μέτρα ή άλλα μέτρα σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο στα θέματα που καλύπτονται από το πρωτόκολλο. Η διάταξη αυτή μπορεί επίσης να εφαρμόζεται στους κανόνες που θεσπίζει η ΕΕ και δεσμεύουν τα κράτη μέλη της.

4.2.3 Το Πρωτόκολλο για την προστασία της Μεσογείου θαλάσσης από τη ρύπανση από χερσαίες πηγές(The Land-Based Protocol)

Το Πρωτόκολλο για την προστασία της Μεσογείου Θαλάσσης από τη ρύπανση από χερσαίες πηγές⁹⁸ υπεγράφη στην Αθήνα την 17^η Μαΐου 1980 και τέθηκε σε ισχύ την 17^η Ιουνίου 1983, ενώ στη συνέχεια τροποποιήθηκε στις Συρακούσες την 7^η Μαρτίου 1996⁹⁹. Οι τροποποιήσεις αφορούσαν και στην ονομασία του, καθώς μετονομάστηκε σε Πρωτόκολλο για την προστασία της Μεσογείου θαλάσσης από τη ρύπανση από χερσαίες πηγές και δραστηριότητες και τέθηκε σε ισχύ στις 11 Μαΐου 2008¹⁰⁰. Η ΕΕ ως συμβαλλόμενο μέρος το επικύρωσε το 1999.

Σκοπός του παρόντος πρωτοκόλλου είναι η καταπολέμηση της ρύπανσης στη Μεσόγειο Θάλασσα, που προκαλείται από απορρίψεις από εκβολές ποταμών, καναλιών ή άλλων ρευμάτων, ή της ρύπανσης που προέρχεται από οποιαδήποτε άλλη πηγή ή δραστηριότητα εντός της επικράτειας των συμβαλλομένων κρατών του πρωτοκόλλου.

Το πρωτόκολλο περιλαμβάνει τις ουσίες των οποίων απαγορεύεται η απόρριψη, και τους παράγοντες που πρέπει να ληφθούν υπόψη προκειμένου για μειωθεί η ρύπανση από τις ουσίες αυτές. Παραθέτει επίσης τις ουσίες για τις οποίες η ρίψη (discharge) υπόκειται σε έγκριση από τις αρμόδιες εθνικές αρχές.

⁹⁸ UNEP/MAP: *Protocol for the protection of the Mediterranean sea against pollution from Land-Based sources*, 17.5.1980.

⁹⁹ Βλ. Ραυτόπουλος, Ε., *Το Νέο Καθεστώς της Σύμβασης της Βαρκελώνης για την Προστασία του Περιβάλλοντος της Μεσογείου – Το Πρόβλημα και τα Κείμενα της Ελληνικής Μετάφρασης*. ΜΕΠΙΕΛΑΝ Μελέτες Διεθνούς Περιβαλλοντικού Δικαίου και Διαπραγμάτευσης – Β' Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2015, σελ. 151.

¹⁰⁰ Η Απόφαση 1999/801/ΕΚ του Συμβουλίου αφορά σε μια σειρά τροποποιήσεων του πρωτοκόλλου που έγιναν δεκτές από την Κοινότητα το 1996. Οι τροπολογίες αυτές αφορούν, ιδίως, στην εφαρμογή της αρχής της προφύλαξης, στην επέκταση του πεδίου εφαρμογής του πρωτοκόλλου της ατμοσφαιρικής ρύπανσης από επίγειες πηγές, στο ρυθμιστικό σύστημα για την απαλλαγή των αποβλήτων, στη συνεχή παρακολούθηση των επιπέδων ρύπανσης, καθώς και στην τεχνική βοήθεια στις αναπτυσσόμενες χώρες.

4.2.4 Το Πρωτόκολλο για τις ειδικά προστατευόμενες περιοχές και τη βιοποικιλότητα στη Μεσόγειο (The Areas Protocol)

Το Πρωτόκολλο για τις ειδικά προστατευόμενες περιοχές και τη βιοποικιλότητα στη Μεσόγειο υπεγράφη στη Γενεύη την 1^η Απριλίου 1982 και τέθηκε σε ισχύ την 23^η Μαρτίου 1986, ενώ αντικαταστάθηκε αργότερα από το πρωτόκολλο που αφορούσε στις ειδικά προστατευόμενες περιοχές (SPAs) αλλά και στη βιοποικιλότητα της Μεσόγειο¹⁰¹, το οποίο υπεγράφη στη Βαρκελώνη κατά τη συνδιάσκεψη των πληρεξουσίων των συμβαλλόμενων μερών την 10^η Ιουνίου 1995¹⁰². Η ΕΕ ως συμβαλλόμενο μέρος το επικύρωσε το 1999.

Το πρωτόκολλο για τις ειδικά προστατευόμενες περιοχές στη Μεσόγειο, στο οποίο η Κοινότητα προσχώρησε το 1984, προστατεύει τους φυσικούς πόρους της περιοχής της Μεσογείου, διατηρεί την ποικιλομορφία των γονιδίων και προστατεύει ορισμένες φυσικές τοποθεσίες, δημιουργώντας μια σειρά από ειδικά διατηρημένες περιοχές.

Το νέο πρωτόκολλο, το οποίο υλοποιεί τους στόχους της Ατζέντα 21, ισχύει για όλα τα θαλάσσια ύδατα της Μεσογείου, ανεξάρτητα από την νομική τους υπόσταση. Καλύπτει το θαλάσσιο βυθό και υπέδαφος και τις παράκτιες ζώνες που ορίζονται από κάθε μέρος, συμπεριλαμβανομένων των υδροβιότοπων. Σε αντίθεση με αυτό, η εφαρμογή του πρωτοκόλλου του 1982 είχε περιοριστεί στα χωρικά ύδατα των μερών και δεν κάλυπτε την ανοικτή θάλασσα. Η επέκταση της γεωγραφικής κάλυψης του πρωτοκόλλου ήταν αναγκαία για την προστασία και εκείνων των άκρως μεταναστευτικών θαλάσσιων ειδών (όπως τα θαλάσσια θηλαστικά), τα οποία λόγω της φύσης τους δεν μπορούν να «εγκλωβιστούν» σε τεχνητά σύνορα που έχουν δημιουργηθεί από τον άνθρωπο πάνω στη θάλασσα. Ο στόχος όμως του εν λόγω πρωτοκόλλου να ασχοληθεί με την «ανοικτή θάλασσα» προκάλεσε μερικές δυσκολίες σχετικά με τα νομικά προβλήματα που προσιδιάζουν στην παρούσα πολιτική και νομική κατάσταση της Μεσογείου, καθώς ένας αριθμός των μεσογειακών κρατών δεν έχουν ακόμη καθορίσει ΑΟΖ.

Υπάρχουν μεγάλες θαλάσσιες εκτάσεις από περιοχές που βρίσκονται πέραν των χωρικών υδάτων των 12 ναυτικών μιλίων, που έχουν ακόμη το καθεστώς της ανοικτής θάλασσας. Επιπλέον, κανένα σημείο μεταξύ γειτονικών κρατών στη Μεσόγειο, δεν απέχει πάνω από 200nm από την πλησιέστερη ακτή (νησιωτική ή ηπειρωτική) και πολλά θαλάσσια σύνορα δεν έχουν ακόμη συμφωνηθεί από τις ενδιαφερόμενες χώρες, συμπεριλαμβανομένων αρκετών περιπτώσεων όπου η οριοθέτηση είναι ιδιαίτερα πολύπλοκη λόγω των τοπικών γεωγραφικών

¹⁰¹ Βλ. Ραυτόπουλος, Ε., *Το Νέο Καθεστώς της Σύμβασης της Βαρκελώνης για την Προστασία του Περιβάλλοντος της Μεσογείου – Το Πρόβλημα και τα Κείμενα της Ελληνικής Μετάφρασης*. ΜΕΠΙΕΛΑΝ Μελέτες Διεθνούς Περιβαλλοντικού Δικαίου και Διαπραγμάτευσης – Β' Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2015, σελ. 199.

¹⁰² Επιπρόσθετα με την Απόφαση του Συμβουλίου 1999/800/ΕΚ η Κοινότητα να προσχώρησε στο νέο πρωτόκολλο, που υπεγράφη το 1995, σχετικά με τις ειδικά προστατευόμενες περιοχές και τη βιοποικιλότητα στη Μεσόγειο.

χαρακτηριστικών. Για να ξεπεραστούν αυτές οι δυσκολίες, το εν λόγω πρωτόκολλο περιλαμβάνει δύο πολύ ιδιαίτερες διατάξεις σχετικά με τη μη αποποίηση ευθυνών (άρθρο 2, παρ. 2 και 3) οι οποίες έχουν έναν απλό στόχο. Από τη μία πλευρά, η δημιουργία της διακυβερνητικής συνεργασίας στον τομέα του θαλάσσιου περιβάλλοντος δεν μπορεί να προσβάλει όλα τα νομικά ζητήματα που έχουν διαφορετική φύση, αλλά, από την άλλη πλευρά, η ίδια η ύπαρξη αυτών των νομικών ζητημάτων δεν πρέπει να θέτει σε κίνδυνο ή να καθυστερεί την έγκριση των αναγκαίων μέτρων για τη διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας της λεκάνης της Μεσογείου.

4.2.5 Το Πρωτόκολλο για την προστασία της Μεσογείου θαλάσσης από τη ρύπανση που προέρχεται από την εξερεύνηση και την εκμετάλλευση της υφαλοκρηπίδας και του θαλάσσιου βυθού και του υπεδάφους του (The Offshore Protocol)

Το Πρωτόκολλο για την προστασία της Μεσογείου θαλάσσης από τη ρύπανση που προέρχεται από την εξερεύνηση και την εκμετάλλευση της υφαλοκρηπίδας και του θαλάσσιου βυθού και του υπεδάφους του¹⁰³ υπεγράφη στη Μαδρίτη την 14^η Οκτωβρίου 1994. Η διαπραγμάτευση του εν λόγω πρωτοκόλλου αν και εγκαινιάσθηκε κατά την πρώτη φάση του συστήματος της σύμβασης της βαρκελώνης το 1986, συνεχίστηκε έπειτα από μακροχρόνια διακοπή το 1990 και ολοκληρώθηκε το 1994 (πρωτόκολλο για τις υπεράκτιες εγκαταστάσεις). Τέθηκε σε ισχύ την 24 Μαρτίου 2011, μετά την κατάθεση της επικύρωσης από τη Συρία (22.02.2011)¹⁰⁴. Η ΕΕ ως συμβαλλόμενο μέρος το επικύρωσε το 2013.

Το Πρωτόκολλο επιδιώκοντας τη δημιουργία συνολικού καθεστώτος διαχείρισης τόσο της ατυχηματικής όσο και της εκ προθέσεως ρύπανσης από τις δραστηριότητες των υπεράκτιων εγκαταστάσεων στην υφαλοκρηπίδα, προχωρεί σε εκτεταμένες εξειδικευμένες εφαρμογές της αρχής της προφύλαξης, της αρχής ο ρυπαίνων πληρώνει, της εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των σχετικών δραστηριοτήτων που αποτελούν και συνεισφορά στην εφαρμογή της βιώσιμης ανάπτυξης στην περιοχή της Μεσογείου θαλάσσης, ενώ θεωρείται ότι ταυτόχρονα πρωτοπορεί έναντι όλων των άλλων πρωτοκόλλων, αφού προβλέπει, έστω και ατελώς, τη δημιουργία καθεστώτος αντικειμενικής αστικής ευθύνης στον χειριστή (operator) για ζημιές που προκαλούνται εν γένει από τη δραστηριότητά του¹⁰⁵.

¹⁰³ UNEP/MAP: *Protocol concerning pollution resulting from exploration and exploitation of the continental shelf, the seabed and its subsoil*, 14.10.1994.

¹⁰⁴ Βλ. Ραυτόπουλος, Ε., *Το Νέο Καθεστώς της Σύμβασης της Βαρκελώνης για την Προστασία του Περιβάλλοντος της Μεσογείου – Το Πρόβλημα και τα Κείμενα της Ελληνικής Μετάφρασης*. ΜΕΠΙΕΛΑΝ Μελέτες Διεθνούς Περιβαλλοντικού Δικαίου και Διαπραγμάτευσης – Β' Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2015, σελ. 267.

¹⁰⁵ Βλ. *Ibid*, σελ. 13.

4.2.6 Το Πρωτόκολλο για την πρόληψη της ρύπανσης της Μεσογείου θαλάσσης από τις διασυνοριακές μετακινήσεις επικίνδυνων αποβλήτων και τη διάθεσή τους (The Hazardous Wastes Protocol)

Το Πρωτόκολλο για την πρόληψη της ρύπανσης της Μεσογείου θαλάσσης από τις διασυνοριακές μετακινήσεις επικίνδυνων αποβλήτων και τη διάθεσή τους¹⁰⁶, υπεγράφη στη Σμύρνη την 1^η Οκτωβρίου 1996. Τέθηκε σε ισχύ στις 18 Ιανουαρίου 2008 ενώ η ΕΕ δεν το έχει επικυρώσει.

Αυτό το πρωτόκολλο επικαιροποιεί τους νομικούς μηχανισμούς της Σύμβασης της Βαρκελώνης με την ενσωμάτωση μέτρων που αφορούν στη συνεργασία μεταξύ των συμβαλλομένων μερών, σχετικά με την πρόληψη, σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης για την καταπολέμηση της ρύπανσης στη Μεσόγειο που προκαλείται από πλοία. Προσπαθεί επίσης να προωθήσει την ανάπτυξη και εφαρμογή των διεθνών κανονισμών που έχουν εκδοθεί στο πλαίσιο του Διεθνούς Ναυτιλιακού Οργανισμού. Η συνεργασία των κρατών επικεντρώνεται, στη διατήρηση και στην προώθηση των σχεδίων έκτακτης ανάγκης και άλλων μέσων για την πρόληψη και την καταπολέμηση της ρύπανσης από τα πλοία, την επαρκή παρακολούθηση της Μεσογείου, την ανάκτηση επιβλαβών και δυνητικά επικίνδυνων ουσιών, καθώς και τη διάδοση και την ανταλλαγή πληροφοριών.

Το πρωτόκολλο προβλέπει επίσης επιχειρησιακά μέτρα που πρέπει να λάβουν τα συμβαλλόμενα μέρη, σε περίπτωση ρύπανσης που προκαλείται από τα πλοία (αξιολόγηση, εξάλειψη / μείωση, μέτρα ενημέρωσης), καθώς και μέτρα έκτακτης ανάγκης που πρέπει να λαμβάνονται επί των πλοίων, σε εγκαταστάσεις ανοικτής θαλάσσης και στους λιμένες (ιδίως τη διαθεσιμότητα και τη συμμόρφωση με τα σχέδια έκτακτης ανάγκης).

4.2.7 Το Πρωτόκολλο ολοκληρωμένης διαχείρισης των παράκτιων ζωνών (ICZM Protocol)

Η ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών αποτελεί μια συνιστώσα της ΟΘΠ της ΕΕ, όπως αυτή στηρίχθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισαβόνας στις 13 και 14 Δεκεμβρίου 2007 και αναλύθηκε στην ανακοίνωση της Επιτροπής «Προς μια ενοποιημένη θαλάσσια πολιτική για καλύτερη διακυβέρνηση στη Μεσόγειο».¹⁰⁷

Με την απόφαση 2009/89/ΕΚ της 4ης Δεκεμβρίου 2008¹⁰⁸, το Συμβούλιο υπέγραψε εξ' ονόματος της Κοινότητας το Πρωτόκολλο για την ολοκληρωμένη

¹⁰⁶ Βλ. UNEP/MAP: *Protocol for the prevention of pollution of the Mediterranean sea by transboundary movements of hazardous wastes and their disposal*, 1.10.96.

¹⁰⁷ Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο - *Προς μια ενοποιημένη θαλάσσια πολιτική για καλύτερη διακυβέρνηση στη Μεσόγειο*, COM(2009) 466 final, 11.9.2009.

¹⁰⁸ Βλ. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Απόφαση του Συμβουλίου, της 4^{ης} Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με την υπογραφή, εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, του πρωτοκόλλου για την

διαχείριση των παράκτιων ζωνών της Μεσογείου (Πρωτόκολλο ICZM), της σύμβασης της Βαρκελώνης, υπό την επιφύλαξη της κύρωσης του σε μεταγενέστερο στάδιο. Καθώς στις παράκτιες ζώνες της Μεσογείου συνεχίζεται η άσκηση υψηλών πιέσεων στο περιβάλλον και η υποβάθμιση των παράκτιων πόρων, το πρωτόκολλο παρέχει ένα πλαίσιο που ευνοεί την υιοθέτηση μιας πιο συντονισμένης και ολοκληρωμένης προσέγγισης, με τη συμμετοχή τόσο του δημοσίου όσο και του ιδιωτικού τομέα, συμπεριλαμβανομένων της κοινωνίας των πολιτών και οικονομικών φορέων. Η συνολική αυτή προσέγγιση, βασισμένη στη βέλτιστη διαθέσιμη επιστημονική παρατήρηση και γνώση, είναι αναγκαία για να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικότερα τα προβλήματα της Μεσογείου και να επιτευχθεί μια πιο βιώσιμη ανάπτυξη των παράκτιων περιοχών. Το Πρωτόκολλο ICZM περιλαμβάνει ευρύ φάσμα διατάξεων, οι οποίες θα πρέπει να τεθούν σε εφαρμογή σε διάφορες διοικητικές βαθμίδες.

Το παρόν πρωτόκολλο, το τελευταίο και πιο σημαντικό πρωτόκολλο της Σύμβασης της Βαρκελώνης, είναι ένα από παράδειγμα της εφαρμογής της ΟΘΠ στα πλαίσια διακυβέρνησης του καθεστώτος της Σύμβασης. Σημαντική αναφορά για τις παράκτιες ζώνες γίνεται στο άρθρο 4 παράγραφος 3 της Σύμβασης όπου αναφέρει ότι, «τα μέρη της υποχρεούνται να προάγουν την ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών, λαμβάνοντας υπόψη την προστασία των περιοχών οικολογικού και αισθητικού ενδιαφέροντος και τη λελογισμένη χρήση των φυσικών πόρων»¹⁰⁹. Το εν λόγω άρθρο αποτελεί τη δικαιολογητική βάση ανάληψης δράσης από τα κράτη για την προστασία των παράκτιων ζωνών και εισάγει για πρώτη φορά το πρότυπο της ολοκληρωμένης διαχείρισης των παράκτιων ζωνών. Η τροποποίηση της Σύμβασης το 1995 στηρίχθηκε στη Διάσκεψη του Ρίο του 1992 για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, η οποία αποτέλεσε το ποιοτικό άλμα μετάβασης από μια πολιτική προστασίας του Περιβάλλοντος περιορισμένου εύρους, σε μία ολοκληρωμένη πολιτική προστασίας και δράσεων με αντικείμενο ένα νέο αναπτυξιακό μοντέλο που θα συνδυάζει το τρίπτυχο περιβαλλοντική διαχείριση και προστασία, οικονομική μεγέθυνση και κοινωνική δικαιοσύνη.

Αιχμή του δόρατος από τα παραγόμενα αποτελέσματα της Διάσκεψης είναι η περίφημη “Agenda 21” που εισάγει με το κεφάλαιο 17 την «Ολοκληρωμένη διαχείριση και την Βιώσιμη ανάπτυξη των παράκτιων και θαλάσσιων περιοχών». Ο τίτλος της τροποποιημένης σύμβασης της Βαρκελώνης (Σύμβαση για την προστασία του Θαλάσσιου Περιβάλλοντος και των Παράκτιων Περιοχών της Μεσογείου Θαλάσσης) αρκεί για να αντιληφθούμε πως το πρότυπο της ολοκληρωμένης διαχείρισης των παράκτιων ζωνών αναδεικνύεται σε κεντρικό πυλώνα της

ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών της Μεσογείου στη σύμβαση για την προστασία του θαλασσιού περιβάλλοντος και των παρακτίων περιοχών της Μεσογείου, L 34, 4.2.2009.

¹⁰⁹ Βλ. Ραυτόπουλος, Ε., *Το Νέο Καθεστώς της Σύμβασης της Βαρκελώνης για την Προστασία του Περιβάλλοντος της Μεσογείου – Το Πρόβλημα και τα Κείμενα της Ελληνικής Μετάφρασης*. ΜΕΠΙΕΛΑΝ Μελέτες Διεθνούς Περιβαλλοντικού Δικαίου και Διαπραγμάτευσης – Β’ Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2015, σελ. 53.

περιβαλλοντικής διακυβέρνησης¹¹⁰. Από την πλευρά της, το UNEP το 1995 κατεύθυνε τα κράτη να εφαρμόσουν την πρωτότυπη αυτή διαχείριση¹¹¹.

Το πρότυπο της ολοκληρωμένης διαχείρισης των παράκτιων ζωνών έχει ένα εσωτερικό και ένα εξωτερικό πεδίο αναφοράς. Το εσωτερικό πεδίο αφορά τη λειτουργία του ως μεταβατική προσέγγιση και πρακτική στην άσκηση της δηλωτικής διακυβέρνησης του Μεσογειακού σχεδίου δράσης (MAP) ενώ το εξωτερικό πεδίο αναφοράς έγκειται στην ανάδειξη του συγκεκριμένου καθεστώτος περιβαλλοντικής διακυβέρνησης που προωθεί, μέσα από τις αναφορές που γίνονται σε αυτό από έτερα συμβατικά κείμενα.

Η ΕΕ ως συμβαλλόμενο μέρος της σύμβασης επεδίωξε την προώθηση της ολοκληρωμένης διαχείρισης των παράκτιων ζωνών μέσω της αντίστοιχης σύστασης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την εφαρμογή της στην Ευρώπη¹¹² στο κεφάλαιο V της οποίας τονίζεται η σημασία της συνεργασίας στις περιφερειακές θάλασσες για τη βελτίωση του συντονισμού και την καλύτερη αντιμετώπιση των διασυνοριακών παράκτιων ζητημάτων. Το κεφάλαιο II της ίδιας σύστασης αναφέρει 8 αρχές στις οποίες πρέπει να βασίζεται η διαχείριση των παράκτιων ζωνών οι οποίες είναι:

α. μια ευρεία σφαιρική προοπτική (θεματική και γεωγραφική), η οποία λαμβάνει υπόψη την αλληλεξάρτηση και την ανομοιότητα των φυσικών συστημάτων και των ανθρώπινων δραστηριοτήτων που επηρεάζουν τις παράκτιες περιοχές,

β. μια μακροπρόθεσμη προοπτική που λαμβάνει υπόψη την αρχή της προφύλαξης, καθώς και τις ανάγκες των σημερινών και των μελλοντικών γενεών,

γ. μια προσαρμοστική διαχείριση στο πλαίσιο μιας σταδιακής διαδικασίας, η οποία διευκολύνει την προσαρμογή, αναλόγως της εξέλιξης των προβλημάτων και των γνώσεων κάτι το οποίο συνεπάγεται την ανάγκη για μια υγιή επιστημονική βάση σε ό,τι αφορά την εξέλιξη της παράκτιας ζώνης,

δ. η τοπική ιδιαιτερότητα και η μεγάλη ποικιλομορφία των ευρωπαϊκών παράκτιων ζωνών, ώστε να μπορούν να αντιμετωπίζονται οι πρακτικές ανάγκες τους με συγκεκριμένες λύσεις και ευέλικτα μέτρα,

ε. η αξιοποίηση των φυσικών διαδικασιών και ο σεβασμός της χωρητικότητας των οικοσυστημάτων, ώστε οι ανθρώπινες δραστηριότητές να καθίστανται μακροπρόθεσμα περισσότερο φιλικές προς το περιβάλλον, κοινωνικά υπεύθυνες και οικονομικά υγιείς,

¹¹⁰ Βλ. Ραυτόπουλος, Ε., *Συμβατική Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση και Μεσόγειος ή PLUS ULTRA*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2014 (επανέκδοση), σελ. 88.

¹¹¹ Βλ. Ibid, σελ. 91.

¹¹² Βλ. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30ης Μαΐου 2002, *σχετικά με την εφαρμογή στην Ευρώπη της ολοκληρωμένης διαχείρισης των παράκτιων ζωνών*, L 148, 06.06.2002.

στ. η συμμετοχή όλων των ενδιαφερομένων μερών (οικονομικοί και κοινωνικοί εταίροι, οργανώσεις που αντιπροσωπεύουν τους κατοίκους παράκτιων ζωνών, ΜΚΟ και ο επιχειρηματικός τομέας) στη διαδικασία διαχείρισης, π.χ. μέσω συμφωνιών και βάσει κατανομής των αρμοδιοτήτων,

ζ. στην υποστήριξη και τη συμμετοχή των αρμόδιων διοικητικών φορέων σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, μεταξύ των οποίων θα πρέπει να δημιουργηθούν ή να διατηρηθούν κατάλληλοι δεσμοί με στόχο τη βελτίωση του συντονισμού των διαφόρων εν ισχύ πολιτικών, ενώ συμπράξεις με τις περιφερειακές και τις τοπικές αρχές, καθώς και μεταξύ τους, θα πρέπει να συνάπτονται, όπου δει,

η. η χρησιμοποίηση ενός συνδυασμού μέσων ικανού να διευκολύνει τη συνοχή μεταξύ στόχων τομεακών πολιτικών, αφενός, και σχεδιασμού και διαχείρισης, αφετέρου.

Η ανάγκη ύπαρξης ενός πρωτοκόλλου στο πλαίσιο της Σύμβασης της Βαρκελώνης το οποίο θα συντόνιζε τις δράσεις για την ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών και το συντονισμό των θαλάσσιων δραστηριοτήτων και το οποίο θα διακρίνονταν αναδείχθηκε πολύ γρήγορα όπως αποδείχθηκε και από τις εργασίες της Μεσογειακής Επιτροπής για την αειφόρο ανάπτυξη καθώς και από τις συνόδους των συμβαλλόμενων μερών. Παρά τις προσπάθειες σε εθνικό επίπεδο για πρακτική εφαρμογή της ολοκληρωμένης διαχείρισης των παράκτιων ζωνών διαπιστώθηκε ότι μόνο η ύπαρξη ενός συμβατικού πλαισίου διακυβέρνησης με τη μορφή εκτελεστικού Πρωτοκόλλου θα μπορούσε να την εξασφαλίσει.

Στη σύνοδο του Μονακό που διεξήχθη το 2001, τα συμβαλλόμενα μέρη κλήθηκαν «να εργαστούν πάνω σε μία μελέτη σκοπιμότητας (Feasibility Study) ενός περιφερειακού νομικού μέσου πάνω στη βιώσιμη διαχείριση των παράκτιων περιοχών». Η μελέτη αυτή αναγνώριζε την ανάγκη για ένα περιφερειακό νομικό μέσο σε τεχνικό και περιβαλλοντικό επίπεδο το οποίο θα επιδίωκε να υπερβεί την αναποτελεσματικότητα που διέκρινε τις προηγούμενες προσπάθειες αποτελώντας καινοτομία στο δίκαιο περιβάλλοντος. Στη σύνοδο της Κατάνια το 2003, αποφασίστηκε η σύνταξη ενός προσχέδιου για ένα περιφερειακό πρωτόκολλο πάνω στην ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών κατόπιν διαβούλευσης εμπειρογνομόνων και ενδιαφερόμενων.

Το έργο αυτό ανέλαβε να πραγματοποιήσει το Περιφερειακό Κέντρο Προτεραιότητας (PAP/RAC) ένα από τα έξι κέντρα του Μεσογειακού Πλάνου Δράσης (MAP) και επιφορτισμένο με την εφαρμογή της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης των Παράκτιων Ζωνών που αποτελεί και την πρωταρχική του δραστηριότητα. Το MAP μέσω του PAP/RAC προσπαθεί να εισάγει την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης στο σχεδιασμό διαφόρων δραστηριοτήτων, εφαρμόζοντας παράκτια προγράμματα διαχείρισης (CAMPs). Το Φόρουμ διαβούλευσης των ενδιαφερόμενων μερών και των εμπειρογνομόνων που διεξήγαγε στη Σαρδηνία τον Μάιο του 2004 παρείχε στο PAP/RAC τις κατευθυντήριες γραμμές για το Πρωτόκολλο ενώ στην συνάντηση στο

Σπλιτ συστάθηκε ομάδα εργασίας που ανέλαβε να προετοιμάσει τη σύνταξη του Πρωτοκόλλου τα αποτελέσματα της οποίας θα παρουσιαζόταν επίσημα στη σύνοδο του Portoroz της Σλοβενίας που είχε προγραμματιστεί για το 2005.

Στη συγκεκριμένη σύνοδο (14^η Τακτική Σύνοδο των Συμβαλλόμενων Μερών της Σύμβασης της Βαρκελώνης, Σλοβενία 8-11 Νοεμβρίου 2005) αποφασίστηκε η σύσταση ομάδας εργασίας νομικών και τεχνικών εμπειρογνομόνων που θα ασχολούνταν με την εκπόνηση προσχεδίου του Πρωτοκόλλου για την Ολοκληρωμένη Διαχείριση των Παράκτιων Ζωνών (ΟΔΠΖ) το οποίο θα εγκρίνονταν από τα συμβαλλόμενα μέρη στην επόμενη Διάσκεψή τους¹¹³. Το σχέδιο περιλαμβάνει τις αρχές, τα μέσα, τα στοιχεία και τη θεσμική δομή του καθεστώτος του Πρωτοκόλλου¹¹⁴. Η τελική μορφή του Πρωτοκόλλου για την Ολοκληρωμένη Διαχείριση των Παράκτιων Ζωνών, παρουσιάστηκε και υπογράφηκε από τα συμβαλλόμενα μέρη στη Διάσκεψη της Μαδρίτης (20 και 21 Ιανουαρίου 2008). Για να τεθεί σε ισχύ απαιτούνταν 6 επικυρώσεις. Η Συρία πραγματοποίησε την 6η επικύρωση και το Πρωτόκολλο τέθηκε σε ισχύ στις 24 Μαρτίου 2011¹¹⁵. Η ΕΕ ως συμβαλλόμενο μέρος το επικύρωσε το 2010.

Συμπερασματικά πρέπει να αναφέρουμε ότι κάθε πρωτόκολλο έχει δικό του καθεστώς διακυβέρνησης που αλληλοσυνδέεται με τα υπόλοιπα είτε μέσα από το κοινό πεδίο εφαρμογής είτε μέσα από τον κοινό σκοπό, είτε μέσα από τις κοινές αρχές του καθεστώτος της Σύμβασης της Βαρκελώνης. Επίσης οι αναθεωρήσεις / τροποποιήσεις των πρωτοκόλλων αφορούν στην ξεχωριστή προσέγγιση της συμβατικής περιβαλλοντικής διακυβέρνησης της Μεσογείου, όπου συγχωνεύονται οι ορίζοντες της συμβατικής διακυβέρνησης του συστήματος της Σύμβασης της Βαρκελώνης με αυτούς της επιστημονικής-τεχνικής διαχείρισης του Μεσογειακού Σχεδίου Δράσης¹¹⁶.

Επίσης σε αυτό το σημείο και πριν προχωρήσουμε στο επόμενο κεφάλαιο, κρίνεται απαραίτητο, για μια πιο ολοκληρωμένη κατανόηση του νομικού πλαισίου της Μεσογείου, να αναφερθούμε επιγραμματικά σε μια πολύ σημαντική σύμβαση παγκόσμιας εμβέλειας. Αυτή είναι η σύμβαση του AARHUS σχετικά με "την πρόσβαση στις πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε περιβαλλοντικά θέματα" (Convention on Access to Information, Public Participation in Decision making and Access to Justice in Environmental matters), η οποία υπογράφηκε στις 25 Ιουνίου του 1998 στην πόλη

¹¹³ Βλ. http://www.pap-thecoastcentre.org/about.php?blob_id=56&lang=en.

¹¹⁴ Βλ. Ραυτόπουλος, Ε., *Συμβατική Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση και Μεσόγειος ή PLUS ULTRA*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2014 (επανέκδοση), σελ. 92.

¹¹⁵ Βλ. Ραυτόπουλος, Ε., *Το Νέο Καθεστώς της Σύμβασης της Βαρκελώνης για την Προστασία του Περιβάλλοντος της Μεσογείου – Το Πρόβλημα και τα Κείμενα της Ελληνικής Μετάφρασης*. ΜΕΠΙΕΛΑΝ Μελέτες Διεθνούς Περιβαλλοντικού Δικαίου και Διαπραγμάτευσης – Β' Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2015, σελ. 399.

¹¹⁶ Βλ. Ραυτόπουλος, Ε., *Συμβατική Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση και Μεσόγειος ή PLUS ULTRA*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2014 (επανέκδοση), σελ. 22.

Aarhus της Δανίας κατόπιν πρωτοβουλίας της Οικονομικής Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για την Ευρώπη. (UNECE)¹¹⁷.

Η Σύμβαση αυτή που διασυνδέεται άμεσα με την χάραξη της ΟΘΠ της ΕΕ αποτελεί ένα ξεχωριστό καθεστώς διακυβέρνησης και το πρώτο δεσμευτικό κείμενο που κατοχυρώνει το δικαίωμα στην περιβαλλοντική πληροφόρηση, το δικαίωμα στη συμμετοχή στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα¹¹⁸. Έτσι συνιστά ένα νέο είδος περιβαλλοντικής συμφωνίας, συνδέοντας τα περιβαλλοντικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα και αναγνωρίζοντας την υποχρέωση της παρούσας γενιάς απέναντι στις μελλοντικές γενιές. Καθιέρωσε τη συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων κοινωνικών ομάδων ως μέσου για την επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης, σύνδεσε την κυβερνητική ευθύνη και την περιβαλλοντική προστασία, εστίασε στις αλληλεπιδράσεις μεταξύ του κοινού και των δημόσιων αρχών σε ένα δημοκρατικό πλαίσιο προωθώντας παράλληλα μια νέα διαδικασία δημόσιας συμμετοχής στις διαπραγματεύσεις και την εφαρμογή των διεθνών συμφωνιών. Η σύμβαση του AARHUS παρά τον περιφερειακό χαρακτήρα της, έχει παγκόσμια σημασία και είναι το αποτέλεσμα εντατικής προεργασίας για την υλοποίηση της Αρχής 10 της διακήρυξης του Ρίο¹¹⁹.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε – ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΑ ΜΕΣΑ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΤΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ

5.1 Περιφερειακή Διακυβέρνηση

Η περιφερειακή στρατηγική συνεργασίας για το περιβάλλον της Μεσογείου που προτείνει η Επιτροπή στοχεύει κυρίως στην παροχή βοήθειας στις χώρες εταίρους ώστε να δημιουργήσουν τα κατάλληλα θεσμικά όργανα, να αναπτύξουν μια αποτελεσματική πολιτική και το κατάλληλο νομικό πλαίσιο που εμπεριέχει περιβαλλοντικές διατάξεις. Για την επίτευξη αυτών των στόχων, οι ενδιαφερόμενες χώρες θα πρέπει να είναι σε θέση να εξασφαλίσουν οικονομική ενίσχυση, μεταξύ άλλων, από το Ευρωπαϊκό Γειτονικό και Εταιρικό πλαίσιο (ENPI) και από το θεματικό πρόγραμμα για το περιβάλλον και τη βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων, συμπεριλαμβανομένου του ύδατος.

Στα πλαίσια εκτέλεσης της εν λόγω στρατηγικής η Επιτροπή συνεχίζει τη συνεργασία της με διάφορους εταίρους, όπως είναι οι οργανισμοί που συνδέονται με τη Σύμβαση της Βαρκελώνης, ιδίως με την εφαρμογή από κοινού του MAP, ενώ αξιοποιεί τα μνημόνια συνεννόησης με ορισμένους διεθνείς χρηματοδοτικούς

¹¹⁷ Βλ. <http://www.unece.org/env/pp/introduction.html>

¹¹⁸ Βλ. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Κανονισμός (ΕΕ) αριθ.1367/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 6ης Σεπτεμβρίου 2006, για την εφαρμογή στα όργανα και τους οργανισμούς της Κοινότητας των διατάξεων της σύμβασης του Aarhus σχετικά με την πρόσβαση στις πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα, L263, 25.9.2006.

¹¹⁹ Βλ. <http://www.unece.org/env/pp/welcome.html>

οργανισμούς (Παγκόσμια Τράπεζα, Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων), προκειμένου αυτά να ενισχυθούν από διάφορους φορείς χρηματοδότησης (όπως το Παγκόσμιο Ταμείο Περιβάλλοντος και το Ταμείο Στρατηγικών Επενδύσεων), ενώ ενισχύονται επιπρόσθετα με τη δημιουργία του «Ορίζοντα 2020» .

Οι περιβαλλοντικές ανάγκες της Μεσογείου όμως υπερβαίνουν κατά πολύ τα μέσα που διατίθενται σήμερα για την αντιμετώπισή τους και ως εκ τούτου, οι διεθνείς οργανισμοί, η κοινότητα των χορηγών και, πρωτίστως, οι χώρες γύρω από αυτή έχουν κληθεί να προβούν σε σημαντικές πρόσθετες και συντονισμένες ενέργειες, ώστε η Μεσόγειος να καταστεί καθαρότερη. Σε αυτό το πλαίσιο, η Επιτροπή έχει εστιάσει τις προσπάθειές της και τους περιορισμένους πόρους που διαθέτει σε τομείς που μπορούν να αποφέρουν σαφή προστιθέμενη αξία. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας και την Ευρωμεσογειακή Εταιρική Σχέση, οι στόχοι αυτοί θα επιτευχθούν με χρηματοδοτική αρωγή από υφιστάμενα και ήδη εγκριθέντα προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

5.1.1 Ο ρόλος των παράκτιων κρατών της Μεσογείου

Η Μεσόγειος αντιμετωπίζει προκλήσεις ζωτικής σημασίας που ήδη αναφερθήκαν και σίγουρα χρήζουν άμεσης αντιμετώπισης. Σε αυτές τις προκλήσεις έρχονται να προστεθούν και άλλες δύο σημαντικές αδυναμίες όσον αφορά την διακυβέρνηση. Πρώτον, στα περισσότερα κράτη της Μεσογείου, κάθε τομεακή πολιτική υλοποιείται από την αντίστοιχη διοίκηση, ενώ κάθε διεθνής συμφωνία εφαρμόζεται στο πλαίσιο των δικών της κανόνων, και έτσι η γενική θεώρηση των συσσωρευτικών επιπτώσεων των θαλάσσιων δραστηριοτήτων, ακόμη και σε επίπεδο λεκάνης, καθίσταται δύσκολα επιτεύξιμος στόχος. Δεύτερον, το μεγάλο μέρος του θαλάσσιου χώρου που αποτελεί ανοικτή θάλασσα, καθιστά δύσκολο για τα παράκτια κράτη τον σχεδιασμό, την οργάνωση και τη νομοθετική ρύθμιση των δραστηριοτήτων που επηρεάζουν άμεσα τα χωρικά τους ύδατα και τις ακτές τους.

Από το συνδυασμό των δύο αυτών στοιχείων προκύπτει μια κατάσταση κατά την οποία οι πολιτικές και οι δραστηριότητες τείνουν να αναπτύσσονται μεμονωμένα η μία από την άλλη και χωρίς κατάλληλο συντονισμό μεταξύ όλων των τομέων δράσης που έχουν επίπτωση στη θάλασσα, όπως και μεταξύ όλων των τοπικών, εθνικών, περιφερειακών και διεθνών φορέων. Αυτό προστίθεται σε άλλα ζητήματα που είναι ουσιώδη για τη χρηστή διακυβέρνηση – συμμετοχή των εμπλεκομένων, διαφάνεια της διαδικασίας λήψης αποφάσεων και εφαρμογή των συμφωνηθέντων κανόνων¹²⁰.

Διαπιστώνεται λοιπόν ότι τόσο για την επίτευξη όσο και για την εφαρμογή μιας ΟΘΠ πρωταρχικό ρόλο διαδραματίζουν τα ίδια τα κράτη με τη συμπεριφορά και την διάθεσή τους για ρεαλιστική αντιμετώπιση των προκλήσεων. Οπότε, στο

¹²⁰ Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο - *Προς μια ενοποιημένη θαλάσσια πολιτική για καλύτερη διακυβέρνηση στη Μεσόγειο*, COM(2009) 466 final, 11.9.2009.

επίκεντρο της διαμόρφωσης μιας ΟΘΠ βρίσκεται η προσπάθεια ανάπτυξης στρατηγικής και ενοποιημένης προσέγγισης σε εθνικό επίπεδο. Τα Μεσογειακά κράτη μέλη ενθαρρύνονται από την ΕΕ να συνεχίσουν τις προσπάθειές τους για χάραξη των δικών τους ΟΘΠ. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, για να διευκολύνει την ανταλλαγή των βέλτιστων πρακτικών, έχει δημιουργήσει ένα σύστημα ανταλλαγής πληροφοριών και προόδου των εγγράφων. Ορισμένα κράτη μέλη έχουν ήδη πραγματοποιήσει συγκεκριμένα βήματα προς μια βελτιωμένη διακυβέρνηση των θαλάσσιων υποθέσεων. Ωστόσο, απαιτούνται πρόσθετες προσπάθειες, ιδίως για τη δημιουργία εξειδικευμένων δομών λήψης αποφάσεων εξουσιοδοτημένων να συντονίζουν τις διάφορες πολιτικές¹²¹.

5.1.2 Περιφερειακές δομές και κέντρα δράσης

Τα κράτη μέλη της Σύμβασης της Βαρκελώνης αποφασίζουν τη στρατηγική του Σχεδίου Δράσης (MAP), τον προϋπολογισμό του και καθορίζουν το Εθνικό Σημείο Επαφής (Focal Point) το οποίο διασφαλίζει την εφαρμογή της Σύμβασης στο επίπεδο κρατών. Η Κατευθυντήρια Μονάδα του Σχεδίου Δράσης (MEDU) που εδρεύει στην Αθήνα, λειτουργεί ως γραμματεία της Σύμβασης, ευθύνεται για τη διοργάνωση προγραμμάτων, συναντήσεων και εκτελεί διπλωματικό, πολιτικό και συντονιστικό ρόλο μεταξύ των Περιφερειακών Κέντρων Δράσης (RAC).

Από την άλλη μεριά η Μεσογειακή Επιτροπή για την Βιώσιμη Ανάπτυξη (MCSD) ασκεί συμβουλευτικό ρόλο προς τα κράτη μέλη. Αποτελείται από 22 μόνιμους αντιπροσώπους των κρατών μελών και 15 εκ περιτροπής αντιπροσώπους από την τοπική αυτοδιοίκηση, μη κυβερνητικούς οργανισμούς και τον ιδιωτικό τομέα. Ο κύριος στόχος της Επιτροπής είναι η προώθηση πολιτικών για τη βιώσιμη ανάπτυξη των Μεσογειακών χωρών, όπως για παράδειγμα της Μεσογειακής Στρατηγικής για την Βιώσιμη Ανάπτυξη (MSSD 2016-2025). Η τελευταία παρέχει ένα στρατηγικό πλαίσιο πολιτικής, χτισμένο σε μια ευρεία διαδικασία διαβούλευσης, για την εξασφάλιση ενός βιώσιμου μέλλοντος για την περιοχή της Μεσογείου. Έχει ως στόχο να εναρμονίσει τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ των κοινωνικο-οικονομικών και περιβαλλοντικών στόχων, να προσαρμόσει τις διεθνείς δεσμεύσεις για τις περιφερειακές συνθήκες, να κατευθύνει τις εθνικές στρατηγικές για την βιώσιμη ανάπτυξη και την τόνωση της περιφερειακής συνεργασίας μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών¹²².

Με τη σειρά του το Πρόγραμμα για την Εκτίμηση και Έλεγχο της Θαλάσσιας Ρύπανσης στη Μεσόγειο (MEDPOL) αποτελεί την επιστημονική και τεχνική μονάδα του MAP, η οποία είναι υπεύθυνη για την εφαρμογή των πρωτοκόλλων τα οποία αφορούν την απόρριψη από χερσαίες πηγές (Land- Based Protocol), την απόρριψη

¹²¹ Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο - *Προς μια ενοποιημένη θαλάσσια πολιτική για καλύτερη διακυβέρνηση στη Μεσόγειο*, COM(2009) 466 final, 11.9.2009.

¹²² Βλ. UNEP/MAP: *Mediterranean Strategy for Sustainable Development 2016-2025*, COP19 Decisions, Decision IG.22/2.

από πλοία (Dumping Protocol) και τα επικίνδυνα απόβλητα (Hazardous Wastes Protocol)¹²³. Επιπλέον το υπό αναφορά πρόγραμμα υποβοηθά τις Μεσογειακές χώρες στην εφαρμογή στρατηγικών και σχεδίων δράσης για τον έλεγχο και καταπολέμηση της ρύπανσης. Τα 6 Περιφερειακά Κέντρα Δράσης (RACs) εδρεύουν σε Μεσογειακές χώρες, προσφέροντας πολύτιμη επιστημονική βοήθεια στο MAP.

α. Περιφερειακό Κέντρο "Blue Plan" (BP/RAC).

Το BP/RAC, εδρεύει στη Γαλλία. Έχει στόχο να συμβάλει στην ευαισθητοποίηση των μεσογειακών κρατών και των φορέων λήψης αποφάσεων για θέματα περιβάλλοντος και βιώσιμης ανάπτυξης της περιοχής, με την παροχή μελλοντικών σεναρίων για να υποβοηθήσει στη λήψη αποφάσεων. Επίσης έχει διπλό ρόλο καθώς λειτουργεί από τη μία, ως παρατηρητήριο του περιβάλλοντος και της βιώσιμης ανάπτυξης αυτού και από την άλλη ως ενός κέντρου συστηματικής ανάλυσης και ανάλυσης των προσδοκώμενων αποτελεσμάτων μέσω συλλογής στατιστικών στοιχείων και δεικτών¹²⁴.

β. Περιφερειακό Κέντρο για Δράσεις Προτεραιότητας (PAP/ RAC).

Το PAP/ RAC, εδρεύει στο Σπλιτ της Κροατίας και ασχολείται με την ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών και την οικιστική ανάπτυξη. Το κέντρο προσφέρει τεχνικές υπηρεσίες και συντονίζει το πρόγραμμα διαχείρισης παράκτιων περιοχών (CAMPs). Το PAP/RAC παρέχει βοήθεια στα μεσογειακά κράτη για την εφαρμογή του άρθρου 4 της σύμβασης της Βαρκελώνης, συναντώντας τις υποχρεώσεις των μερών για το πρωτόκολλο ICZM, την εφαρμογή της Μεσογειακής Στρατηγικής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (MSSD) και πραγματοποιώντας τις εργασίες που προβλέπονται στο άρθρο 32 του Πρωτοκόλλου ΟΔΠΖ.

Εικόνα 1 - Χάρτης Μεσογείου που απεικονίζει τα CAMPs

¹²³ Βλ. <http://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/external/med-pol>.

¹²⁴ Βλ. <http://planbleu.org/en/plan-bleu>.

Στον ανωτέρω χάρτη φαίνονται τα CAMPs που είναι αναπτυγμένα σε όλη την επικράτεια της Μεσογείου.

γ. Περιφερειακό Κέντρο για τις Θαλάσσιες Περιοχές Προστασίας (SPA/RAC).

Το SPA/RAC, εδρεύει στην Τυνησία και έχει κύριο στόχο την προστασία των Μεσογειακών ειδών χλωρίδας και πανίδας και των οικοτόπων στους οποίους διαβιούν. Το κέντρο αναπτύσσει διαχειριστικά μέτρα, εκστρατείες ευαισθητοποίησης και προωθεί την επιστημονική γνώση μεταξύ εμπειρογνομόνων και διεθνών οργανώσεων, συμπεριλαμβανομένου μη κυβερνητικών οργανισμών (NGOs)¹²⁵.

δ. Περιφερειακό Κέντρο Επειγόντων Περιστατικών Θαλάσσιας Ρύπανσης (REMPEC).

Το REMPEC, εδρεύει στη Μάλτα και φροντίζει την υποστήριξη των Μεσογειακών κρατών, ώστε να αναπτύσσουν την υποδομή τους για αντιμετώπιση επεισοδίων / συμβάντων θαλάσσιας ρύπανσης. Αρχικά ονομαζόταν Περιφερειακό κέντρο για την καταπολέμηση του πετρελαίου (ROCC) και ιδρύθηκε το 1976 από την απόφαση των συμβαλλομένων μερών, με την εντολή να ενισχύσει τις ικανότητες των παράκτιων κρατών στην περιοχή της Μεσογείου και να διευκολύνει τη συνεργασία μεταξύ τους προκειμένου να καταπολεμηθεί η μαζική θαλάσσια ρύπανση από πετρέλαιο. Αυτό το επιτύγχανε κυρίως με την ανάπτυξη των εθνικών ικανοτήτων για την καταπολέμηση της ρύπανσης από το πετρέλαιο και με τη δημιουργία ενός περιφερειακού συστήματος πληροφοριών με σκοπό την αντιμετώπιση περιστατικών έκτακτης ανάγκης λόγω θαλάσσιας ρύπανσης. Το 1989, το όνομα του Κέντρου άλλαξε σε REMPEC. Χορηγείται από τον Διεθνή Ναυτιλιακό Οργανισμό (IMO), σε συνεργασία με το UNEP/MAP¹²⁶.

ε. Περιφερειακό Κέντρο Πληροφοριών (INFO/RAC).

Το INFO/RAC, εδρεύει στην Ιταλία. Ιδρύθηκε το 2005 με την απόφαση της 14ης συνεδρίασης των συμβαλλομένων μερών, υποκαθιστώντας έτσι το Περιφερειακό Κέντρο Δράσης για τη Περιβαλλοντική Τηλεπισκόπηση (ERS/RAC) που είχε εγκριθεί ως Περιφερειακό Κέντρο Δράσης του MAP από την 8η Συνάντηση των συμβαλλομένων μερών το 1993. Έχει ως κύρια ευθύνη την παροχή πληροφοριών και τεχνικής υποστήριξης στην γραμματεία της Σύμβασης και στα 6 περιφερειακά κέντρα. Επίσης, εργάζεται για την ενδυνάμωση της ευαισθητοποίησης του κοινού και για την εγκαθίδρυση συνεταιρισμών μεταξύ κοινωνικών εταίρων οι οποίοι προωθούν τη βιώσιμη ανάπτυξη στην περιοχή της Μεσογείου.

στ. Περιφερειακό Κέντρο “Περιφερειακό Κέντρο Δράσης για τη Βιώσιμη κατανάλωση και παραγωγή (SCP/RAC).

¹²⁵ Βλ. <http://www.rac-spa.org>.

¹²⁶ Βλ. <http://www.rempec.org/rempec.asp?pageVisit=New&theID=6>.

Το SCP/RAC εδρεύει στην Ισπανία. Το Περιφερειακό Κέντρο Δράσης για τη Βιώσιμη κατανάλωση και παραγωγή (SCP/RAC) είναι ένα κέντρο για τη διεθνή συνεργασία με τις χώρες της Μεσογείου, για την ανάπτυξη και την καινοτομία στον τομέα της παραγωγής και της κοινωνίας των πολιτών, με βάση την πιο βιώσιμη κατανάλωση και παραγωγή μοντέλων. Η αρχική ονομασία του ήταν Περιφερειακό Κέντρο Δράσης για την Καθαρότερη Παραγωγή (CP/RAC) και ιδρύθηκε το 1996 μέσω μιας συμφωνίας συνεργασίας μεταξύ του ισπανικού Υπουργείου Περιβάλλοντος (σήμερα MAGRAMA) και της κυβέρνησης της Καταλονίας. Η ίδρυση του Κέντρου βασίστηκε σε απόφαση που συμφωνήθηκε από τα συμβαλλόμενα μέρη της Σύμβασης της Βαρκελώνης, το νομικό πλαίσιο εντός του οποίου λειτουργεί το MAP. Το 2013, τα συμβαλλόμενα μέρη της σύμβασης της Βαρκελώνης συμφώνησαν να μετονομάσουν το κέντρο με την σημερινή του ονομασία ως Περιφερειακό Κέντρο Δράσης για τη Βιώσιμη κατανάλωση και παραγωγή (SCP/RAC)¹²⁷.

5.1.3 Το πεδίο δράσης των Κρατών Μελών της Σύμβασης της Βαρκελώνης

Τα προγράμματα, σχέδια δράσεις και νομικές ρυθμίσεις οι οποίες έχουν υιοθετηθεί από δραστηριότητες του Μεσογειακού Σχεδίου Δράσης επέφεραν πολύ θετικά αποτελέσματα στην προστασία και διαχείριση του Μεσογειακού περιβάλλοντος. Σήμερα αρκετά χρόνια μετά την υιοθέτηση της «Σύμβασης» τα 22 κράτη μέλη ανεξαρτήτως, μεγέθους, κουλτούρας και παραδόσεων, έχουν τροχοδρομήσει μια μοναδική διαδικασία προστασίας των φυσικών πόρων οι οποίοι έχουν αλλοιωθεί από την αλόγιστη ανάπτυξη, με στόχο την προστασία του θαλασσίου και παράκτιου Μεσογειακού περιβάλλοντος. Στα πλαίσια εφαρμογής του πεδίου δράσης των κρατών μελών έχουν δημιουργηθεί περιφερειακά αλλά και επί μέρους σχέδια δράσης για την εφαρμογή των πρωτοκόλλων της Σύμβασης της Βαρκελώνης και αφορούν στα κάτωθι:

α. Προστασία από χερσαίες πηγές ρύπανσης.

Κατά τη διάρκεια της διετίας 2004-2005 όλες οι Μεσογειακές χώρες ετοίμασαν Εθνικά Σχέδια Δράσης (National Action Plans - NAPs) τα οποία περιγράφουν τα μέτρα τα οποία θα πάρουν για μείωση της ρύπανσης καθώς και χρονοδιαγράμματα με τις σχετικές οικονομικές πιστώσεις, λαμβάνοντας υπόψη την υποδομή, το νομικό πλαίσιο και τις διάφορες περιβαλλοντικές και κοινωνικό-οικονομικές πτυχές κάθε κράτους μέλους.

Επίσης το Στρατηγικό Πρόγραμμα Δράσης (SAP) διακρίνει τις κυριότερες πηγές χερσαίας ρύπανσης προτείνει δράσεις για εφαρμογή, μέχρι το 2025, και παραθέτει μια λίστα με 103 σημεία έντονης ρύπανσης (hot spots) και 51 ευαίσθητες περιοχές, οι οποίες χρειάζονται ειδική προσοχή. Επιπρόσθετα το Περιφερειακό Κέντρο “Πράσινης” Παραγωγής και Φιλικότερων Τεχνικών προς το Περιβάλλον (CP/RAC) αργότερα SCP/RAC, συμβάλλει στη μείωση της βιομηχανικής ρύπανσης μέσω της περιβαλλοντικής στρατηγικής του

¹²⁷ Βλ. <http://www.cprac.org/en/about-us/scp/rac>.

β. Αποφυγή θαλάσσιων ατυχημάτων και παράνομων εκροών από πλοία.

Το Περιφερειακό Κέντρο Επειγόντων Περιστατικών Θαλάσσιας Ρύπανσης (REMPEC) βοηθά τις Μεσογειακές χώρες που δεν έχουν τις απαραίτητες δομές, να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά έκτακτα επεισόδια, αλλά και να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους, βελτιώνοντας τις λιμενικές υπηρεσίες υποδοχής υγρών και στερεών αποβλήτων από τα πλοία, μέσω διεθνών συνεργασιών και εκπαίδευση προσωπικού. Επιπρόσθετα από το 1993 η Μεσογειακή Μονάδα Παροχής Βοήθειας (Mediterranean Assistance Unit - MAU) δημιουργήθηκε για να προσφέρει άμεση βοήθεια στα παράκτια κράτη που έχουν προσβληθεί από κάποιο επεισόδιο ρύπανσης¹²⁸.

γ. Διαχείριση παράκτιων περιοχών.

Το MAP μέσω του PAP/ RAC προσπαθεί να εισάγει την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης στο σχεδιασμό διαφόρων δραστηριοτήτων, εφαρμόζοντας παράκτια προγράμματα διαχείρισης (CAMPs). Από το 1990, 14 προγράμματα διαχείρισης έχουν συμπληρωθεί στην Αλβανία, Αλγερία, Κροατία, Αίγυπτο, Ελλάδα, Ισραήλ, Λίβανο, Μάλτα, Συρία, Τυνησία, Τουρκία, Κύπρο, Σλοβενία και Μαρόκο, 2 προγράμματα βρίσκονται σε εξέλιξη στην Ισπανία και το Μαυροβούνιο, ενώ 2 προγράμματα είναι στο στάδιο της προετοιμασίας στην Γαλλία και την Ιταλία.

δ. Προστασία της θαλάσσιας και παράκτιας βιοποικιλότητας της Μεσογείου.

Το Περιφερειακό Κέντρο για τις Θαλάσσιες Περιοχές Προστασίας (SPA/ RAC) έχει δημιουργήσει προγράμματα τα οποία χειρίζονται απειλούμενα Μεσογειακά είδη¹²⁹. Επιπλέον το Σχέδιο Δράσης για την Αντιμετώπιση της Εισαγωγής Μη-Γηγενών ή Μεταλλαγμένων Ειδών στο Θαλάσσιο Περιβάλλον, στοχεύει στην προστασία των οικοσυστημάτων και των ειδών χλωρίδας και πανίδας τα οποία διαβιούν σε αυτά.

ε. Εισαγωγή περιβαλλοντικών αρχών στον τομέα της ανάπτυξης.

Η Μεσογειακή Στρατηγική για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη η οποία υιοθετήθηκε από τα κράτη μέλη και θα αναφερθούμε διεξοδικότερα παρακάτω, προωθεί την εφαρμογή διεθνών υποχρεώσεων όπως τους αναπτυξιακούς στόχους της χιλιετίας (MDGs) στο Μεσογειακό χώρο, ώστε να τροχοδρομήσει δράσεις για τη βιώσιμη ανάπτυξη και να δημιουργήσει δυναμική συνεργασία μεταξύ των χωρών στα διάφορα επίπεδα ανάπτυξης.

¹²⁸ Η Μεσόγειος είναι η θάλασσα με τη μεγαλύτερη διακίνηση πετρελαιοφόρων ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο. Ανά πάσα στιγμή πλέουν στα νερά της 2000 πλοία και διακινείται περίπου το 28% του μεταφερόμενου "εν πλω" πετρελαίου. Αυτό, προϋποθέτει εμφανείς κινδύνους, αφού μεταξύ 1977 - 1999 έχουν αναφερθεί 151 θαλάσσια ατυχήματα τα οποία προκάλεσαν εκροές σημαντικών ποσοτήτων πετρελαιοειδών στο θαλάσσιο οικοσύστημα.

¹²⁹ Όπως, κητώδη, θαλάσσιες χελώνες, (πράσινη χελώνα), διάφορα θαλάσσια είδη χλωρίδας, πουλιά και καρχαριοειδή.

στ. Διάδοση πληροφοριών και επικοινωνίας.

Η προσπάθεια του Μεσογειακού Σχεδίου Δράσης εστιάζεται στην βελτίωση και αύξηση της διάδοσης των πληροφοριών σχετικά με το θαλάσσιο περιβάλλον στις διάφορες κυβερνήσεις κρατών όπως και σε διάφορα εθνικά και διεθνή ιδρύματα. Επίσης ενθαρρύνεται η συμμετοχή του κοινού στη διαδικασία λήψης αποφάσεων σε εθνικό και τοπικό επίπεδο.

ζ. Προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Το Πρόγραμμα για την Προστασία των Παράκτιων Ιστορικών Περιοχών (Programme for the Protection of Coastal Historic Sites – 100HS) τροχειοδρομεί δράσεις για την προστασία ιστορικών περιοχών οι οποίες καθορίζονται από τα κράτη μέλη και ανήκουν στη λίστα των 100 σημαντικότερων ιστορικών μνημείων¹³⁰.

5.1.4 Μεσογειακή Στρατηγική για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη 2016-2025

Η Μεσογειακή Στρατηγική για την Βιώσιμη Ανάπτυξη 2016-2025 υιοθετήθηκε κατά την 19^η Σύνοδο των Συμβαλλομένων Μερών της Σύμβασης της Βαρκελώνης που έγινε από 9 έως 12 Φεβρουαρίου 2016 στην Αθήνα και συνέπεσε χρονικά με τον επετειακό εορτασμό των 40 ετών της σύμβασης¹³¹. Είναι ένα στρατηγικό έγγραφο καθοδήγησης για όλους τους ενδιαφερόμενους φορείς και τους εταίρους για να μεταφραστεί η Ατζέντα του 2030 για την βιώσιμη ανάπτυξη σε περιφερειακό, υπο-περιφερειακό και εθνικό επίπεδο.

Η Ατζέντα αυτή είναι ένα σχέδιο δράσης για τους ανθρώπους, τον πλανήτη και την ευημερία, επιδιώκοντας παράλληλα την ενίσχυση της παγκόσμιας ειρήνης. Γίνεται κατανοητό ότι η εξάλειψη της φτώχειας σε όλες τις μορφές και τις διαστάσεις της, συμπεριλαμβανομένης της ακραίας φτώχειας, είναι η μεγαλύτερη παγκόσμια πρόκληση και απαραίτητη προϋπόθεση για την βιώσιμη ανάπτυξη. Το Ψήφισμα των Ηνωμένων Εθνών που αναφέρεται στην Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη και τους 17 Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ) υιοθετήθηκε στο πλαίσιο της 70ης Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών, στις 25 Σεπτεμβρίου 2015¹³².

Η Μεσογειακή Στρατηγική παρέχει ένα στρατηγικό πλαίσιο πολιτικής, χτισμένο σε μια ευρεία διαδικασία διαβούλευσης, για την εξασφάλιση ενός βιώσιμου μέλλοντος για την περιοχή της Μεσογείου και σε συμφωνία με τους αναπτυξιακούς στόχους (SDGs). Έχει ως στόχο να εναρμονίσει τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ των κοινωνικο-οικονομικών και περιβαλλοντικών στόχων, την προσαρμογή των διεθνών δεσμεύσεων για τις περιφερειακές συνθήκες, να κατευθύνει τις εθνικές στρατηγικές για την βιώσιμη ανάπτυξη και την τόνωση της περιφερειακής συνεργασίας μεταξύ

¹³⁰ Οι Μεσογειακές ακτές παρουσιάζουν την μεγαλύτερη συγκέντρωση ιστορικών περιοχών και μνημείων στον κόσμο και τα μνημεία που βρίσκονται κάτω από τη θάλασσα είναι πολύ ευαίσθητα στην απόρριψη αποβλήτων και στις εκχωματικές δραστηριότητες

¹³¹ Βλ. <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=917&language=en-US>.

¹³² Βλ. Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ): UN General Assembly Resolution, Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, A/RES/70/1, 25.09.2015.

των ενδιαφερόμενων μερών για την εφαρμογή της βιώσιμης ανάπτυξης. Όπως τονίζεται στην υπότιτλος της, "Investing in environmental sustainability to achieve social and economic development" (Επενδύοντας στην περιβαλλοντική βιωσιμότητα για την επίτευξη κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης), η στρατηγική αυτή στηρίζεται στην πεποίθηση ότι η επένδυση στο περιβάλλον είναι ο καλύτερος τρόπος για να εξασφαλιστούν η μακροπρόθεσμη δημιουργία βιώσιμων θέσεων εργασίας και η κοινωνικο-οικονομική ανάπτυξη¹³³.

Η στρατηγική ακολουθεί μια δομή που βασίζεται σε έξι στόχους που βρίσκονται στη διασύνδεση μεταξύ περιβάλλοντος και ανάπτυξης, και επιλέχθηκαν για να παρέχουν πεδίο για μια ολοκληρωμένη προσέγγιση για την αντιμετώπιση των ζητημάτων της βιωσιμότητας. Οι τρεις πρώτοι στόχοι αντανακλούν μια εδαφική προσέγγιση, ενώ οι άλλοι στόχοι προσεγγίζουν διατομεακά, αντιμετωπίζοντας τις βασικές πολιτικές και τους τομείς, ως εξής¹³⁴:

α. Διασφάλιση της βιώσιμης ανάπτυξης στις θαλάσσιες και παράκτιες περιοχές.

Ο στόχος αυτός δίνει έμφαση στην "θάλασσα και στις ακτές" ενώ στέκεται στην προσέγγιση της λεκάνης της Μεσογείου μέσα από το MAP και τη Σύμβαση της Βαρκελώνης. Η στρατηγική για τις θαλάσσιες και παράκτιες περιοχές στηρίζεται στην ενίσχυση της εφαρμογής και της τήρησης των πρωτοκόλλων της Σύμβασης της Βαρκελώνης και άλλων περιφερειακών μέσων και εργαλείων πολιτικής. Πρωτοβουλίες συμπληρώνονται από τις εθνικές προσεγγίσεις, καθώς και τη δημιουργία και την επιβολή ρυθμιστικών μηχανισμών, συμπεριλαμβανομένων του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού, για την πρόληψη και τον έλεγχο της μη βιώσιμης εκμετάλλευσης των πόρων στον ανοιχτό ωκεανό.

β. Προώθηση της διαχείρισης των πόρων, της παραγωγής τροφίμων και της επισιτιστικής ασφάλειας μέσω των βιώσιμων μορφών της αγροτικής ανάπτυξης.

Οι αγροτικές περιοχές της Μεσογείου είναι διαφορετικές σε φυσικές συνθήκες, και στην κοινωνική και οικονομική δομή, αλλά μοιράζονται ένα δυναμικό για τη δημιουργία νέων βάσεων για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη. Η διατήρηση της καλής κατάστασης και της υγείας των αγροτικών οικοσυστημάτων είναι θεμελιώδης τόσο για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας όσο και την ανθρώπινη ευημερία. Η βιώσιμη χρήση, διαχείριση και διατήρηση των φυσικών πόρων, η παραγωγή και η ασφάλεια της αγροτικής ανάπτυξης και των τροφίμων είναι αλληλένδετες πτυχές που εξασφαλίζουν την ευημερία των αγροτικών κοινοτήτων.

Η στρατηγική καλεί για τη διατήρηση και τη χρήση των ιθαγενών ή παραδοσιακών φυτικών ποικιλιών και οικόσιτων ζωικών φυλών, την αποτίμηση των

¹³³ Βλ. UNEP/MAP: Mediterranean Strategy for Sustainable Development 2016-2025, COP19 Decisions, Decision IG.22/2.

¹³⁴ Βλ. Ibid.

παραδοσιακών γνώσεων και πρακτικών στις αποφάσεις διαχείρισης των αγροτικών περιοχών. Προωθεί τα δίκτυα των οικολογικά προστατευόμενων περιοχών, την αύξηση της ευαισθητοποίησης των ενδιαφερόμενων μερών σχετικά με την αξία των υπηρεσιών του οικοσυστήματος και τις επιπτώσεις της απώλειας της βιοποικιλότητας. Η στρατηγική συνιστά επίσης την αγροτική ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς, την εξάλειψη της φτώχειας, τη χειραφέτηση των γυναικών, την απασχόληση των νέων, την ισότιμη πρόσβαση σε βασικές τοπικές υπηρεσίες, καθώς και της πρόσβασης των τοπικών παραγωγών με τα κανάλια και τις αγορές διανομής, συμπεριλαμβανομένης και της τουριστικής αγοράς¹³⁵.

γ. Σχεδιασμός και διαχείριση βιώσιμων πόλεων της Μεσογείου.

Ενώ η αστικοποίηση συνεχίζεται με γοργούς ρυθμούς, ιδίως κατά μήκος των νοτίων ακτών της, οι περισσότερες μεσογειακές πόλεις, κυρίως οι παράκτιες, δεν είναι επαρκώς ανθεκτικές και βιώσιμα διαχειρίσιμες. Ωστόσο, ως κινητήριες δυνάμεις της οικονομικής ανάπτυξης, της καινοτομίας και της δημιουργικότητας, οι πόλεις είναι ζωτικής σημασίας για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Για τους λόγους αυτούς, μια νέα, βιώσιμη, χωρίς αποκλεισμούς και δημιουργική προσέγγιση στο σχεδιασμό και τη διαχείριση πόλεων της Μεσογείου είναι η καλύτερη ελπίδα για τους παρόχθιους αστικούς οικισμούς.

δ. Αντιμετώπιση της αλλαγής του κλίματος ως ζήτημα προτεραιότητας για τη Μεσόγειο.

Η μεταβλητότητα και η αλλαγή του κλίματος είναι εμφανής στη Μεσόγειο. Οι συνέπειες της κλιματικής αλλαγής αναμένεται να επιδεινώσουν τις ήδη κρίσιμες καταστάσεις που είναι παρούσες στην περιοχή. Η στρατηγική καλεί για την πρόοδο προς μια πράσινη, χαμηλών εκπομπών άνθρακα και φιλική προς το κλίμα περιοχή της Μεσογείου, προωθώντας συμπληρωματικές στρατηγικές κατευθύνσεις, κάποιες από τις οποίες φαίνονται παρακάτω:

(1) αύξηση της επιστημονικής γνώσης,

(2) ευαισθητοποίηση και ανάπτυξη τεχνικών ικανοτήτων για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και τη διασφάλιση τεκμηριωμένης λήψης αποφάσεων σε όλα τα επίπεδα,

(3) αναγνώριση και προστασία της προσαρμογής (adaptation) και του μετριασμού (mitigation) των υπηρεσιών των φυσικών οικοσυστημάτων.

Η στρατηγική συμπληρώνεται από το πλαίσιο της Περιφερειακής Προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή του UNEP / MAP.

ε. Μετάβαση προς μια πράσινη και μπλε οικονομία.

¹³⁵ Βλ. UNEP/MAP: Mediterranean Strategy for Sustainable Development 2016-2025, COP19 Decisions, Decision IG.22/2.

Μια πράσινη οικονομία - που ονομάζεται μπλε οικονομία όταν εφαρμόζεται στα παράκτια, θαλάσσια ύδατα και τους θαλάσσιους τομείς, είναι αυτή που προάγει τη βιώσιμη ανάπτυξη με παράλληλη βελτίωση της ανθρώπινης ευημερίας και της κοινωνικής δικαιοσύνης, και μειώνοντας σημαντικά τους περιβαλλοντικούς κινδύνους και οικολογικές ελλείψεις. Εκτός από τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, τη διαχείριση των αποβλήτων, καθώς και τη βιώσιμη κατανάλωση και παραγωγή, η έννοια της πράσινης οικονομίας στηρίζεται σε νέα και αναδυόμενα παραδείγματα, όπως η κυκλική οικονομία, η συνεργατική οικονομία και η λειτουργική οικονομία¹³⁶.

στ. Βελτίωση της διακυβέρνησης για την υποστήριξη της βιώσιμης ανάπτυξης.

Η Διακυβέρνηση είναι ένας διατομεακός στόχος και αφορά τη συμπερίληψη των μη κρατικών φορέων στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, με τη χρήση νέων μορφών συμφωνιών συνεργασίας. Περιφερειακές προκλήσεις για την περιβαλλοντική διακυβέρνηση περιλαμβάνουν ο κατακερματισμός της ευθύνης, ο ασυντόνιστος και χωρίς αποτελέσματα σχεδιασμός και εφαρμογή, καθώς και οι ασθενείς ανθρωπίνους και οικονομικοί πόροι στον δημόσιο τομέα, ιδίως σε τοπικό επίπεδο. Η στρατηγική για τη βελτίωση της περιβαλλοντικής διακυβέρνησης στη Μεσόγειο στηρίζεται σε πέντε πυλώνες:

(1) Ενίσχυση του διεθνούς διαλόγου και της συνεργασίας, συμπεριλαμβανομένης της ετοιμότητας έκτακτης ανάγκης.

(2) Προώθηση της συμμετοχής των ενδιαφερομένων να εξασφαλίσουν χωρίς αποκλεισμούς τις διαδικασίες και την ακεραιότητα στη διαδικασία λήψης αποφάσεων.

(3) Προώθηση της εφαρμογής και της συμμόρφωσης με τις περιβαλλοντικές υποχρεώσεις και συμφωνίες, μεταξύ άλλων μέσω της συνοχής των πολιτικών που βασίζονται σε διυπουργικό συντονισμό.

(4) Προώθηση της εκπαίδευσης και της έρευνας.

(5) Ενίσχυση των περιφερειακών δυνατοτήτων για τη διαχείριση των πληροφοριών.

Παρατηρώντας τους στόχους της Μεσογειακής στρατηγικής καθώς και τις στρατηγικές κατευθύνσεις αυτών διαπιστώνουμε τη διασύνδεση τους με την ΟΘΠ της ΕΕ. Αυτό φαίνεται είτε από την αναφορά στο θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό, είτε από την αύξηση της επιστημονικής γνώσης και την προώθηση της εκπαίδευσης και της έρευνας είτε τέλος από την ενίσχυση των περιφερειακών δυνατοτήτων για τη διαχείριση των πληροφοριών. Είναι καταφανέστατη η εφαρμογή της ΟΘΠ στο

¹³⁶ Βλ. UNEP/MAP: Mediterranean Strategy for Sustainable Development 2016-2025, COP19 Decisions, Decision IG.22/2.

πλαίσιο διακυβέρνησης του καθεστώτος της σύμβασης της Βαρκελώνης μέσα από το διακηρυκτικού περιεχομένου κείμενο της Μεσογειακής Στρατηγικής. Χαρακτηριστική είναι άλλωστε και η αξία της διακήρυξης που ενώ δεν έχει δεσμευτικό χαρακτήρα, “πιέζει ομαλά” τα κράτη να ακολουθήσουν τις κατευθύνσεις που εκείνη θέτει.

5.2 Εθνική Θαλάσσια Στρατηγική

Με το νόμο ν. 3983/2011 «Εθνική στρατηγική για την προστασία και διαχείριση του θαλάσσιου περιβάλλοντος – Εναρμόνιση με την οδηγία 2008/56/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Ιουνίου 2008 και άλλες διατάξεις» ενσωματώθηκε στην εθνική νομοθεσία η οδηγία 2008/56 των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων για τη θαλάσσια στρατηγική, η οποία αποτελεί τον περιβαλλοντικό πυλώνα της μελλοντικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο θέμα αυτό. Στόχος είναι η διατήρηση και αποκατάσταση της καλής περιβαλλοντικής κατάστασης του θαλάσσιου περιβάλλοντος έως το έτος 2020. Για την επίτευξη του στόχου αυτού απαιτούνται συγκεκριμένες δέσμες δράσεων οι οποίες θα πρέπει να ολοκληρώνονται βάσει ενός δεσμευτικού χρονοδιαγράμματος¹³⁷. Επίσης αναπτύσσονται και εφαρμόζονται στρατηγικές για τη θάλασσα, με τη λήψη μέτρων τα οποία¹³⁸ :

α. εξασφαλίζουν την προστασία και τη διατήρηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος, προλαμβάνουν την επιδείνωσή του ή, όταν αυτό είναι δυνατόν, αποκαθιστούν τα θαλάσσια οικοσυστήματα, σε περιοχές όπου αυτά έχουν υποστεί αρνητικές επιδράσεις,

β. προλαμβάνουν και μειώνουν τις εναποθέσεις στο θαλάσσιο περιβάλλον, με στόχο τη σταδιακή εξάλειψη της ρύπανσης όπως ορίζεται στην παρ. 8 του άρθρου 4, για να εξασφαλίσουν ότι δεν θα υπάρχουν σημαντικές επιπτώσεις ή κίνδυνοι για τη θαλάσσια βιοποικιλότητα, τα θαλάσσια οικοσυστήματα, την ανθρώπινη υγεία ή τις νόμιμες χρήσεις της θάλασσας

Μετά την ενσωμάτωση της Οδηγίας στο Εθνικό Δίκαιο αρχίζει η εφαρμογή της με την ανάθεση του πρώτου έργου από την Ειδική Γραμματεία Υδάτων του ΥΠΕΚΑ. Αντικείμενο του έργου αυτού είναι, μεταξύ άλλων,

α. η προκαταρκτική αξιολόγηση της περιβαλλοντικής κατάστασης των θαλασσίων υδάτων καθώς και των περιβαλλοντικών επιπτώσεων που αναπτύσσονται σε αυτά,

β. ο καθορισμός των ποιοτικών προτύπων της Καλής Περιβαλλοντικής Κατάστασης και

¹³⁷ Βλ. <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=254>

¹³⁸ Βλ. Ν.3983/2011 «Εθνική στρατηγική για την προστασία και διαχείριση του θαλάσσιου περιβάλλοντος- Εναρμόνιση με την οδηγία 2008/56/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17^{ης} Ιουνίου 2008 και άλλες διατάξεις».

γ. ο καθορισμός δέσμης στόχων προσανατολισμού προς την επίτευξη της Καλής Περιβαλλοντικής Κατάστασης.

Τα στοιχεία της «προετοιμασίας» όφειλαν να ολοκληρωθούν μέχρι τις 15 Ιουλίου 2012 και να γνωστοποιηθούν από τα Κράτη Μέλη στην Ε.Ε. έως τις 15 Οκτωβρίου του ίδιου έτους. Εξ αιτίας όμως διαφόρων προβλημάτων που αφορούσαν κυρίως τεχνικές ελλείψεις και ασάφειες στην βάση-δίκτυο υποδοχής των δεδομένων, τελικά μόνον δύο από τα Κράτη Μέλη της Ε.Ε. κατόρθωσαν να γνωστοποιήσουν εμπρόθεσμα τον πλήρη «φάκελο» με τα στοιχεία τους, η Ελλάδα και η Γερμανία¹³⁹.

Η εφαρμογή της Οδηγίας Πλαίσιο για την Θαλάσσια Στρατηγική σε συνδυασμό με την υλοποίηση της Οδηγίας Πλαίσιο για τα νερά, διαμορφώνουν ένα πλαίσιο ολοκληρωμένης διαχείρισης και προστασίας του υδατικού πλούτου και των θαλάσσιων οικοσυστημάτων της χώρας. Πλην αυτών όμως κρίνεται σκόπιμο να αναφερθούμε παρακάτω και στο “Εθνικό Σχέδιο Έκτακτης Ανάγκης” που αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο υλοποίησης στην πράξη της εθνικής διακυβέρνησης για την προστασία της Μεσογείου, υποστηρίζοντας παράλληλα και την συνολική βελτίωση της διακυβέρνησης έτσι όπως διατυπώνεται στην Μεσογειακή Στρατηγική καθόσον ένας από τους πέντε πυλώνες της περιβαλλοντικής διακυβέρνησης της Μεσογείου είναι η “ενίσχυση του διεθνούς διαλόγου και της συνεργασίας, συμπεριλαμβανομένης της ετοιμότητας έκτακτης ανάγκης”.

5.2.1 Το «Εθνικό Σχέδιο Έκτακτης Ανάγκης» (NCP)

Η επιτακτική ανάγκη για άμεση επέμβαση και καταπολέμηση κάθε περιστατικού θαλάσσιας ρύπανσης είχε ως αποτέλεσμα να θεσπιστούν με το Προεδρικό Διάταγμα 55/1998 «Προστασία του θαλασσίου περιβάλλοντος» (ΦΕΚ 58/20.3.1998 Τεύχος Α'), και να λειτουργήσουν, σε διάφορες Λιμενικές Αρχές της Ελλάδας, Περιφερειακοί Σταθμοί Καταπολέμησης Ρύπανσης (Π.Σ.Κ.Ρ.).

Με το Προεδρικό Διάταγμα 11/2002 (ΦΕΚ 6/21.1.2002 Τεύχος Α') θεσπίστηκε το «Εθνικό Σχέδιο Έκτακτης Ανάγκης» για την αντιμετώπιση των περιστατικών ρύπανσης του θαλασσίου περιβάλλοντος από πετρέλαιο και άλλες επιβλαβείς ουσίες. Σύμφωνα με τις διατάξεις του προαναφερομένου νομοθετήματος, σε κάθε επίπεδο κινητοποίησης των Αρχών αντιστοιχεί το ανάλογο σχέδιο έκτακτης ανάγκης.

Στην Ελλάδα, η Διεύθυνση Προστασίας Θαλάσσιου Περιβάλλοντος (Δ.Π.Θ.Π.) του Υ.Ε.Ν είναι η αρμόδια αρχή προς λήψη όλων των κατάλληλων μέτρων για το σχεδιασμό αντιμετώπισης περιστατικών έκτακτης ανάγκης. Το κύριο εργαλείο για το σχεδιασμό αυτό είναι το εθνικό σχέδιο έκτακτης ανάγκης (NCP), το οποίο προβλέπει τρία επίπεδα κινητοποίησης ανάλογα με τη σοβαρότητα του περιστατικού ρύπανσης. Εθνικός συντονιστής είναι η Δ.Π.Θ.Π. ή και το Ε.Κ.Σ.Ε.Δ., το οποίο επίσης αποτελεί υπηρεσία του Υ.Ε.Ν., σε συνεργασία με τη Δ.Π.Θ.Π..

¹³⁹ Βλ. <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=254>

Αντικειμενικός σκοπός του Εθνικού Σχεδίου είναι η προετοιμασία και η οργάνωση όλων των απαραίτητων ενεργειών, καθώς και ο καθορισμός του τρόπου ενεργοποίησης των εμπλεκόμενων κρατικών και ιδιωτικών φορέων σε όλη την ελληνική επικράτεια, ώστε σε περίπτωση περιστατικού ρύπανσης ή αμέσου κινδύνου πρόκλησης ρύπανσης της θάλασσας ή των ακτών, να αναληφθούν έγκαιρα και συντονισμένα οι απαραίτητες ενέργειες για την εξουδετέρωση των δυσμενών επιπτώσεων στο θαλάσσιο περιβάλλον και την προστασία των συμφερόντων του κοινωνικού συνόλου¹⁴⁰.

Η επίτευξη των ανωτέρω στόχων διασφαλίζεται με τις παρακάτω δραστηριότητες:

α. Πρόληψη της ρύπανσης, που επιτυγχάνεται με :

(1) Τη διενέργεια προληπτικών ελέγχων και επιθεωρήσεων στις χερσαίες εγκαταστάσεις (βιομηχανίες, ναυπηγεία, διυλιστήρια, κ.λ.π) για τη διαπίστωση εφοδιασμού τους με “Σχέδιο Έκτακτης Ανάγκης” και απαιτούμενο εξοπλισμό αντιμετώπισης περιστατικών ρύπανσης καθώς και της νομίμου αδειας διάθεσης λυμάτων/αποβλήτων.

(2) Τη διενέργεια ελέγχων ή επιθεωρήσεων στα πλοία (Ελληνικά ή υπό ξένη σημαία) που καταπλέουν στα Ελληνικά λιμάνια.

(3) Την εκπαίδευση του προσωπικού των Λιμενικών Αρχών, αλλά και των χερσαίων εγκαταστάσεων, ώστε να μπορούν στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων τους να συνεισφέρουν στην συντονισμένη και αποτελεσματική αντιμετώπιση οποιουδήποτε περιστατικού ρύπανσης.

(4) Την εκτέλεση ασκήσεων, στις οποίες ελέγχεται η ετοιμότητα του προσωπικού και η εκπαίδευσή του στη χρήση των μέσων καταπολέμησης.

(5) Την κατάρτιση και εφαρμογή Τοπικού Σχεδίου Έκτακτης Ανάγκης (LCP) σε κάθε Λιμενική Αρχή, στο οποίο λαμβάνονται υπόψη, οι τοπικές συνθήκες, οι υφιστάμενες δυνατότητες και αντιμετωπίζονται τυχόν αδυναμίες και οι ελλείψεις. Ήδη από 01-01-2001 έχουν εγκριθεί και εφαρμόζονται τα νέα, σύγχρονα Τοπικά Σχέδια Έκτακτης Ανάγκης για αντιμετώπιση περιστατικών ρύπανσης σε όλες τις Λιμενικές Αρχές της χώρας.

(6) Τη συνεχή προσπάθεια εκσυγχρονισμού του διατιθέμενου εξοπλισμού και των μέσων επιτήρησης και καταπολέμησης της ρύπανσης.

(7) Τη συνεχή επιτήρηση της θάλασσας και των ακτών από ξηράς, αέρος και θαλάσσης με τα διατιθέμενα πλωτά, χερσαία και εναέρια μέσα και την

¹⁴⁰ Βλ. Π.Δ. 11/2002, «Εθνικό Σχέδιο Έκτακτης Ανάγκης για την αντιμετώπιση περιστατικών ρύπανσης από πετρέλαιο και άλλες επιβλαβείς ουσίες»

αξιοποίηση των πληροφοριών που διαβιβάζονται από χειριστές αεροσκαφών της Πολιτικής Αεροπορίας, των κλάδων των Ενόπλων Δυνάμεων και ιδιωτών.

(8) Την συνεργασία και την διακλαδικότητα με τις συναρμόδιες Υπηρεσίες άλλων Υπουργείων και φορέων σε κεντρικό και περιφερειακό επίπεδο για τον έλεγχο της διάθεσης λυμάτων και αποβλήτων από εγκαταστάσεις ξηράς και της τήρησης των όρων διάθεσης.

β. Άμεση καταπολέμηση των περιστατικών , που επιτυγχάνεται με:

(1) Την άμεση ενεργοποίηση και εφαρμογή του υφιστάμενου Τοπικού ή Εθνικού Σχεδίου Έκτακτης Ανάγκης και την εκμετάλλευση όλων των διατιθέμενων μέσων και εξοπλισμού.

(2) Τη χρήση επιστημονικών και «φιλικών» προς το περιβάλλον μεθόδων καταπολέμησης της ρύπανσης της θάλασσας και των ακτών.

(3) Τον εντοπισμό και την αυστηρή τιμωρία των υπαιτίων της ρύπανσης.

Στο πλαίσιο της υφιστάμενης σχεδίασης, το Λιμενικό Σώμα-Ελληνική Ακτοφυλακή συνεργάζεται με τα άλλα συναρμόδια υπουργεία και ιδιαίτερα με τις υπηρεσίες των φορέων της τοπικής αυτοδιοίκησης (Περιφέρειες, Δήμους, Κοινότητες, Οργανισμούς, Λιμενικά Ταμεία κλπ). Για τον λόγο αυτό έχουν δοθεί σαφείς οδηγίες σύμφωνα με τις οποίες οι κατά τόπους Λιμενικές Αρχές με συνεχείς περιπολίες πλωτών, χερσαίων και εναέριων μέσων, προβαίνουν στον έλεγχο των ακτών και του ευρύτερου θαλάσσιου χώρου. Σε περιπτώσεις εντοπισμού ρυπάνσεων, εκτός των ενεργειών τους για εντοπισμό των υπαιτίων και την επιβολή των νόμιμων κυρώσεων, ενημερώνουν τον αρμόδιο φορέα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και λαμβάνουν σε συνεργασία με αυτόν κάθε πρόσφορο μέτρο για τον συντονισμό και την επιτυχή ολοκλήρωση των εργασιών απορρύπανσης.

Στο τρίτο κεφάλαιο του ΠΔ 11/2002, με τίτλο “Εθνικό σύστημα ετοιμότητας και αντιμετώπισης περιστατικών ρύπανσης της θάλασσας” αναφέρονται ρητά οι αποστολές και οι λειτουργίες που πρέπει να διεκπεραιώνουν τα εμπλεκόμενα μέρη (ΓΕΣ,ΓΕΝ,ΓΕΑ,ΥΠΑ κ.α) παράλληλα με τον κύριο σκοπό τους.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συμπεράνουμε λοιπόν ότι στη Μεσόγειο ισχύει κατά βάση η Σύμβαση των Η.Ε για το δίκαιο της θάλασσας του 1982, ενώ η θεσμική όψη της Συμβατικής Περιβαλλοντικής Διακυβέρνησης δομείται σε δύο επίπεδα. Το ένα επίπεδο αφορά στο σύστημα των θεσμών που προβλέπονται από τη Σύμβαση της Βαρκελώνης και τα πρωτόκολλα και το άλλο επίπεδο αφορά στους θεσμούς που αναπτύχθηκαν και λειτουργούν στο πλαίσιο του ΜΑΡ.

Η ΕΕ θέσπισε ένα πλαίσιο με στόχο τον περιορισμό της έκθεσης της Μεσογείου στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής που σέβεται την αρχή της επικουρικότητας, συμπληρώνει τη δράση των κρατών μελών και αποτελεί την αφηρητή στήριξη των ευρύτερων διεθνών προσπαθειών της σχετικά με την προσαρμογή στην αλλαγή του κλίματος. Δίνει ιδιαίτερη προσοχή σε παράκτιο και θαλάσσιο περιβάλλον, σε τομείς όπως η ΟΔΠΖ, η θαλάσσια και ναυτιλιακή στρατηγική έρευνας, η μεταρρύθμιση της ΚΑΠ και τέλος η ασφάλεια. Η πρώτη σημαντική δράση της ΕΕ αφορά στην υιοθέτηση μιας περιβαλλοντικής στρατηγικής για τη μεσόγειο της επονομαζόμενης ΟΘΠ.

Η ΕΕ με τη θεματική στρατηγική για την προστασία και τη διατήρηση του θαλάσσιου περιβάλλοντος¹⁴¹, επιδιώκει την προαγωγή της βιώσιμης χρήσης των θαλασσών και τη διατήρηση των θαλάσσιων οικοσυστημάτων μέσα από την Οδηγία Πλαίσιο 2008/56/ΕΚ που αποτελεί και το βασικότερο σημείο της. Η στρατηγική αυτή έχει ως στόχο να εξασφαλίσει την περιβαλλοντική υγεία όλων των θαλάσσιων υδάτινων πόρων της ΕΕ μέχρι το 2020. Σημαντική δράση αφορά επίσης η ανάληψη της Πρωτοβουλίας «Ορίζοντας 2020», με αντικείμενο την εφαρμογή πολιτικών και μέτρων με στόχο μεταξύ άλλων τη σημαντική μείωση της ρύπανσης της Μεσογείου Θαλάσσης μέχρι το 2020.

Σημείο καμπής αποτελεί βεβαίως η Μεσογειακή Στρατηγική για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη 2016 έως 2025, η οποία αποτελεί μέρος της διακυβέρνησης του καθεστώτος της Σύμβασης της Βαρκελώνης και ένα από τα σημαντικότερα εργαλεία υλοποίησης της ΟΘΠ σε περιφερειακό επίπεδο. Καθώς αυτό το διακηρυκτικό κείμενο συσσωρεύει πληθώρα στοιχείων που “αντανακλούν” την βιώσιμη ανάπτυξη, καταφέρνει να καταστήσει σαφή την εφαρμογή της ΟΘΠ στο πλαίσιο διακυβέρνησης του καθεστώτος της σύμβασης της Βαρκελώνης μέσα και από την αναφορά εκτός των άλλων στα τρία βασικά μέσα υλοποίησης της ΟΘΠ, το θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό, την θαλάσσια επιτήρηση και τα δεδομένα και τις γνώσεις για τη θάλασσα.

Επιπρόσθετα ανατρέχοντας μπορούμε να πούμε ότι έπειτα από την ΟΘΠ, σε εθνικό επίπεδο προβλέπεται να γίνουν όλες οι προπαρασκευαστικές ενέργειες προκειμένου να δρομολογηθούν οι δράσεις που επισημαίνονται από την Οδηγία –

¹⁴¹ Βλ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Απόφαση αριθ. 1600/2002/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Ιουλίου 2002, για τη θέσπιση του Έκτου Κοινοτικού Προγράμματος Δράσης για το Περιβάλλον, L 242, 10.09.2002.

Πλαίσιο 2008/56/ΕΚ, ενώ η εφαρμογή της σε συνδυασμό με την υλοποίηση της Οδηγίας - Πλαίσιο για τα νερά (Οδηγία πλαίσιο 2000/60/ΕΚ), διαμορφώνουν ένα πλαίσιο ολοκληρωμένης διαχείρισης και προστασίας του υδάτινου πλούτου και των θαλάσσιων οικοσυστημάτων της χώρας.

Ολοκληρώνοντας θα μπορούσαμε να πούμε ότι, η έννοια της βιωσιμότητας έτσι όπως αναπτύχθηκε έπειτα από το Ρίο προβλέπει την ισορροπία των συμφερόντων μεταξύ των χωρών του Βορρά και των χωρών του Νότου, ένα χάσμα το οποίο διατρέχει τη λεκάνη της Μεσογείου. Η ολοκληρωμένη θαλάσσια πολιτική της ΕΕ ωστόσο, απαιτεί μεταξύ άλλων, την εφαρμογή των όσων έχουν διαμορφωθεί στο Ρίο, γεγονός που θα πρέπει να εντείνει τις προσπάθειες των ευρωμεσογειακών εταίρων να αγωνιστούν για ένα "δίκαιο παγκόσμιο σύστημα". Ως εκ τούτου οι συνέπειες των πολιτικών που εφαρμόζονται σήμερα θα πρέπει να μετρηθούν προκειμένου να εκτιμηθούν, και να καθοριστεί σε ποιο βαθμό απαιτείται η βελτίωση της ολοκλήρωσης του κάθε περιβαλλοντικού στόχου.

Αυτό θα πρέπει να γίνεται μέσω της ολοκληρωμένης περιβαλλοντικής και βιώσιμης ενοποίησης των πολιτικών σε εθνικό επίπεδο καλύπτοντας όλους τους τομείς που σχετίζονται με την ολοκληρωμένη θαλάσσια πολιτική της ΕΕ. Το θέμα είναι, να δούμε ποια θα είναι η Ευρώπη στον σύγχρονο κόσμο και ποια είναι η σχέση της με την Μεσόγειο. Εφόσον συμβιώνουμε στην ΕΕ είναι ανάγκη να επιμείνουμε για μια πραγματική στρατηγική της ΕΕ για την Μεσόγειο, όχι μόνο γιατί η Μεσόγειος είναι η κοιτίδα της Ευρώπης, από ιστορική, πολιτισμική και εθνολογική άποψη, αλλά γιατί και με σύγχρονα γεωπολιτικά, πολιτικά, οικονομικά και λοιπά κριτήρια μπορεί να έχει δεσπύζουσα παγκόσμια σημασία.

Η Μεσόγειος είναι χιλιάδες πράγματα μαζί κατά τον σπουδαίο Γάλλο Ιστορικό Φερνάν Μπρωντέλ (Fernand Braudel). Δεν είναι ένα μόνο τοπίο αλλά αμέτρητα τοπία. Δεν είναι μία θάλασσα αλλά διαδοχή θαλασσών. Δεν είναι ένας πολιτισμός, αλλά μια κοινότητα πολιτισμών που συσσωρεύονται ο ένας πάνω στον άλλο.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Α» - (Ορισμοί σύμφωνα με την Οδηγία Πλαίσιο 2008/56/ΕΚ)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

A. Ελληνόγλωσση

Βλάχος, Γ.Π., Αλεξόπουλος, Α.Β. «*Τεχνικο-Οικονομικές Απόψεις της Θαλάσσιας Διακίνησης των Αγαθών και της Προστασίας του Θαλασσίου Περιβάλλοντος*». Εκδόσεις Δ. Σταμούλης, Αθήνα-Πειραιάς 1995.

Γρηγορίου, Π. *Το Νομικό Σύστημα Προστασίας του θαλασσίου Περιβάλλοντος της Μεσογείου κατά της Ρύπανσης*. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1992.

Ραυτόπουλος, Ε. *Το Νέο Καθεστώς της Σύμβασης της Βαρκελώνης για την Προστασία του Περιβάλλοντος της Μεσογείου – Το Πρόβλημα και τα Κείμενα της Ελληνικής Μετάφρασης*. ΜΕΠΙΕΛΑΝ Μελέτες Διεθνούς Περιβαλλοντικού Δικαίου και Διαπραγματεύσεως – Β' Έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2015.

Ραυτόπουλος, Ε., *Συμβατική Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση και Μεσόγειος ή PLUS ULTRA*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2014 (επανέκδοση).

Τσάλτας, Γ., Πλατιάς Χ., «*Ευρωπαϊκή Ένωση και περιβάλλον – Ανατομία μιας κοινής Ευρωπαϊκής πολιτικής*» Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2010.

Κωνσταντινίδης, Χ., *Θαλάσσια Πολιτική* (Ερευνητική Εργασία), Δεκέμβριος 2002.

Δημοσθένους, Ι., Κούσαντας, Ν., Στεργιοπούλου, Χ., Φρονιμάκη, Δ., Ψύλλος, Π., (Ερευνητική Ομάδα), Προδρομίδου, Α., (Επιμέλεια), *Η ενίσχυση των σχέσεων σε θέματα Ασφάλειας μεταξύ των κρατών στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Μεσογείου*, Ινστιτούτο Έρευνας και Κατάρτισης Ευρωπαϊκών Θεμάτων (ΙΕΚΕΘ), Αθήνα, 2012-2013.

B. Ξενόγλωσση

Kailis, A. *Integrated Maritime Governance – The case of the EU's Integrated Maritime Policy*, ΜΕΠΙΕΛΑΝ E-Bulletin, 17 August 2010.

Langavant, E. «*Droit de la mer vol. II - Le droit de communications maritimes*», Columbia University Press, Paris, 1981.

Raftopoulos, E. *The Barcelona Convention System as an International Trust Regime: The Public Participation Aspect*, ΜΕΠΙΕΛΑΝ E-Bulletin, November 2012.

Γ. Πρωτογενείς Πηγές

Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στην Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών - *Μια Ολοκληρωμένη Θαλάσσια Πολιτική για την Ευρωπαϊκή Ένωση*, COM(2007) 575 final, 10.10.2007.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο - *Καλύτερη επίγνωση της κατάστασης μέσω ενισχυμένης συνεργασίας μεταξύ των αρχών θαλάσσιας επιτήρησης: τα επόμενα βήματα στο πλαίσιο του κοινού περιβάλλοντος ανταλλαγής πληροφοριών για τον θαλάσσιο τομέα της ΕΕ*, COM(2014) 451 final, 8.7.2014.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο - *Προς μια ενοποιημένη θαλάσσια πολιτική για καλύτερη διακυβέρνηση στη Μεσόγειο*, COM(2009) 466 final, 11.9.2009.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Οδηγία (πρόταση) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση πλαισίου για τον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό και την ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών, COM(2013) 133 final, 12.3.2013.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Ανακοίνωση της Επιτροπής - *Γνώσεις για τη θάλασσα 2020 - θαλάσσιες παρατηρήσεις και δεδομένα για μια έξυπνη και βιώσιμη ανάπτυξη*, COM (2010) 461 final, 8.9.2010.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Ανακοίνωση της Επιτροπής - *Ευρώπη 2020 - Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη*, COM (2010) 2020 final, 3.3.2010.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Ανακοίνωση της Επιτροπής - *Πράσινη βίβλος- Γνώσεις για τη θάλασσα το 2020*, COM (2012) 473 final, 29.8.2012.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Κοινή ανακοίνωση προς το ευρωπαϊκό κοινοβούλιο και το συμβούλιο για έναν ανοικτό και ασφαλή παγκόσμιο θαλάσσιο τομέα: στοιχεία για μια στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ασφάλεια στη θάλασσα, JOIN/2014/09 final.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Ανακοίνωση της επιτροπής στο ευρωπαϊκό κοινοβούλιο, το συμβούλιο, την ευρωπαϊκή οικονομική και κοινωνική επιτροπή και την επιτροπή των περιφερειών - *Γαλάζια ανάπτυξη - ευκαιρίες για βιώσιμη ανάπτυξη στους τομείς της θάλασσας και της ναυτιλίας*, COM(2012) 494 final, 13.9.2012.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Ανακοίνωση της επιτροπής - *Σχέδιο δράσης για τη βελτίωση της πρόσβασης των ΜΜΕ σε χρηματοδότηση*, COM(2011) 870 final, 7.12.2011.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Πρόταση κανονισμός του ευρωπαϊκού κοινοβουλίου και του συμβουλίου σχετικά με τις ευρωπαϊκές εταιρείες επιχειρηματικού κεφαλαίου, COM(2011) 860 final, 7.12.2011.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή: *Λευκή Βίβλος – Η προσαρμογή στην αλλαγή του κλίματος: προς ένα ευρωπαϊκό πλαίσιο δράσης*, COM(2009)147 final, 1.4.2009.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, *θέσπιση περιβαλλοντικής στρατηγικής για τη Μεσόγειο*, COM(2006)475 final, 5.9.2006.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή: *Πράσινη Βίβλος - Προς μια μελλοντική θαλάσσια πολιτική για την Ένωση: Ένα ευρωπαϊκό όραμα για τους ωκεανούς και τις θάλασσες*, COM(2006)275 final, 7.6.2006.

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Οδηγία - Πλαίσιο 2008/56/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Ιουνίου 2008, *περί πλαισίου κοινοτικής δράσης στο πεδίο της πολιτικής για το θαλάσσιο περιβάλλον (οδηγία - πλαίσιο για τη θαλάσσια στρατηγική)*, L 164, 25.06.2008.

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Οδηγία 2014/89/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Ιουλίου 2014, *περί θεσπίσεως πλαισίου για τον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό*, L 257, 28.08.2014.

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Κανονισμός (ΕΕ) αριθ.508/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Μαΐου 2014 , *για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας και για την κατάργηση των κανονισμών του Συμβουλίου (ΕΚ) αριθ.2328/2003, (ΕΚ) αριθ.861/2006, (ΕΚ) αριθ.1198/2006 και (ΕΚ) αριθ.791/2007 και του κανονισμού (ΕΕ) αριθ.1255/2011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου*, L 149, 20.05.2014.

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Κανονισμός (ΕΕ) αριθ.1367/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 6ης Σεπτεμβρίου 2006 , *για την εφαρμογή στα όργανα και τους οργανισμούς της Κοινότητας των διατάξεων της σύμβασης του Aarhus σχετικά με την πρόσβαση στις πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα*, L263, 25.9.2006.

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30ης Μαΐου 2002, *σχετικά με την εφαρμογή στην Ευρώπη της ολοκληρωμένης διαχείρισης των παράκτιων ζωνών*, L 148, 06.06.2002.

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Απόφαση αριθ. 1600/2002/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Ιουλίου 2002, *για τη θέσπιση του Έκτου Κοινοτικού Προγράμματος Δράσης για το Περιβάλλον*, L 242, 10.09.2002.

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Οδηγία 95/21/ΕΚ του Συμβουλίου της 19ης Ιουνίου 1995 *για την επιβολή, σχετικά με τη ναυσιπλοΐα που συνεπάγεται χρήση κοινοτικών λιμένων ή διέλευση από ύδατα υπό τη δικαιοδοσία κράτους μέλους, των διεθνών προτύπων για την ασφάλεια των πλοίων, την πρόληψη της ρύπανσης και τις*

συνθήκες διαβίωσης και εργασίας επί των πλοίων (έλεγχος του κράτους του λιμένα), L 157, 07.07.1995.

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Απόφαση του Συμβουλίου, της 4^{ης} Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με την υπογραφή, εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, του πρωτοκόλλου για την ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών της Μεσογείου στη σύμβαση για την προστασία του θαλασσιού περιβάλλοντος και των παρακτίων περιοχών της Μεσογείου, L 34, 4.2.2009.

N.3983/2011, «Εθνική στρατηγική για την προστασία και διαχείριση του θαλάσσιου περιβάλλοντος- Εναρμόνιση με την οδηγία 2008/56/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17^{ης} Ιουνίου 2008 και άλλες διατάξεις».

Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ): UN General Assembly Resolution, Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, A/RES/70/1, 25.09.2015.

Π.Δ. 11/2002, «Εθνικό Σχέδιο Έκτακτης Ανάγκης για την αντιμετώπιση περιστατικών ρύπανσης από πετρέλαιο και άλλες επιβλαβείς ουσίες».

Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Προσχέδιο διακήρυξης των αρμόδιων για την ολοκληρωμένη θαλάσσια πολιτική ευρωπαϊών υπουργών και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για μια θαλάσσια και ναυτιλιακή ατζέντα ανάπτυξης και απασχόλησης, «Διακήρυξη της Λεμεσού» ,4.10.2012.

Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Στρατηγική της ΕΕ για την ασφάλεια στη θάλασσα, 11205/14, 24.6.2014.

UNEP/MAP: Mediterranean Strategy for Sustainable Development 2016-2025, COP19 Decisions, Decision IG.22/2.

UNEP/MAP: State of the Mediterranean Marine and Coastal Environment, UNEP/MAP - Barcelona Convention, Athens, 2012.

UNEP/MAP: Protocol for the prevention of the pollution of the Mediterranean Sea by Dumping from ships and aircraft, 16.2.1976.

UNEP/MAP: Protocol concerning co-operation in combating pollution of the Mediterranean sea by oil and other harmful substances in cases of emergency, 16.2.1976.

UNEP/MAP: Protocol concerning the cooperation in preventing pollution from ships and in cases of emergency, combating pollution of the Mediterranean sea, 25.01.2002.

UNEP/MAP: Protocol for the protection of the Mediterranean sea against pollution from Land-Based sources, 17.5.1980.

UNEP/MAP: *Protocol concerning pollution resulting from exploration and exploitation of the continental shelf, the seabed and its subsoil*, 14.10.1994.

UNEP/MAP: *Protocol for the prevention of pollution of the Mediterranean sea by transboundary movements of hazardous wastes and their disposal*, 1.10.96.

United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS), Montego Bay, 10.12.1982, *21 Int'l Legal Material* 1261, 1982.

Memorandum of Understanding on Port State Control in Implementing Agreements on Maritime Safety and Protection of the Marine Environment (Paris MOU), *21 Int'l Legal Material*, 1982.

Δ. Ηλεκτρονικοί Ιστότοποι

http://ec.europa.eu/maritimeaffairs/climate_change_en.html.

http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuld=FTU_5.3.8.html

http://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy/index_el.htm.

http://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy/integrated_maritime_surveillance/index_el.htm.

http://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy/maritime_spatial_planning/index_el.htm.

http://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy/blue_growth/index_el.htm.

http://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy/sea_basins/index_el.htm.

http://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy/sea_basins/mediterranean_sea/index_el.htm.

http://europa.eu/legislation_summaries/environment/water_protection_management/28182_en.htm.

<http://www.unece.org/env/pp/introduction.html>

http://www.pap-thecoastcentre.org/about.php?blob_id=56&lang=en.

<http://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/external/med-pol>.

<http://planbleu.org/en/plan-bleu>.

<http://www.rac-spa.org>

<http://www.rempec.org/rempec.asp?pgeVisit=New&theID=6>.

<http://www.cprac.org/en/about-us/scp/rac>.

<http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=917&language=en-US>.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Α»
(ΟΡΙΣΜΟΙ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΟΔΗΓΙΑ 2008/56/ΕΚ)

1. Ως «**θαλάσσια ύδατα**» νοούνται:

α) τα ύδατα, ο θαλάσσιος βυθός και το υπέδαφος στη θαλάσσια πλευρά της γραμμής βάσης από την οποία υπολογίζονται τα χωρικά ύδατα, έως τα όρια της περιοχής όπου ένα κράτος μέλος έχει ή/και ασκεί δικαιώματα βάσει δικαιοδοσίας, σύμφωνα με τη σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, εξαιρουμένων των υδάτων των παρακειμένων στις υπερπόντιες χώρες και εδάφη που αναφέρονται στο παράρτημα II της συνθήκης και στα Γαλλικά Υπερπόντια Διαμερίσματα και Εδαφικές Ενότητες, β) τα παράκτια ύδατα όπως καθορίζονται από την οδηγία 2000/60/EK, ο πυθμένας και το υπέδαφός του, στο βαθμό που ιδιαίτερες πτυχές της περιβαλλοντικής κατάστασης του θαλάσσιου περιβάλλοντος δεν έχουν ήδη ρυθμισθεί από την εν λόγω οδηγία ή από άλλο κοινοτικό νομοθέτημα.

2. Ως «**θαλάσσια περιοχή**» νοείται μια θαλάσσια περιοχή σύμφωνα με τον ορισμό του άρθρου 4. Οι θαλάσσιες περιοχές και οι υποπεριοχές τους ορίζονται χάριν ευκολότερης εφαρμογής της παρούσας οδηγίας, οριοθετούνται δε με συνεκτίμηση υδρολογικών, ωκεανογραφικών και βιογεωγραφικών χαρακτηριστικών.

3. Ως «**θαλάσσια στρατηγική**» νοείται η στρατηγική που χαράσσεται και εφαρμόζεται για κάθε συγκεκριμένη θαλάσσια περιοχή ή υποπεριοχή κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 5.

4. Ως «**περιβαλλοντική κατάσταση**» νοείται η συνολική κατάσταση του περιβάλλοντος στα θαλάσσια ύδατα, λαμβάνοντας υπόψη τη δομή, τη λειτουργία και τις διεργασίες των συστατικών του θαλάσσιων οικοσυστημάτων από κοινού με τους φυσικούς φυσιογραφικούς, γεωγραφικούς, βιολογικούς, γεωλογικούς και κλιματικούς παράγοντες, καθώς και τις φυσικές, ηχητικές και χημικές συνθήκες, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που οφείλονται σε ανθρώπινες δραστηριότητες μέσα ή έξω από μια συγκεκριμένη περιοχή.

5. Ως «**καλή περιβαλλοντική κατάσταση**» νοείται η περιβαλλοντική κατάσταση των θαλασσίων υδάτων στην οποία τα ύδατα αυτά παρέχουν οικολογικά ποικίλους και δυναμικούς ωκεανούς και θάλασσες που είναι καθαρές, υγιείς και παραγωγικές στα πλαίσια των εγγενών συνθηκών τους, και όπου η χρήση του θαλάσσιου περιβάλλοντος βρίσκεται σε επίπεδο αειφορίας, διασφαλίζοντας έτσι τις δυνατότητες για χρήσεις και δραστηριότητες από τις σημερινές και τις μελλοντικές γενεές, ήτοι:

α) δομή, λειτουργίες και διεργασίες των συστατικών των θαλάσσιων οικοσυστημάτων, από κοινού με τους συνδεδεμένους φυσιογραφικούς, γεωγραφικούς, γεωλογικούς και κλιματικούς παράγοντες, που επιτρέπουν στα εν λόγω οικοσυστήματα να λειτουργούν πλήρως και να διατηρούν την ανθεκτικότητά τους απέναντι στην ανθρωπογενή κλιματική αλλαγή. Τα θαλάσσια είδη και ενδιαιτήματα προστατεύονται, η ανθρωπογενής

υποβάθμιση της βιοποικιλότητας προλαμβάνεται και τα διάφορα βιολογικά στοιχεία λειτουργούν σε ισορροπία·

β) υδρομορφολογικές, φυσικές και χημικές ιδιότητες των οικοσυστημάτων, συμπεριλαμβανομένων των ιδιοτήτων εκείνων που προκύπτουν από ανθρώπινες δραστηριότητες στη συγκεκριμένη περιοχή, που υποστηρίζουν τα ανωτέρω οικοσυστήματα. Οι ανθρωπογενείς εναποθέσεις ουσιών και ενέργειας, περιλαμβανομένου του θορύβου, στο θαλάσσιο περιβάλλον δεν προκαλούν ρύπανση.

Η καλή περιβαλλοντική κατάσταση προσδιορίζεται στο επίπεδο της θαλάσσιας περιοχής ή υποπεριοχής σύμφωνα με το άρθρο 4, με βάση τα χαρακτηριστικά ποιοτικής περιγραφής του παραρτήματος Ι. Για να επιτευχθεί ο στόχος της καλής περιβαλλοντικής κατάστασης εφαρμόζεται μια ευέλικτη διαχείριση με βάση την προσέγγιση ανά οικοσύστημα.

6. Ως «**κριτήρια**» νοούνται διακριτά τεχνικά γνωρίσματα τα οποία συνδέονται στενώς με χαρακτηριστικά ποιοτικής περιγραφής.

7. Ως «**περιβαλλοντικός στόχος**» νοείται η ποιοτική ή ποσοτική ένδειξη αναφοράς για την επιθυμητή κατάσταση των διαφόρων συστατικών των θαλάσσιων υδάτων και των πιέσεων και επιδράσεων επί των υδάτων αυτών, σε κάθε συγκεκριμένη θαλάσσια περιοχή ή υποπεριοχή. Περιβαλλοντικοί στόχοι καθορίζονται βάσει του άρθρου 10.

8. Ως «**ρύπανση**» νοείται η άμεση ή έμμεση εισαγωγή ουσιών ή ενεργειών στο θαλάσσιο περιβάλλον ως αποτέλεσμα ανθρωπίνων δραστηριοτήτων, μεταξύ των οποίων και ο ανθρωπογενής υποθαλάσσιος θόρυβος, οι επιπτώσεις του οποίου είναι ή πιθανόν να είναι αρκούντως επιβλαβείς για τους ζωντανούς οργανισμούς και τα θαλάσσια οικοσυστήματα, οδηγώντας ιδίως στην απώλεια βιοποικιλότητας, να θέτουν σε κίνδυνο την ανθρώπινη υγεία, να εμποδίζουν τις θαλάσσιες δραστηριότητες όπως η αλιεία, ο τουρισμός και η αναψυχή καθώς και άλλες θεμιτές χρήσεις της θάλασσας, να υποβαθμίζουν ποιοτικά τη χρήση του θαλάσσιου νερού και να αμαυρώνουν τα θέλητρά του ή, γενικότερα, να υποβαθμίζουν την αειφόρο χρήση των θαλάσσιων αγαθών και υπηρεσιών.

9. Ως «**περιφερειακή συνεργασία**» νοείται η συνεργασία και ο συντονισμός δραστηριοτήτων μεταξύ κρατών μελών και, οσάκις είναι δυνατόν με τρίτες χώρες που μοιράζονται την ίδια θαλάσσια περιοχή ή υποπεριοχή, με σκοπό τη διαμόρφωση και εφαρμογή θαλάσσιων στρατηγικών.

10. Ως «**Περιφερειακή σύμβαση για τις Θάλασσες**» νοείται κάθε τυχόν διεθνής σύμβαση ή διεθνής συμφωνία με το διευθύνον όργανό της που έχει συσταθεί με σκοπό την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος των θαλάσσιων περιοχών για τις οποίες γίνεται λόγος στο άρθρο 4, όπως φέρ'

ειπείν η σύμβαση για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος της Βαλτικής, η σύμβαση για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος του βορειοανατολικού Ατλαντικού και η σύμβαση για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και των παρακτίων περιοχών της Μεσογείου.